

**REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO**

na lata 2007-2013

Łódź, grudzień 2006

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
1. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO	5
2. STRATEGIA ROZWOJU.....	30
3. INFORMACJE O OSIACH PRIORYTETOWYCH I ICH CELACH.....	37
4. INFORMACJE O KOMPLEMENTARNOŚCI Z DZIAŁANAMI FINANSOWANYMI Z EFRROW ORAZ DZIAŁANAMI FINANSOWANYMI Z EFR	61
5. PLAN FINANSOWY	62
6. PRZEPISY WYKONAWCZE DLA PROGRAMU OPERACYJNEGO.....	68
7. OCENA PROGRAMU PRZED ROZPOCZĘCIEM REALIZACJI (OCENA EX ANTE) WRAZ Z OCENĄ SPODZIEWANEGO EFEKTU MAKROEKONOMICZNEGO.....	77
8. PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO	80
9. INFORMACJA O PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJACH SPOŁECZNYCH	84
ZAŁĄCZNIK I: INDYKATYWNY WYKAZ DUŻYCH PROJEKTÓW	86
ZAŁĄCZNIK II: INFORMACJA O RODZAJACH GŁÓWNYCH TYPÓW PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH OSI PRIORYTETOWYCH.....	87
ZAŁĄCZNIK III: LISTA WSKAŹNIKÓW KONTEKSTOWYCH DLA RPO WŁ.....	92
ZAŁĄCZNIK IV: GŁÓWNE GRUPY BENEFICJENTÓW	96
ZAŁĄCZNIK V: SŁOWNICZEK POJĘĆ I SKRÓTÓW	97

WPROWADZENIE

Zgodnie z zapisami dokumentu pn. *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności)* (NSRO), przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r., instytucjami zarządzającymi regionalnymi programami operacyjnymi są zarządy województw. Oznacza to realizację idei decentralizacji programowania rozwoju regionów w nowym okresie 2007-2013, czyli przekazanie regionom kompetencji w zakresie przygotowania i wdrażania regionalnych programów operacyjnych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 (RPO WŁ) jest dokumentem o charakterze operacyjnym, określającym główne kierunki rozwoju województwa, zmierzające m.in. do poprawy konkurencyjności gospodarczej województwa, promowania zrównoważonego rozwoju regionalnego oraz zapewnienia większej spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej regionu.

Struktura i zakres RPO WŁ wynika z dokumentu *Procedury przygotowania programów operacyjnych na lata 2007-2013 oraz innych dokumentów niezbędnych do uruchomienia Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia* (wersja z dnia 14 września 2006 r.), opracowanego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. W części pierwszej przedstawiono diagnozę województwa łódzkiego oraz wskazano silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla rozwoju regionu (analiza SWOT). Część druga, zawierająca strategię rozwoju, opisuje spójność programu z najważniejszymi dokumentami unijnymi i krajowymi, związanymi z okresem programowania 2007-2013. Część operacyjna dokumentu przedstawia osie priorytetowe wraz z uzasadnieniem ich wyboru, komplementarność z PO ROW, finansowanie oraz system realizacji programu.

Cel strategiczny RPO WŁ to „*Integracja regionu z europejską i globalną przestrzenią społeczno-gospodarczą jako środkowoeuropejskiego centrum rozwoju, sprzyjającego zamieszkanii i gospodarce, oraz dążenie do budowy wewnętrznej spójności przy zachowaniu różnorodności jego miejsc*”.

Ujęte w RPO WŁ cele szczegółowe i operacyjne oraz określone na ich podstawie osie priorytetowe zostały opracowane po wnikliwej analizie sytuacji społeczno-gospodarczej województwa oraz dokumentów programowych zarówno krajowych (*NSRO* i krajowe programy operacyjne), jak i unijnych (*Strategiczne wytyczne Wspólnoty dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na lata 2007-2013 (SWW)*, *III Raport Kohezyjny na temat spójności społeczno-gospodarczej*, *Komunikat KE w sprawie nowej perspektywy finansowej*). Określone osie priorytetowe wynikają także z osi priorytetowych zawartych w rozporządzeniu (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1080/2006. Osie priorytetowe RPO WŁ dążyć będą do realizacji celów odnowionej Strategii Lizbońskiej poprzez skoncentrowanie środków na rzecz wzmocnienia działań przyczyniających się do realizacji dwóch głównych wyzwań politycznych Unii Europejskiej, tj. promowania konkurencyjności i tworzenia miejsc pracy.

Zgodnie z obowiązującą w okresie 2007-2013 zasadą monofunduszowości, zadania w ramach RPO WŁ będą współfinansowane przez jeden fundusz strukturalny - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. W nowym okresie programowania programy operacyjne negocjowane z Komisją Europejską zostały uproszczone do poziomu osi priorytetowych, a dofinansowanie wyniesie maksymalnie 85% na poziomie osi priorytetowej.

1. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO¹

1.1. Podstawowe informacje o województwie

Województwo łódzkie po raz pierwszy zostało powołane do życia w styczniu 1919 r. W obecnych granicach funkcjonuje od 1999 r., po wejściu w życie reformy administracyjnej. Utworzona jednostka administracyjna połączyła w całość mniejsze historyczne subregiony: łęczycki i sieradzki, a później rawski wraz z łowickim i opoczyńskim, które do dzisiaj stanowią najbardziej wyraziste regiony kulturowe województwa. Województwo leży na geometrycznych osiach Polski: północ-południe i wschód-zachód, które krzyżują się w Piątku w powiecie łęczyckim (geometryczny środek Polski).

Pod względem przyrodniczym położone jest w obrębie 2 regionów fizyczno – geograficznych: Niziny Środkowopolskiej i Wyżyny Małopolskiej. Przejściowe położenie jest jedną z najbardziej charakterystycznych cech obszaru i znajduje swoje odzwierciedlenie w toku wykształcania się jego więzi regionalnych. Indywidualność województwa łódzkiego polega m.in. na tym, że jedynym czynnikiem sprawczym, spajającym jego ziemie i tworzącym nowe więzi regionalne, był dynamiczny rozwój Łodzi.

Powierzchnia województwa zajmuje 18.219 km², co sytuuje je na 9 miejscu w kraju. Strukturę administracyjną regionu tworzy 21 powiatów ziemskich oraz 177 gmin (w tym 3 będące jednocześnie powiatami grodzkimi). Na terenie województwa funkcjonują 42 miasta, co stanowi 0,8% liczby wszystkich miejscowości, podczas gdy w Polsce średni wskaźnik wynosi 1,5%. Na sieć osadniczą składają się przede wszystkim nieduże miejscowości wiejskie.

Liczba ludności sięga 2 mln 587 tys., czyli blisko 7% zaludnienia kraju. Daje to województwu szóstą pozycję, po regionie mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim oraz dolnośląskim. Konsekwencją dużej liczby ludności i relatywnie małej powierzchni jest duża gęstość zaludnienia (142,5 osoby/km² wobec przeciętnej dla Polski 124 os./km²), ustępująca jedynie 3 regionom: śląskiemu (398 osób/km²), małopolskiemu (212 osób/km²) i dolnośląskiemu (150 osób/km²).

Struktura demograficzna (według płci i wieku) oraz społeczna (wykształcenie, zatrudnienie) mieszkańców województwa łódzkiego jest niekorzystna. Znajduje to odzwierciedlenie w największej w Polsce przewadze liczbowej kobiet nad mężczyznami. Wskaźnik feminizacji w 2004 r. wyniósł 110. Rodzi to określone problemy społeczne (np. wzrost liczby gospodarstw jednoosobowych przy nadumieralności mężczyzn). Udział kobiet w liczbie mieszkańców wynosi 52%, a w samej Łodzi 54%). Najwyższy w kraju jest również udział osób starszych, w wieku poprodukcyjnym –17,2% mieszkańców, przy średniej krajowej 15,3% (dane z 2004 r.).

Poziom produktu krajowego brutto w 2004 roku, przeliczony na 1 mieszkańca, plasuje województwo na 7 miejscu w kraju, z wartością PKB *per capita* 22 274 zł. Średnia wartość PKB *per capita* dla Polski w 2004 r. wyniosła 24 181 zł, a zatem była o 8,6% wyższa niż w województwie łódzkim. Poziom PKB na mieszkańca województwa wzrastał systematycznie od 2000 r. Porównując poziom PKB na mieszkańca do średniej w krajach Unii Europejskiej, region łódzki w roku 2003 osiągnął jedynie 43,4% wartości produktu krajowego *per capita*, zanotowanego w 25 krajach Unii.

Województwo łódzkie jest szóstym pod względem wielkości rynkiem pracy w kraju. W 2004 roku pracowało 887,8 tys. osób, co stanowiło 7,1% ogółu zatrudnionych w Polsce, bezrobotnych natomiast było 218,2 tys. osób, co stanowiło 7,3% ogółu bezrobotnych w kraju. Stopa bezrobocia rejestrowanego jest zbliżona do średniej w kraju i wynosi 19,5%. Znamienne dla województwa jest również to, iż bardzo wysoka stopa bezrobocia utrzymuje się również w stolicy województwa - Łodzi.

¹ Analiza przeprowadzona została na podstawie dostępnych danych statystyki publicznej. W tych dziedzinach, w których możliwe było uzyskanie odpowiednich informacji statystycznych, ukazano sytuację województwa łódzkiego na tle regionów Unii Europejskiej.

Województwo łódzkie jest trzecim w kraju regionem pod względem możliwości inwestycyjnych. Od kilku lat obserwuje się napływ inwestycji zagranicznych (łącznie około 1500 firm).

1.2. Dostępność komunikacyjna województwa łódzkiego

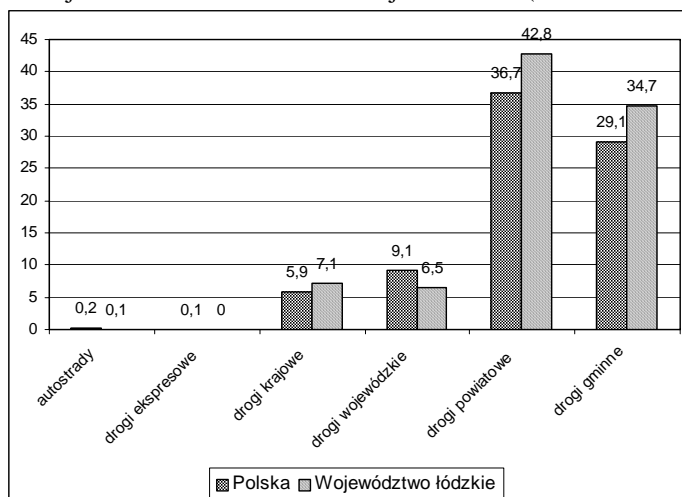
Na sieć komunikacyjną województwa łódzkiego składają się: sieć dróg krajowych (w tym m.in. autostrady i drogi ekspresowe), wojewódzkich, powiatowych i gminnych; sieć linii kolejowych oraz transport lotniczy.

Województwo łódzkie nie wykorzystuje w dostatecznym stopniu korzyści płynących ze strategicznego położenia w centrum kraju i Europy Środkowo-Wschodniej. Mimo, iż przez region przebiegają dwa transeuropejskie korytarze transportowe (korytarz II o przebiegu równoleżnikowym zachód-wschód oraz korytarz VI o przebiegu południkowym północ-południe), centrum województwa, z punktu widzenia dostępności komunikacyjnej, zajmuje dość odległe miejsce. Szansą dla województwa jest tworzący się wokół stolicy Centralny Węzeł Komunikacyjny, obejmujący autostrady A1 i A2, drogi ekspresowe S8 i S14, planowaną szybką kolej Wrocław/Poznań-Łódź-Warszawa oraz lotniska: istniejący Port Lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta oraz rozważana lokalizacja centralnego lotniska dla Polski pomiędzy Łodzią a Warszawą.

Regionalna sieć drogowa jest stosunkowo dobrze rozwinięta, a wskaźniki gęstości dróg są porównywalne do średnich krajowych (wykres 1). Gęstość dróg cechuje jednak duże zróżnicowanie wewnątrzregionalne, które w odniesieniu do dróg powiatowych i gminnych w 2004 r. ukazuje rysunek 1. Sieć dróg województwa cechuje zły stan techniczny (w 2005 r. pod względem oceny stanu nawierzchni, 42,8% dróg wojewódzkich zaliczono do klasy C – stan niezadowalający, podczas gdy 16,5% zaliczono do klasy D – stan zły)². Problemem jest także brak obwodnic miast w regionie. Ponadto, drogi województwa charakteryzują się silnym obciążeniem ruchem (obciążenie ruchem w 2005 r. wzrosło o blisko 19% w porównaniu z rokiem 2000 i był to jeden z wyższych zanotowanych wzrostów³), wynikającym z rosnącej liczby pojazdów na drogach.

Niezadowalający stan infrastruktury transportowej województwa łódzkiego jest jednym z czynników prowadzących do spadku bezpieczeństwa ruchu drogowego. W 2004 r. w województwie w 4 826 wypadkach drogowych zginęło 440 osób, a ponad 5,8 tys. zostało rannych. Mimo, iż wartości wskaźnika zabitych na 100 wypadków (wskaźnik ciężkości wypadków) i wskaźnika rannych na 100 wypadków dla województwa łódzkiego w 2004 r. (odpowiednio 9,12 osoby oraz 121,09 osoby), kształtowały się na poziomie niższym niż średnia krajowa (odpowiednio 11,18 osoby oraz 126,61 osoby), są one jednak znacznie wyższe od wartości w innych krajach europejskich. Dla porównania, w 2004 r. wskaźnik ciężkości wypadków w Austrii, Niemczech, czy też Wielkiej Brytanii kształtował się na poziomie

Wykres 1. Gęstość dróg publicznych o twardej nawierzchni w województwie łódzkim na tle kraju w 2004 r. (w km/100 km²)

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2005 – GUS; Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2005 r. – US w Łodzi

² dane uzyskane z Zarządu Dróg Wojewódzkich w Łodzi

³ Synteza wyników pomiaru ruchu na drogach wojewódzkich w 2005 roku, Transprojekt Warszawa Sp. z o.o.

2 osób, w Norwegii i Szwecji średnio 3 osoby ginęły na 100 wypadków, a w Czechach wskaźnik ten wynosił 5 osób⁴.

Problemem w województwie łódzkim jest także stosunkowo niski poziom rozwoju transportu zbiorowego, co w powiązaniu z rosnącym wykorzystaniem transportu indywidualnego, powoduje występowanie zjawiska zatłoczenia na drogach.

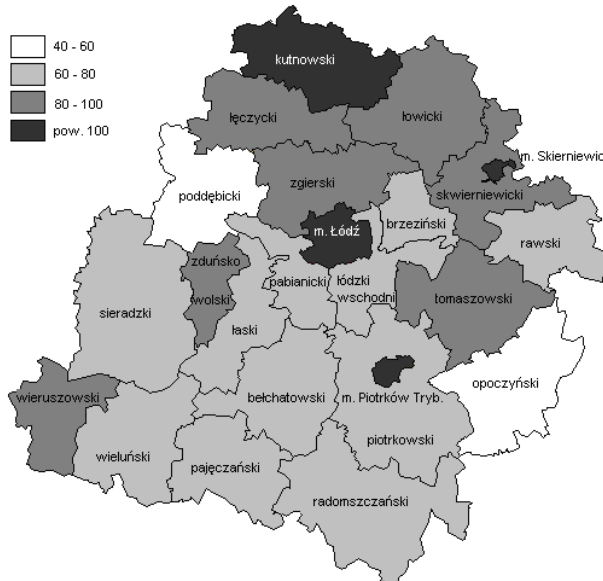
Województwo łódzkie, mimo iż leży w Polsce centralnej oraz posiada jedną z największych aglomeracji miejsko-przemysłowych, ma bardzo niski odsetek linii kolejowych w kraju. W 2004 r. na 100 km² przypadało zaledwie 5,8 km linii kolejowych normalnotorowych, przy 6,4 km średnio w kraju. Sieć kolejowa jest przy tym niekorzystnie rozmieszczona. Magistralne linie kolejowe o znaczeniu krajowym i międzynarodowym bieżą w peryferyjnych obszarach województwa, omijając stolicę regionu, dotyczy to m.in. linii transeuropejskich: E-20 (Warszawa-Kutno-Poznań), E65 (CMK) (przebiega tranzytowo przez województwo, łącząc Warszawę ze Śląskiem i Zagłębiem oraz Krakowem), CE 65 (Porty-Śląsk). Wpływa to na relatywnie mały udział stolicy regionu w kolejowych połączeniach krajowych i międzynarodowych. Ponad 1/3 miast leży z dala od linii kolejowych, trzy miasta powiatowe (Rawa Mazowiecka, Bełchatów, Pajęczno) pozbawione są stacji pasażerskich, a województwo ma jedynie dwa połączenia kolejowe ze stolicami sąsiednich państw (z Berlinem i Kijowem). Spadek znaczenia kolei w przewozach ładunków i pasażerów wynika z m.in. trudności gospodarczych (mniej przewozów masowych, jak węgiel, surowce mineralne), złego stanu technicznego infrastruktury (szczególnie linii łączących stolicę z liniami magistralnymi) uniemożliwiającego szybkie przewozy, konkurencji ze strony transportu kołowego. Potencjał jednej z największych stacji towarowych w kraju, Łódź-Olechów, wykorzystywany jest jedynie w 50%.

Podstawowym elementem transportu lotniczego w województwie łódzkim jest pasażerski Port Lotniczy im. Władysława Reymonta w Łodzi. Mimo dynamicznego rozwoju lotniska (w 2005 r. największa dynamika wzrostu liczby pasażerów – ponad 190% względem roku 2004⁵), udział transportu lotniczego w zewnętrznych powiązaniach transportowych jest nadal niewielki (tabela 1).

Należy jednak stwierdzić, że wykorzystanie centralnego położenia województwa w Polsce w połączeniu z rozbudowywaną siecią infrastruktury transportowej, niższy koszt utrzymania powierzchni magazynowej w porównaniu z Warszawą oraz bliskość dużych rynków konsumenckich, stanowią istotne bodźce dla rozwijającej się gałęzi gospodarki, jaką jest logistyka.

W województwie łódzkim, w najbliższych latach należy spodziewać się dalszego wzrostu obciążenia ruchem, zarówno ze strony transportu osobowego, jak i transportu towarowego (przede wszystkim kołowego). Będzie to powodowało konieczność

Rys. 1. Gęstość dróg powiatowych i gminnych o twardej nawierzchni w województwie łódzkim w 2004 roku (w km/100km²)

Źródło: Bank danych regionalnych (www.stat.gov.pl/bdr/bdrap.strona.indeks)

Tabela 1. Ruch pasażerów w portach lotniczych w 2004 i 2005 roku [w osobach]

	Przyjazdy		Wyjazdy	
	2004	2005	2004	2005
Polska	4 410 432	5 730 024	4 470 128	5 784 047
Województwo łódzkie	3 194	8 890	3 052	9 173

Źródło: Bank Danych Regionalnych

⁴ Stan bezpieczeństwa ruchu drogowego w krajach OECD – Biuletyn informacyjny, Instytut Transportu Samochodowego Centrum Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, Warszawa 2005, www.krbrd.gov.pl

⁵ Dane statystyczne opublikowane na stronie Urzędu Lotnictwa Cywilnego (www.ulc.gov.pl)

podejmowania działań mających na celu utrzymanie odpowiedniej jakości dróg oraz zapewnienie bezpieczeństwa ruchu. Planowane inwestycje, m.in. związane z budową autostrad A1 i A2 oraz dróg ekspresowych S8 i S14, będą sprzyjać rozwiązaniu bieżących potrzeb w tym zakresie, jak również zwiększą poziom dostępności regionu, szczególnie jego centralnej części.

Problemem pozostanie jednak zapewnienie dostępności komunikacyjnej obszarów leżących w znacznej odległości od istniejących planowanych dróg o zasięgu krajowym i międzynarodowym, w celu zabezpieczenia ich przed przestrzenną marginalizacją. Ryzyko marginalizacji dotyczyć może ponadto samej stolicy regionu, w odniesieniu do transportu kolejowego. W przypadku utrzymania się obecnych tendencji, Łodzi grozić będzie dalsze ograniczenie połączeń kolejowych z największymi miastami Polski oraz połączeń międzynarodowych, co wiązać się będzie z osłabieniem jej potencjału metropolitalnego.

Centralne położenie województwa, perspektywa dalszego rozwoju transportu lotniczego, w tym transportu towarowego *cargo*, planowany przebieg autostrad i dróg ekspresowych, a także rosnące zainteresowanie inwestorów (w tym inwestorów zagranicznych), zaowocować może dynamicznym rozwojem branży logistycznej. Trendy panujące w tej dziedzinie gospodarki, powodują m. in. rosnące zainteresowanie transportem multimodalnym, bazującym na jednoczesnym wykorzystaniu wielu środków transportu. Stwarza to zarówno szansę, jak i stanowi wyzwanie z punktu widzenia rozwoju branży logistycznej w województwie.

1.3. Ochrona środowiska

Sieć hydrograficzna województwa łódzkiego charakteryzuje się przewagą małych rzek i cieków, które w porze letniej częściowo lub całkowicie wysychają. Charakterystyczny jest również brak jezior. W związku z tym w województwie występuje niedobór zasobów wód powierzchniowych. Konsekwencją jest deficyt wody wykorzystywanej na potrzeby działalności gospodarczej (szczególnie dla rolnictwa) i gospodarki komunalnej. W 2004 r. poziom zużycia wody plasował województwo na 9. miejscu w kraju). Zapotrzebowanie na wodę do celów komunalnych, produkcyjnych oraz dla rolnictwa i leśnictwa pozostało na poziomie zbliżonym do roku 2003. W 2004 r. utrzymała się także pozytywna tendencja zastępowania w gospodarce komunalnej wody powierzchniowej wodą podziemną, co dotyczy szczególnie Łodzi. W przybliżeniu można przyjąć, że 54% ogólnej ilości pobieranej wody pochodziło z ujęć powierzchniowych, a 46% – z ujęć podziemnych.

Jakość wód powierzchniowych województwa jest niezadowalająca. Obserwuje się występowanie zanieczyszczeń rzek regionu (m.in. bakterie *Coli* typu fekalnego, amoniak, azotyny, fosforany) i zbiorników wodnych (przede wszystkim substancje biogenne i bakterie *Coli* typu fekalnego). Istotnym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych są ścieki komunalne odprowadzane siecią kanalizacyjną (w 2004 r. średnio 369 636 m³/dobę) oraz ścieki odprowadzane poza siecią kanalizacji miejskiej bezpośrednio do wód powierzchniowych (w 2004 r. średnio 21 892 m³/dobę). Duża ilość ścieków jest również odprowadzana do ziemi (prawie w całości są to odcieki ze składowiska odpadów paleniskowych „Bagno-Lubień” Elektrowni „Bełchatów” – w 2004 r. ilość odcieków szacowana była na około 41 741 m³/dobę). Na stan wód ma także wpływ zjawisko eutrofizacji zbiorników wodnych, zwłaszcza Zbiornika Sulejowskiego. Ilość ścieków według powiatów województwa ilustruje tabela 2.

Liczba oczyszczalni ścieków oraz długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w województwie, zwłaszcza na terenach wiejskich, jest niewystarczająca. W 2004 roku liczbę mieszkańców województwa łódzkiego korzystających z oczyszczalni ścieków szacowano na 62,7% ogólnej liczby ludności, przy średniej dla kraju 59% (daje to regionowi 5 miejsce w Polsce). W miastach z oczyszczalni ścieków korzystało 91,9% ogólnej liczby ludności miast, a na obszarach wiejskich – jedynie 9,2% ogólnej liczby ludności wsi. Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w województwie łódzkim w 2004 r. wynosiła 20 198,3 km (3. miejsce w kraju), w tym w miastach – 3 596,9 km, a na wsi – 16 601,4 km, natomiast długość sieci kanalizacyjnej – 3 518,6 km (11. miejsce w kraju), w tym w miastach – 2 532,6 km, a na wsi – 986,0 km. Należy jednak zauważyć, że wszystkie miasta w regionie posiadają sieć kanalizacyjną. W 2004 r. korzystało z niej 82,3% ludności miast województwa łódzkiego (średnia dla Polski wynosi 84%). W związku z budową coraz większej ilości oczyszczalni ścieków, w województwie istnieje problem gospodarki osadami ściekowymi, które obecnie unieszkodliwiane są głównie poprzez składowanie.

W województwie łódzkim w 2004 r. wytworzono ponad 7 tysięcy ton odpadów przemysłowych, z czego odzyskowi poddano 66% ich ilości, a unieszkodliwiono 26,9 tys. ton, natomiast ilość zebranych odpadów komunalnych szacowano na 661 tys. ton, z czego wyselekcjonowano 13 tys. ton, a unieszkodliwiono poprzez zdeponowanie na składowiskach 645 tys. ton. Skuteczność selektywnej zbiórki odpadów w regionie jest niska. Tylko niewielka część mieszkańców województwa objęta jest zorganizowaną selektywną zbiórką odpadów. System ten umożliwia zebranie maksymalnie około 2-3% całej masy odpadów komunalnych.

W 2004 r. w regionie znajdowało się 71 eksploatowanych składowisk odpadów komunalnych oraz 22 składowiska wyłączone z eksploatacji. W województwie w 2004 r. funkcjonowało 15 składowisk odpadów przemysłowych, a wyłączonych z eksploatacji było 12 składowisk, wśród nich składowiska odpadów niebezpiecznych.⁶ Stanowią one potencjalne źródło zagrożenia dla środowiska. Problemem w województwie jest duża liczba budynków i budowli, posiadających pokrycia dachowe z eternitu, konieczne do usunięcia, ponieważ elementy zawierające azbest stwarzają poważne zagrożenie dla otoczenia. Ponadto w regionie znajdują się mogilniki - składowiska najbardziej niebezpiecznych substancji, w tym w szczególności przeterminowanych środków ochrony roślin, opakowań po nich oraz innych chemikaliów. W 2004 r. na terenie województwa znajdowało się 27 takich składowisk.

Na obszarze województwa znajdują się tereny cenne przyrodniczo, objęte różnymi formami ochrony. W ramach europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 wyznaczono obszary specjalnej ochrony ptaków oraz zaprojektowano specjalne obszary ochrony siedlisk. Ponadto, w województwie istnieje 88 rezerwatów przyrody i 7 parków krajobrazowych. W regionie ustanowiono również obszary chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni około 1783 km². Region łódzki zagrożony jest utratą cennych walorów przyrodniczo-krajobrazowych na skutek działalności rolniczej, osadniczej i przemysłowej. Zjawisko to najsilniej przejawia się w skrajnie niskiej lesistości regionu (20,6% - ostatnie miejsce w kraju, przy średniej dla Polski 28,7%). Lesistość poszczególnych obszarów województwa jest przy tym mocno zróżnicowana, np. w Nadleśnictwie Kutno wynosi ona 4,7%, a w Nadleśnictwie Przedbórz 43%. W lasach niekorzystnym zjawiskiem jest częsty brak zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem. W składzie gatunkowym dominuje sosna właściwa ubogim siedliskom środkowej Polski. Stanowi ona około 85% w składzie gatunkowym i około 87% zasobności tych lasów. Zbyt duży udział sosny w lasach województwa stanowi efekt zalesień prowadzonych w wieku XIX, po

Tabela 2. Ścieki komunalne i przemysłowe wymagające oczyszczenia odprowadzane do wód lub do ziemi według powiatów województwa łódzkiego w 2004 roku (dam³)

powiat	ścieki ogółem	oczyszczone	nieoczyszczone
bełchatowski	20 725,6	20 714,0	11,6
brzeziński	438,3	432,0	6,3
kutnowski	3 525,3	3 134,0	391,3
łaski	920,9	846,0	74,9
łęczycki	1 295,1	754,0	541,1
łowicki	3 382,7	3 278,0	104,7
łódzki wschodni	669,8	661,0	8,8
m. Łódź	50 804,9	50 358,0	446,9
m. Piotrków Trybunalski	3 779,7	3 780,0	-0,3
m. Skierniewice	2 377,4	2 359,0	18,4
opoczyński	2 527,3	1 428,0	1 099,3
pabianicki	11 554,1	3 702,0	7 852,1
pajęczański	695,9	693,0	2,9
piotrkowski	817,0	816,0	1,0
poddębicki	533,5	221,0	312,5
radomszczański	3 069,7	2 969,0	100,7
rawski	836,5	781,0	55,5
sieradzki	2 331,7	2 287,0	44,7
skierniewicki	117,6	38,0	79,6
tomaszowski	3 566,6	3 434,0	132,6
wieluński	1 443,6	1 421,0	22,6
wieruszowski	542,2	504,0	38,2
zduńskowolski	2 476,3	2 340,0	136,3
zgierski	5 017,3	4 759,0	258,3
łącznie:	123 449,0	111 709,0	11 740,0
POLSKA	2 134 875,5	1 943 068,0	191 807,5

Źródło: Bank Danych Regionalnych, październik 2006

⁶ Raport o stanie środowiska w województwie łódzkim w 2004 r. – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi, Łódź 2005

wycięciu dominujących tutaj lasów mieszanych. Spójność przyrodnicza obszarów chronionych na terenie województwa jest słaba. Niekorzystną dla dbałości o przyrodę sytuację wzmagają dodatkowo niski poziom wiedzy ekologicznej społeczeństwa regionu.

Niedostateczna jest także liczba małych zbiorników retencyjnych w województwie. Zbiorniki retencyjne pełnią ważne funkcje m.in. przeciwpowodziowe, związane z zapobieganiem skutkom suszy, na potrzeby rolnictwa, ekologiczne, krajobrazowe, turystyczno-wypoczynkowe. Potrzeba retencjonowania wody związana jest z położeniem województwa łódzkiego na wododziale I rzędu Wisła-Odra, co powoduje charakterystyczny odśrodkowy układ sieci rzecznej. Zmienność klimatyczna oraz słabo rozwinięty system retencji wód są przyczynami tego, że niektóre rzeki województwa, m.in. Warta i Bzura oraz Pilica z dopływem Luciążą i Widawka (dopływ Warty) nadal stwarzają zagrożenie powodziowe na wielu obszarach naszego regionu. Do rzek stanowiących zagrożenie powodziowe należy zaliczyć także Ner oraz Prosnę. W związku z tym, istotne znaczenie dla bezpieczeństwa przeciwpowodziowego ma utrzymanie dobrego stanu technicznego urządzeń przeciwpowodziowych w województwie.

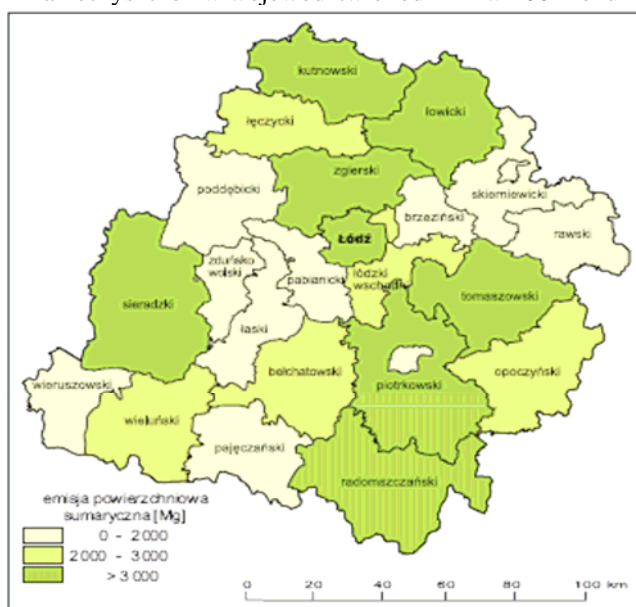
Istnieje również możliwość wystąpienia różnego rodzaju zagrożeń, zarówno naturalnych, jak i związanych z działalnością przemysłową. Szczególnie niekorzystnym zjawiskiem jest koncentracja różnorodnych zagrożeń środowiska, w tym możliwość wystąpienia poważnych awarii⁷ na obszarach Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego – ŁOM i Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego – BOP (ze szczególnym wskazaniem na Kopalnię i Elektrownię „Bełchatów”), jak również w głównych korytarzach transportowych.

W województwie łódzkim w ostatnich latach zaobserwowano stały, z niewielkimi wyjątkami, spadek emisji zanieczyszczeń powietrza ze źródeł punktowych (energetycznych i technologicznych). W 2004 r. wyemitowano do powietrza atmosferycznego o 5% mniej podstawowych zanieczyszczeń niż w roku 2003 (emisja pyłu zmalała o 21%). Emisja zanieczyszczeń ze źródeł punktowych ma swoje źródło przede wszystkim w Elektrowni „Bełchatów” oraz Zespole Elektrociepłowni w Łodzi.

W województwie występuje stały wzrost ilości zanieczyszczeń komunikacyjnych powietrza, co dotyczy szczególnie miast regionu. Problem, zwłaszcza w miastach, stanowi również emisja powierzchniowa (tzw. „niska emisja”) – emisja z lokalnych kotłowni i palenisk domowych (rys. 2).

Analiza obecnych tendencji i zmian w sferze ochrony środowiska w regionie pozwala wnioskować, iż w przyszłości maleć będzie zarówno poziom wykorzystania, jak i zanieczyszczenia wód powierzchniowych. Będzie to powodowane wciąż malejącym zapotrzebowaniem na wodę ze strony przemysłu, zmniejszającym się jej zużyciem w gospodarstwach domowych, zwiększającą się długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w województwie, inwestycjami związanymi z budową i rozbudową oczyszczalni ścieków, czy wreszcie rosnącym ogólnym poziomem świadomości ekologicznej miesz-

Rys. 2. Rozkład i wielkość emisji powierzchniowej głównych zanieczyszczeń w województwie łódzkim w 2004 roku

Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie łódzkim w 2004 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi

⁷ Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 06.129.902) pod pojęciem poważnej awarii rozumie się zdarzenie, w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem

kańców. Jednakże, problemem regionu łódzkiego wciąż pozostanie kwestia tempa tych pozytywnych przemian oraz zróżnicowań przestrzennych w tym zakresie, które ujawniają się przede wszystkim w układzie miasta – obszary wiejskie oraz w układzie Aglomeracja Łódzka – pozostały obszar województwa.

Jednocześnie należy spodziewać się wzrostu zagrożeń dla środowiska, związanych ze zwiększającą się ilością odpadów stałych oraz z zanieczyszczeniami powietrza atmosferycznego. Wzrost ilości odpadów wiąże się z rosnącym poziomem zamożności ludności, większą konsumpcją, a w konsekwencji większą produkcją odpadów. Remedium na tą sytuację stanowią mogą programy racjonalnej gospodarki odpadami, związanej m. in. z ich selekcją. W przypadku zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, spodziewany pozytywny efekt malejącego poziomu ich emisji ze strony działalności przemysłowej oraz w wyniku stosowania proekologicznych rozwiązań w energetyce, może być niwelowany przez zwiększającą się emisję zanieczyszczeń komunikacyjnych. W tym ostatnim przypadku, koncentracja problemów następować będzie przede wszystkim w największych miastach regionu.

1.4. Sytuacja energetyczna województwa

W 2004 roku, elektrownie działające na terenie województwa łódzkiego wytwarzały 15,5% energii powstającej w elektrowniach zawodowych w Polsce. Stopień wykorzystania elektrowni w województwie łódzkim można uznać jako bardzo duży.

Największy wkład w produkcję energii w województwie mają elektrownie zawodowe ciepłe. W 2004 r. w województwie łódzkim 88,4% wytwarzanej energii pochodziło z elektrowni opalanych węglem brunatnym. Udział energii wytwarzanej z węgla brunatnego w województwie łódzkim w skali kraju wynosił w 2004 roku 51,5% i wzrósł od 1999 r. o 2,1%.

Udział energii wytwarzanej przez elektrownie zawodowe wodne, w stosunku do energii w Polsce pochodzącej z tego źródła, wyniósł w 2004 r. 0,54%, podczas gdy moc osiągalna w innych elektrowniach powyżej 0,5 MW w województwie, w skali kraju wyniosła w 2004 r. tylko 1,48%. Region charakteryzuje się dużym potencjałem energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych (biomasa, wody geotermalne), stanowiącym szansę na zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w profilu energetycznym województwa.

W 2004 r. zanotowano spadek całkowitego zużycia energii w województwie łódzkim, w stosunku do roku 2001 (o 11,3%). W porównaniu z rokiem 2001 roku zmniejszyła się przede wszystkim rola sektora przemysłowego jako odbiorcy energii. Zmniejszone zużycie energii zanotowały także sektory transportowy oraz rolniczy.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca, najwięcej energii w gospodarstwach domowych w 2004 r. używano w powiatach: zgierskim (734,5 kWh) i pabianickim (719,7 kWh) oraz mieście Łodzi (772,1 kWh). Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w miastach w województwie łódzkim w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosiło w 2004 r. 710,4 kWh i było wyższe od wartości dla Polski o 9,7 kWh.

Sieć stacji elektroenergetycznych oraz linii przesyłowych wysokich, średnich i niskich napięć jest w województwie łódzkim relatywnie dobrze rozbudowana. Problemem pozostaje jednakże fakt, iż jest ona w niedostatecznym stopniu przystosowana do ciągle rosnących potrzeb energetycznych województwa łódzkiego, a także nie odpowiada współczesnym standardom technicznym. Aby zapobiec dalszej dekapitalizacji sieci i zapewnić mieszkańcom województwa niezawodność dostaw energii i jej odpowiednie parametry, konieczne są pilne inwestycje w modernizację i rozbudowę infrastruktury elektroenergetycznej zarówno na terenach zurbanizowanych, jak i na wsiach. Szczególnie dotknięte problemem niskiej jakości energii elektrycznej oraz częstych i długich przerw w zasilaniu są tereny wiejskie, gdzie gęstość sieci (budowanej w oparciu o standardy techniczne i potrzeby energetyczne z lat 50. i 60. ubiegłego wieku) jest zdecydowanie mniejsza, a co za tym idzie nie ma technicznych możliwości zapewnienia drugostronnego zasilania w przypadku awarii.

Przemiany w strukturze gospodarczej regionu, prowadzące do malejącego udziału przemysłów energochłonnych, nowe rozwiązania technologiczne (determinujące energooszczędność w wykorzystaniu energii na potrzeby przedsiębiorstw i gospodarstw domowych) oraz wymagania ze strony obowiązujących przepisów prawa, powodować będą stabilizację, a być może nawet spadek zapotrzebowania na energię w najbliższych latach. W dalszym ciągu występować będzie przewaga tradycyjnych źródeł pozyskiwania energii, opartych przede wszystkim na węglu brunatnym (Elektrownia „Bełchatów”).

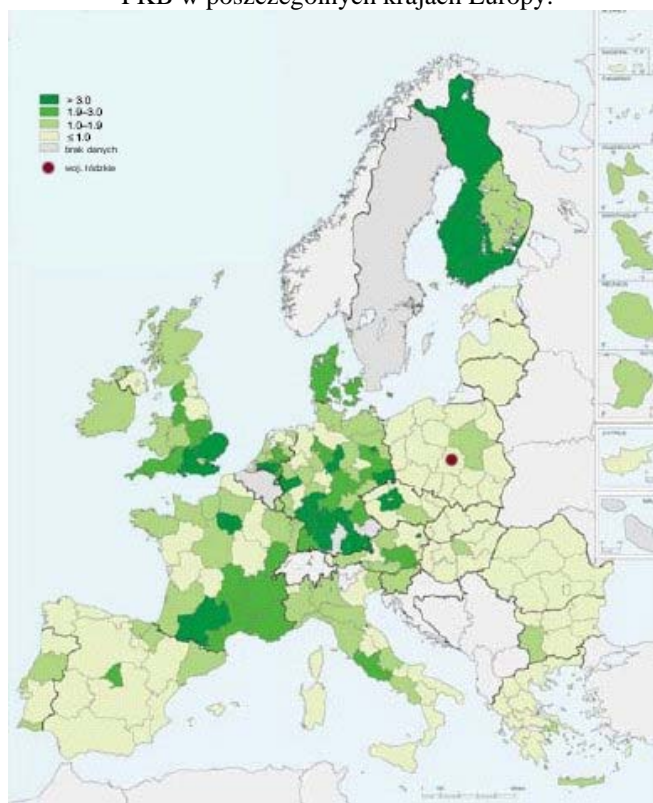
Wyzwaniem dla regionu łódzkiego jest wzrost udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych (wody geotermalne, biomasa, energetyka wiatrowa, itp.) w całkowitym bilansie energetycznym regionu, aczkolwiek w najbliższych latach wciąż pozostanie on relatywnie niski. Następować będzie wewnątrzregionalne zróżnicowanie zapotrzebowania na energię. W związku z tym, wzrastać będzie dominacja stolicy regionu oraz powiatów z nią sąsiadujących (Łódzki Obszar Metropolitalny), jako obszaru o najwyższym zapotrzebowaniu na wytwarzaną energię.

1.5. Innowacyjność i sfera B+R

Charakterystyczną cechą przemysłu województwa łódzkiego jest dominacja podmiotów o bardzo niskim poziomie zaawansowania technologicznego. Większość przedsiębiorstw nadal bazuje na przestarzałych technologiach produkcyjnych bądź wykorzystuje stary park maszynowy. Jedynie 17,6% przedsiębiorstw przemysłowych (dużych i średnich), działających w województwie łódzkim posiada, przynajmniej jedną automatyczną linię produkcyjną, a zaledwie 14,4% linii produkcyjnych sterowanych jest za pomocą komputera.

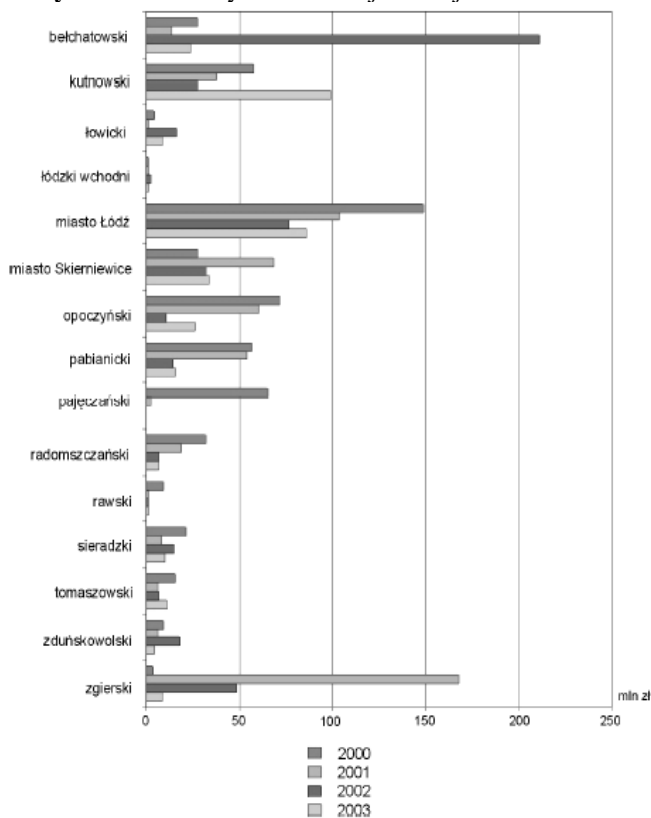
Województwo łódzkie znajdowało się w 2003 roku na 7 miejscu w kraju pod względem nakładów na działalność innowacyjną. Niestety, wartość nakładów konsekwentnie spada, a udział w całkowitych nakładach obniżył się z ponad pięciu do trzech procent, przy czym zwiększył się wyraźnie dystans do najlepiej rozwiniętych pod tym względem województw w Polsce (w 2003 roku wydatki na ten cel

Rys. 3. Procentowy udział wydatków na badania i rozwój w PKB w poszczególnych krajach Europy.

Źródło: Eurostat, Statistical yearbook 2005

Wykres 2. Nakłady na innowacje w województwie łódzkim

Źródło: Potencjał innowacyjny przedsiębiorstw w województwie łódzkim, Urząd Statystyczny w Łodzi, 2005

były w województwie siedmiokrotnie niższe).

W ostatnich latach odnotowano w strukturze branżowej przemysłu województwa pozytywne zmiany (rosnie udział poligrafii, produkcji materiałów budowlanych, urządzeń do ochrony środowiska, sprzętu AGD, opakowań, materiałów izolacyjnych, napojów chłodzących, płytek ceramicznych przetwórstwa artykułów spożywczych oraz przemysłu meblarskiego).

Na wykresie drugim przedstawiono przestrzenne rozmieszczenie wielkości nakładów na innowacje w przedsiębiorstwach w wybranych powiatach województwa łódzkiego w latach 2000-2003. Największą skalę wydatków na ww. cele zaobserwowano w stolicy regionu (średnio 20% nakładów poniesionych w województwie w tym okresie) oraz w powiatach, na terenie których znajduje się rozwinięty potencjał produkcyjny (powiaty bełchatowski, kutnowski, opoczyński i zgierski oraz w m. Skierniewicach).

Od roku 2001 obserwujemy w województwie łódzkim tendencję spadkową w nakładach na działalność badawczo-rozwojową (B+R). Począwszy od roku 2002 można zaobserwować wyraźne zmniejszenie się nakładów na B+R w naszym regionie. Ponieważ podobna tendencja spadkowa miała miejsce w całej gospodarce, udział nakładów na działalność B+R w stosunku do kraju wyraźnie się nie zmienił i pozostał na poziomie około 6%.

W 2004 r. w województwie łódzkim działalność badawczo-rozwojową prowadziły w sumie 73 jednostki (w tym: 21 jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych, 44 jednostki rozwojowe i 7 szkół wyższych). Liczba jednostek sektora B+R w województwie wzrosła o 15% w porównaniu z 2001 rokiem. Świadczy to o tym, iż w regionie występuje znaczny potencjał badawczy, który może być wykorzystany jako istotna baza dla tworzącego się w regionie systemu innowacji.

W 2000 roku, w województwie łódzkim około 50% nakładów przeznaczona była na badania podstawowe. Udział ten nieco się jednak zmniejszył (46,9% w 2003 roku) na korzyść badań stosowanych i prac rozwojowych. Taka struktura nakładów jest m.in. konsekwencją znacznego udziału sektorów rządowego i szkolnictwa wyższego w prowadzeniu działalności B+R. Potencjał badawczy oparty przede wszystkim na Uniwersytecie Łódzkim, Politechnice Łódzkiej oraz Uniwersytecie Medycznym w Łodzi, rozwija się ponadto dzięki udziałowi w kolejnych edycjach Programu Ramowego Unii Europejskiej oraz dzięki współpracy badawczej z uczelniami zagranicznymi.

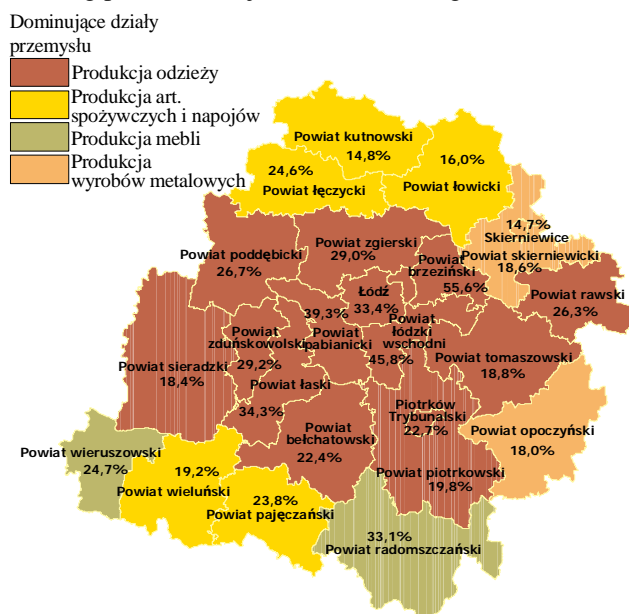
Filarem działalności badawczo-rozwojowej są wykwalifikowane zasoby ludzkie. W 2004 roku w województwie łódzkim zatrudnionych było w sferze B+R blisko 4,5 tys. osób, co dawało regionowi 6 miejsce wśród województw.

Wydatki na badania i rozwój w odniesieniu do PKB w układzie przestrzennym Europy obrazuje rysunek 3. W województwie łódzkim stosunek wydatków na B+R do PKB wyniósł 0,54%.

W województwie łódzkim, podobnie jak w całym kraju, notuje się bardzo małą ilość udzielonych patentów oraz wynalazków zgłaszanych do opatentowania (w 2004 r. w województwie łódzkim udzielono 61 patentów na 157 zgłoszonych wynalazków). Stanowi to wyraz niskiego poziomu komercjalizacji wyników badań jednostek B+R.

Obserwowane w gospodarce województwa łódzkiego, przemiany w strukturze branżowej, pokazują spadek udziału branż tradycyjnych i postępującą dywersyfikację bazy ekonomicznej regionu. Jednak-

Rys. 4. Dominujące działy przetwórstwa przemysłowego, według powiatów województwa łódzkiego w 2004 roku

Źródło: Diagnoza Województwa Łódzkiego, 2005

że dużym problemem regionalnym pozostaje niska innowacyjność gospodarki regionu. Należy stwierdzić, iż przy utrzymujących się obecnie trendach, powiększać się będzie dystans w poziomie nakładów na innowacje oraz rozwoju sfery B+R pomiędzy stolicą regionu, (która poprzez swój potencjał stanowić powinna regionalny biegun wzrostu w tej dziedzinie), a innymi dużymi miastami w Polsce i w Europie. Sytuacja ta stawiać będzie podmioty gospodarcze zlokalizowane w województwie w niekorzystnej pozycji konkurencyjnej na rynkach ponadregionalnych, gdyż bazowanie na mało innowacyjnych gałęziach gospodarki, warunkować będzie niską ich rentowność oraz dużą podatność na międzynarodowe wahania koniunkturalne.

Wyzwaniem przed jakim stoi region łódzki jest efektywne wykorzystanie istniejącego potencjału innowacyjnego i badawczo-rozwojowego oraz przeniesienie punktu ciężkości z badań podstawowych w kierunku badań stosowanych, wraz ze stymulowaniem rozwoju infrastruktury transferu technologii ze sfery badawczej do sfery przedsiębiorstw. Konieczna jest koncentracja wsparcia na tych obszarach w regionie, które mogą stać się technologicznymi biegunami wzrostu. W przypadku nie podjęcia tych działań, regionalny system innowacyjny w województwie łódzkim, pozostanie mało konkurencyjny i cechować go będzie, co najwyżej zdolność do adaptacji innowacji, powstających w innych regionach.

1.6. Przedsiębiorczość

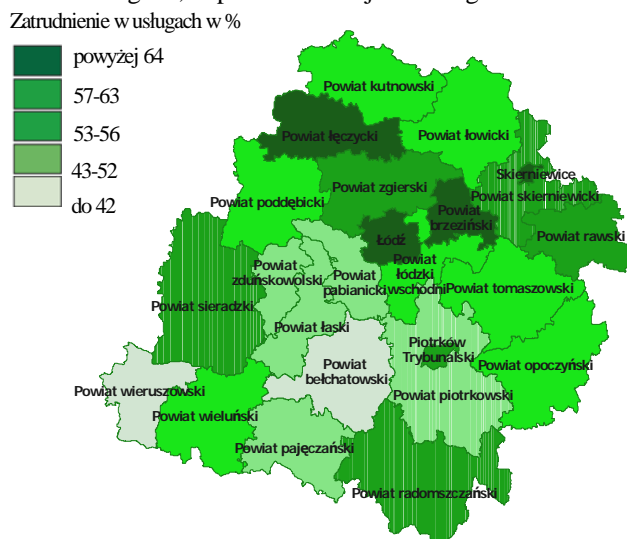
Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON (ponad 244 tysiące w 2004 r.) stawia województwo łódzkie na szóstym miejscu w rankingu województw. Podobnie ma się sytuacja w zakresie drobnej przedsiębiorczości, mierzonej liczbą osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy mieszkańców. W roku 2003 województwo łódzkie zajmowało pod tym względem 6. miejsce w Polsce, co wskazuje na wysoki poziom przedsiębiorczości jego mieszkańców.

Warto przy tym zauważyć, iż województwo łódzkie cechowała w latach 2001–2004 wyższa niż przeciętna w Polsce dynamika wzrostu liczby przedsiębiorstw. W konsekwencji, w roku 2004, istniały w województwie 764 podmioty osób fizycznych, prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tysięcy osób, przy średniej dla Polski wynoszącej 724.

Największą część wartości dodanej w województwie łódzkim, podobnie jak w całej Polsce, wytwarza sektor usług rynkowych. Natomiast w obszarze przemysłu, zarówno w roku 1999, jak i 2002, w województwie łódzkim zanotowano udział w PKB wyższy niż w gospodarce całego kraju. Wskazuje to na niższe niż przeciętne w Polsce tempo wzrostu udziału sektora usług w gospodarce oraz w dużej mierze na przemysłowy charakter województwa. Sytuację w województwie łódzkim w sektorze przetwórstwa przemysłowego prezentuje rysunek 4, natomiast zatrudnienie w usługach obrazuje rysunek 5.

Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców regionu oraz relatywnie wysoka dynamika powstawania nowych przedsiębiorstw, pozwalają oczekiwać w najbliższej przyszłości poprawy sytuacji gospodarczej w regionie. Aktywna działalność na rzecz stymulowania przedsiębiorczości oraz ujawniająca się w ostatnim okresie duża zdolność regionu do przyciągania inwestorów zagranicznych, dodatkowo prognozę tę potwierdzają. Obserwujemy, między innymi, rosnące zainteresowanie inwestorów zagranicznych lokalizacją w regionie (przede wszystkim w aglomeracji łódzkiej) działalności *business process offshoring (BPO)*, czy branży AGD, co stwarza duże możliwości dynamicznego rozwoju nowoczesnych branż gospodarki.

Rys. 5. Przestrzenne rozmieszczenie poziomu zatrudnienia w usługach, w powiatach woj. łódzkiego w 2003r.

Źródło: Diagnoza Województwa Łódzkiego, 2005

Wyzwaniem na najbliższe lata pozostaje jednak intensyfikacja przemian w strukturze gałęziowo-branżowej regionu. Zmiany te prowadzić powinny do zwiększenia znaczenia w gospodarce regionalnej podmiotów bardziej innowacyjnych, a także przyczynić się do wzrostu udziału sektora usług. Istnieje także konieczność stymulowania współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi (zarówno małymi i średnimi, jak i dużymi przedsiębiorstwami), prowadzącego do tworzenia się na terenie regionu lokalnych skupisk przedsiębiorstw, wyspecjalizowanych w wybranych branżach gospodarki, zdolnych do podejmowania międzynarodowej konkurencji (m.in. klastrów).

1.7. Społeczeństwo informacyjne

Mieszkańcy województwa łódzkiego są stosunkowo dobrze wyposażeni w tradycyjne środki łączności telefonicznej (77,51% gospodarstw domowych posiadało w 2003 telefon stacjonarny). Należy jednak stwierdzić, iż na obszarach wiejskich ilość łączy telefonicznych była znacznie mniejsza niż w miastach regionu, co stanowi poważną barierę dla rozwoju na nich społeczeństwa informacyjnego i defaworyzuje je pod względem informacyjnym.

Ograniczeniem dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie jest także ubogie wyposażenie zarówno gospodarstw domowych, jak i placówek edukacyjnych w sprzęt komputerowy. Jedynie 30,49% gospodarstw domowych deklaroowało w 2003 roku posiadanie komputera, a z tej grupy ponad połowa ma podłączenie do Internetu poprzez linie telefoniczne. Pod względem liczby komputerów w domach i mieszkaniach województwo zajmuje 8. miejsce, a dostępu do Internetu – 10. miejsce w kraju.

Najlepszy poziom wyposażenia w sprzęt komputerowy obserwuje się w szkołach podstawowych (96,3%), natomiast najniższy w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych (tylko 38%). Podobnie przedstawia się sytuacja w administracji publicznej. W miastach na prawach powiatu wskaźnik liczby komputerów na jednego pracownika utrzymuje się na poziomie 0,82 komputera na jednego pracownika, co daje 4 miejsce w Polsce. Należy ponadto zwrócić uwagę na fakt dużych dysproporcji województwie zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego pomiędzy aglomeracją łódzką a pozostałym obszarem województwa.

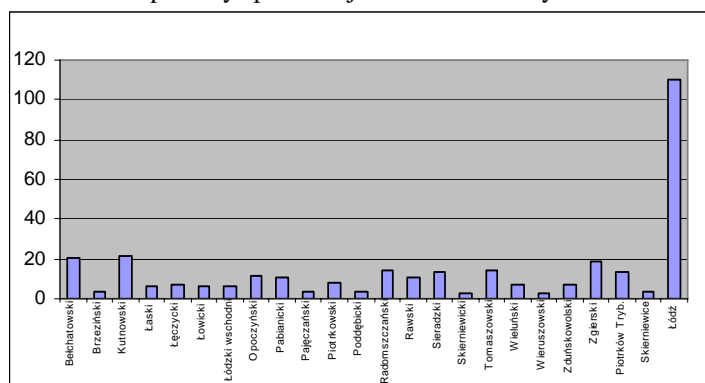
W województwie wdrażany jest Regionalny System Informacji Przestrzennej (RSIP), uwzględniający opisy nanień i infrastruktury technicznej, odwzorowane w geodezyjnym układzie współrzędnych. W roku 2003, mapą cyfrową pokryte było 100% terenów miejskich i 98% terenów wiejskich.

Na terenie województwa łódzkiego działa 5 transmisyjnych sieci szerokopasmowych: PIONIER, NASK – w dziedzinie nauki, TELBANK – w sferze bankowości, TEL-ENERGO – w branży energetycznej i TELEKOM – wywodząca się z branży kolejowej, stanowiących główny szkielet infostrady w województwie łódzkim.

W perspektywie najbliższych lat należy spodziewać się wzrastającego poziomu wyposażenia przedsiębiorstw, gospodarstw domowych oraz instytucji w sprzęt oraz infrastrukturę zapewniające powszechniejszy i tańszy dostęp do sieci telekomunikacyjnej. Wyzwaniem dla regionu jest przede wszystkim przyspieszenie tego trendu, między innymi poprzez stymulowanie rozwoju inwestycji w twardą i miękką infrastrukturę telekomunikacyjną, tak, by stała się ona ogólnodostępnym elementem wyposażenia infrastrukturalnego miast i gmin regionu.

Ważnym elementem budowania społeczeństwa informacyjnego jest jednak nie tylko zapewnienie dostępu do globalnych zasobów informacji, lecz również postępujące upowszechnienie korzystania z niej przez różnorodne grupy użytkowników.

Wykres 3. Ogólna wartość zadań własnych powiatów z zakresu pomocy społecznej w milionach złotych

Źródło: Bilans potrzeb pomocy społecznej woj. łódzkiego na 2006 r. (RCPS)

ków. Procesowi temu sprzyjać będą podejmowane w regionie inicjatywy, mające na celu budowę podstawowej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz wdrażanie elektronicznych usług z zakresu użyteczności publicznej (RSIP, e-administracja) oraz szeroka promocja ich wykorzystania zarówno wśród użytkowników, jak i pracowników instytucji administracji publicznej. Działania tego typu sprzyjać będą wzrostowi efektywności funkcjonowania regionalnego systemu społeczno-gospodarczego.

1.8. Pomoc społeczna w województwie łódzkim

W województwie łódzkim największa liczba świadczeń przyznawanych jest z powodu ubóstwa oraz bezrobocia. W następnej kolejności, jako powody przyznawania świadczeń występują: bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, długotrwała choroba, niepełnosprawność, ochrona macierzyństwa oraz alkoholizm. Ogólne zróżnicowanie wewnątrzregionalne kosztów pomocy społecznej w powiatach prezentuje wykres 3.

W województwie łódzkim w 2004 roku istniało 65 domów pomocy społecznej, w których dostępnych było ok. 7 tysięcy miejsc. Ponadto występują tu placówki opiekuńczo-wychowawcze, w tym wsparcia dziennego takie jak świetlice środowiskowe. Placówki te pełnią ważną rolę w rozwiązywaniu problemów osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej. Z pomocy społecznej korzysta 585,7 osób na 10 tys. mieszkańców, co na tle pozostałych województw daje 10. lokatę. Porównując liczbę placówek oraz liczbę miejsc, jaką oferują one mieszkańcom województwa, uzyskujemy wyniki wskazujące na duży potencjał województwa pod względem infrastruktury socjalnej. W regionie istnieje duże zapotrzebowanie na miejsca w placówkach dla ludzi starszych, na które w 2003 roku oczekiwały 422 osoby (w Łodzi 250 osób). Popyt na tego typu usługi będzie wzrastał, ponieważ w skutek ujemnego przyrostu naturalnego w 2004 r. (-3,1‰) oraz ujemnego salda migracji (- 0,6‰) następuje starzenie się społeczeństwa w regionie.

Według norm Unii Europejskiej, przyjętych w polskich rozwiązaniach systemowych, na jednego pracownika socjalnego powinno przypadać nie więcej niż 2 000 mieszkańców. Spośród 177 ośrodków pomocy społecznej w 2003 roku w województwie łódzkim tylko w 21 norma ta nie została przekroczona. Na terenie województwa występuje ponadto tzw. syndrom zależności od pomocy społecznej. Około 90% respondentów przyznaje, iż nigdy nie korzystało z pomocy innych ośrodków, aniżeli publiczne instytucje pomocy społecznej lub organizacji społecznych⁸. Jest to jeden z powodów, dla których Województwo Łódzkie dąży do zapewnienia ram kooperacji z organizacjami pozarządowymi poprzez stosowne programy współpracy.

Na skutek procesu starzenia się ludności województwa łódzkiego, należy spodziewać się wzrostu potrzeb właśnie ze strony tej grupy mieszkańców, jak również osób dotkniętych niepełnosprawnością, bezdomnością, itp. Równocześnie, pozytywne przeobrażenia w gospodarce regionu pozwalają wnioskować, iż w wyniku dalszego spadku poziomu bezrobocia w regionie, spadnie zapotrzebowanie na pomoc społeczną ze strony osób bezrobotnych. Ponadto, wzrost zamożności niektórych grup społecznych, szczególnie w większych miastach regionu, może spowodować wzrost zainteresowania nowymi formami opieki społecznej ze strony sektora prywatnego (np. prywatne domy opieki nad osobami starszymi).

1.9. Edukacja

Na system oświaty w województwie łódzkim składa się 898 szkół podstawowych, 418 gimnazjów, 85 szkół ponadpodstawowych, 562 szkół ponadgimnazjalnych, 249 szkół policealnych, a ponadto 267 szkół dla dorosłych. W 2004 roku w szkołach województwa uczyło się ponad 630 tysięcy uczniów i studentów. Liczbę uczniów i absolwentów szkół średnich w latach 2002-2004, przedstawia tabela 3.

W latach 1999-2003 w regionie zanotowano 27-procentowy spadek liczby uczniów. Spadek ten jest jednak największy w kraju – największe ubytki w ujęciu procentowym notują województwa: dol-

⁸ „Lokalne Partnerstwo naturalnych systemów wsparcia, instytucji i organizacji pomocowych w tworzeniu i realizacji polityki społecznej na szczeblu lokalnym” Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, Raport z badań, Łódź 2004.

nośląskie (29,5%) i zachodniopomorskie (28,3%), przy średniej krajowej 26,1%. Współczynnik skolaryzacji w przedziale 16-18 lat wyniósł w 2004 roku 89,8% co dało województwu 7 miejsce w Polsce. Sytuację województwa łódzkiego na tle krajów Unii Europejskiej przedstawia rysunek 6.

W 2004 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 25 uczelni wyższych, spośród których 6 to uczelnie państwowe. We wszystkich szkołach wyższych w 2004 r. studiowało ponad 128 tys. studentów, a na przestrzeni lat 2000-2004 liczba studentów wzrosła, około 25%, co dało województwu 6 miejsce w Polsce. Pomimo tego, nadal występuje znaczący deficyt

ludności z wykształceniem wyższym i średnim, szczególnie na terenach wiejskich. Najwięcej osób studiowało w 2003 roku kierunki ekonomiczne i administracyjne, pedagogiczne, informatyczne i społeczne.

Wśród mieszkańców województwa łódzkiego odnotowuje się także wzrost zainteresowania studiami podyplomowymi (w porównaniu z rokiem 1999 liczba słuchaczy studiów podyplomowych wzrosła ponad 55%) oraz studiami doktoranckimi, w przypadku których liczba uczestników także uległa, w porównaniu do roku 1999, zwiększeniu o około 50%.

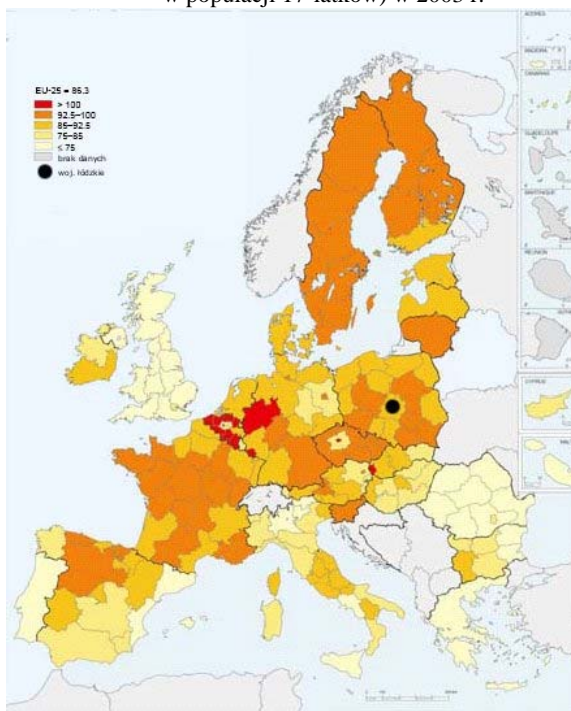
Do mocnych stron systemu edukacji województwa łódzkiego na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym oraz ponadgimnazjalnym⁹ zaliczyć należy przede wszystkim wysoko wyspecjalizowaną kadrę nauczycieli. Na ich ogólną liczbę w poszczególnych placówkach wynoszącą 47 404 osoby, aż 33 255 z nich posiadało tytuł naukowy doktora albo tytuł zawodowy

Tabela 3. Uczniowie i absolwenci szkół średnich w powiatach województwa łódzkiego w latach 2002 – 2004

Jednostka terytorialna	Uczniowie szkół średnich			Absolwenci szkół średnich		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
kutnowski	4647	4416	4278	957	1294	1312
łaski	1646	1529	1581	490	535	383
łęczycki	1954	1770	1727	630	703	433
łódzki wschodni	878	841	829	333	310	170
pabianicki	3085	2900	2918	1080	1036	793
poddębicki	663	662	630	200	128	169
sieradzki	3425	3427	3471	1169	1157	945
wieluński	3330	3316	3402	947	1002	718
wieruszowski	1466	1579	1610	511	348	345
zduńskowolski	2818	2766	2730	888	822	697
zgierski	5049	4929	4710	1562	1589	1386
brzeziński	492	597	552	209	62	166
bełchatowski	4510	4829	4749	1405	1314	1337
łowicki	3971	3987	3797	1172	933	1091
opoczyński	2856	2755	2630	795	922	707
pajęczański	653	655	747	282	227	141
piotrkowski	1567	1681	1734	338	350	392
radomszczański	4690	4706	4538	1466	1323	1253
rawski	3514	3524	3354	1094	967	927
skierniewicki	370	424	398	83	49	95
tomaszowski	5248	5175	5078	1615	1541	1457
m. Piotrków Tryb.	5760	6022	5936	2012	1646	1478
m. Skierniewice	3535	3305	2970	1255	1041	899
m. Łódź	23053	23165	22655	7701	7553	7027

Źródło: Bank Danych Regionalnych

Rys. 6. Udział 17-latków w edukacji (współczynnik skolaryzacji w populacji 17-latków) w 2003 r.

Źródło: Eurostat, Statistical yearbook 2005

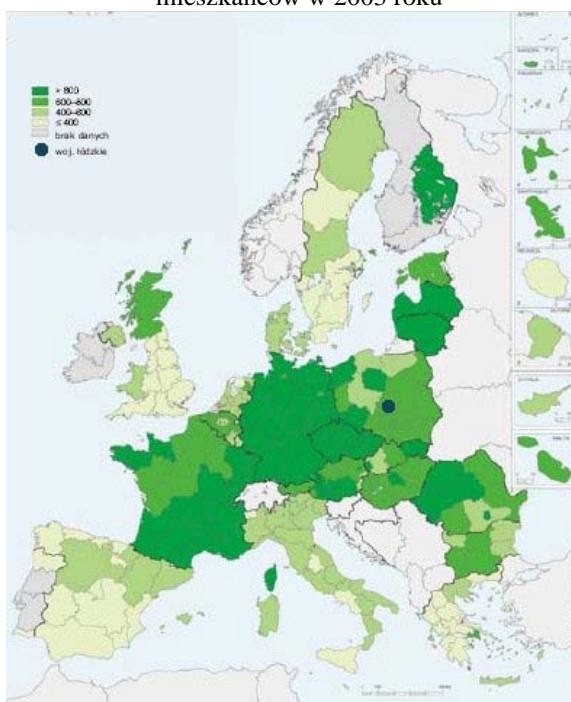
⁹ Informacje dotyczące stanu edukacji w województwie łódzkim na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym, oraz ponadgimnazjalnym pochodzą z „Raportu zawierającego wnioski wynikające z mierzenia jakości pracy szkół i placówek w województwie łódzkim w roku szkolnym 2004/2005, uwzględniającym zadania wskazane przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu” sporządzonego przez Kuratorium Oświaty w Łodzi (lipiec 2005).

magistra z przygotowaniem pedagogicznym. Przeważająca liczba nauczycieli posiada wysoki stopień awansu zawodowego. W roku szkolnym 2004/2005 ogółem w szkołach publicznych na 37 565 zatrudnionych, 29 760 nauczycieli to nauczyciele mianowani oraz dyplomowani. Na terenie województwa łódzkiego odnotować można ponadto wzrost zainteresowania nauczycieli różnymi formami doskonalenia zawodowego. Pośrednio wynika to z przepisów prawa, w których kreuje się pułap niezbędnych kwalifikacji nauczycieli. Środki finansowe przeznaczane na proces dokształcania są jednak na zbyt niskim poziomie, co w powiązaniu z wysokimi kosztami szkoleń, stanowi znaczącą barierę w osiąganiu wyższego poziomu kwalifikacji zawodowych. Ponadto, niewystarczające subwencje oświatowe powodują, że wyposażenie szkół oraz stan budynków odstają od standardów zapewniających efektywne kształcenie. Jako przykład złej kondycji infrastruktury szkolnej można podać słabą bazę sportową szkół. Z danych Kuratorium Oświaty w Łodzi wynika, iż w roku szkolnym 2004/2005 aż 44% szkół podstawowych nie posiadało sali gimnastycznej. W konsekwencji zajęcia wychowania fizycznego odbywają się częściowo w miejscach do tego nieprzeznaczonych, tj. na przykład na holu. Pozytywnym, aczkolwiek „tymczasowym” efektem takiego stanu rzeczy bywa zróżnicowanie form zajęć poprzez przeprowadzanie lekcji wychowania fizycznego na pływalniach, czy też w postaci turystyki pieszej.

Za silną stroną systemu edukacji województwa łódzkiego należy niewątpliwie uznać wzrost liczby zgłaszanych do wdrożenia innowacji pedagogicznych, programowych oraz metodycznych. W zakresie szkolnictwa podstawowego oraz ponadpodstawowego największy udział innowacyjności przypada na edukację przedszkolną (57% zgłoszonych innowacji), najmniejszy zaś na placówki oświatowo – wychowawcze oraz pozaszkolne formy edukacji ustawicznej. Stan ten konfrontowany jest z niskim stopniem z informatyzowania w/w placówek - na liczbę 3 010 różnych placówek oświatowych, przypadło w 2004 roku łącznie 1783 pracowni komputerowych.

W wyniku spadającej liczby urodzeń oraz niżu demograficznego wśród młodzieży szkolnej, należy spodziewać się dalszego spadku liczby uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz w konsekwencji jej ustabilizowania się na niższym niż dotychczasowy poziomie. Istnieją jednak przesłanki by stwierdzić, że procesy te będą szły w parze z dalszą poprawą jakości kształcenia (np. w wyniku dalszej poprawy kwalifikacji zawodowych nauczycieli, poprawy infrastruktury edukacyjnej). Najważniejszym wyzwaniem w tej sferze pozostają inwestycje zapewniające efektywne nauczanie oraz inwestycje sprzyjające poprawie kwalifikacji zasobów ludzkich w szkolnictwie. W szczególności

Rys. 7. Łóżka w szpitalach na 100 tys. mieszkańców w 2003 roku

Źródło: Eurostat, Statistical yearbook 2005

należy zwrócić uwagę na konieczność niwelowania dysproporcji w rozwoju systemu edukacji, pomiędzy obszarami wiejskimi a dużymi miastami regionie.

Występujące w regionie trendy demograficzne będą także prowadziły do stabilizowania się liczby studentów wyższych uczelni. Dprowadzi to w konsekwencji m. in do ograniczenia liczby uczelni prywatnych, niebędących w stanie sprostać konkurencji na regionalnym rynku edukacyjnym. W układzie kierunków kształcenia należy spodziewać się wzrostu studentów kierunków technicznych (przede wszystkim informatycznych), co będzie przede wszystkim pochodną potrzeb rynku pracy. Dużym wyzwaniem dla regionalnego systemu edukacji wyższej i regionalnego rynku pracy jest dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb przedsiębiorstw. Problem ten nabierać będzie coraz poważniejszego znaczenia, szczególnie w kontekście przyciągania dużych inwestycji zagranicznych.

Promocja potencjału akademickiego regionu oraz wysoka jakość kształcenia, stanowić powinna niewątpliwie istotną oś priorytetową w polityce rozwoju. Działalność ta ma bowiem realną szansę stać się „bazą ekonomiczną” województwa (szczególnie jego stolicy) i sprzyjać budowaniu jego długookresowej konkurencyjności.

1.10. Ochrona zdrowia

W 2004 roku w województwie łódzkim zatrudnionych było 6 040 lekarzy i 11 981 pielęgniarek. W okresie tym udzielono łącznie ponad 16 mln porad lekarskich, w tym ponad 5 mln porad specjalistycznych. Funkcjonowało 385 praktyk lekarskich oraz 1001 zakładów opieki zdrowotnej. W 2004 roku na terenie województwa łódzkiego funkcjonowało 61 szpitali, w tym 11 prywatnych. Pod względem liczby łóżek szpitalnych (14 239 łóżek) województwo łódzkie na tle kraju plasuje się na 5 miejscu (liczbę łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. mieszkańców powiatu w roku 2004 prezentuje tabela 4). Obok szpitali na terenie województwa łódzkiego funkcjonują także inne jednostki zaliczane do stacjonarnej opieki zdrowotnej. W 2004 roku działało tutaj 15 zakładów opiekuńczo-leczniczych, 4 zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze oraz jedno hospicjum. Największe trudności w dostępie pacjentów do świadczeń medycznych odnotowuje się w przypadku opieki długoterminowej oraz leczenia psychiatrycznego. Sytuację województwa pod względem liczby łóżek na 100 tys. mieszkańców na tle pozostałych krajów Unii Europejskiej przedstawia rys. 7.

Na terenie województwa funkcjonuje ponadto jedna wyższa uczelnia medyczna – Uniwersytet Medyczny (powstały z połączenia w 2002 roku Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi i Akademii Medycznej w Łodzi).

Infrastruktura placówek ochrony zdrowia wymaga odnowienia i uzupełnienia, a niedostatki z tym związane stają się często barierą zarówno dla rozwoju dobrze wyszkolonej kadry (województwo łódzkie dysponuje wieloma specjalistami z zakresu medycyny na skalę międzynarodową), jak i organizacji instytucji usługowych, związanych z ochroną zdrowia. Stopień wykorzystania technologii informatycznych w placówkach ochrony zdrowia w województwie jest niewystarczający, a stan techniczny obiektów oraz aparatury i sprzętu medycznego często odbiega od dopuszczalnych norm i wymaga dostosowania do obowiązującego prawa. Do słabych stron regionu w zakresie ochrony zdrowia zaliczyć należy brak wdrażania spójnej polityki zdrowotnej, co spowodowane jest różnorodnością organów założycielskich placówek ochrony zdrowia¹⁰.

W najbliższych latach można spodziewać się zmniejszenia liczby placówek opieki zdrowotnej (szczególnie podstawowej), w wyniku procesów ich likwidacji i konsolidacji. Sytuacja ta jest w znacznej mierze konsekwencją niestabilności oraz nieskuteczności polityki zdrowotnej, realizowanej na szczeblu rządowym. Ponadto istnieje wysokie prawdopodobieństwo pogłębiania się wewnątrzregionalnych różnicowań w dostępie do infrastruktury zdrowotnej (szczególnie specjalistycznej), ujawniającej się przede wszystkim w układzie Łódź – pozostały obszar województwa.

Ponadto, spodziewać się należy wzrostu ilości prywatnych placówek medycznych, które jednak zapewnią będą zaspokojenie potrzeb zamożniejszej części społeczności regionu. Istnieje również realne ryzyko pogłębiającego się deficytu kadr w służbie zdrowia, powodowanego emigracją zarobkową lekarzy i pielęgniarek.

Tabela 4. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. mieszkańców powiatu - rok 2004

Powiat	Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. mieszkańców.
kutnowski	40,4
łaski	67,5
łęczycki	45,0
łódzki wschodni	71,3
pabianicki	49,2
poddębicki	33,8
sieradzki	65,6
wieluński	47,9
wieruszowski	19,3
zduńskowolski	28,4
zgierski	60,3
brzeziński	57,0
bełchatowski	79,6
łowicki	24,9
opoczyński	30,1
pajęczański	12,7
piotrkowski (wraz z miastem Piotrków Trybunalski)	35,3
Skierniewicki (wraz z miastem Skierniewice)	78,0
radomszczański	29,4
rawski	37,2
tomaszowski	34,1
m. Łódź	79,5

Źródło: Rocznik Statystyczny 2005 Urzędu Statystycznego w Łodzi

¹⁰ „Program Wojewódzki – Strategia Polityki Zdrowotnej Województwa Łódzkiego na lata 2006-2013” (załącznik do Uchwały LIII/2006 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 marca 2006 roku).

Tabela 5. Liczba zabytków w powiatach województwa łódzkiego w 2004 roku

Powiat	Liczba zabytków według rejestru zabytków
bełchatowski	52
brzeziński	100
kutnowski	130
łaski	29
łęczycki	100
łowicki	209
łódzki wschodni	14
opoczyński	88
pabianicki	40
pajęczański	33
piotrkowski	131
poddębicki	60
radomszczański	97
rawski	124
sieradzki	154
Skierniewicki i m. Skierniewice	157
tomaszowski	93
wieluński	93
wieruszowski	31
zduńskowolski	27
zgierski	120
Łódź	216
Piotrków Trybunalski	89

Źródło: Opracowano na podstawie Raportu o stanie zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków z terenu województwa łódzkiego w 2004 r.

w których odbyło się ponad 14 tys. imprez kulturalnych, co plasuje województwo łódzkie na 7 miejscu w kraju. Region posiada szeroką ofertę festiwalową o randze międzynarodowej, ponadto w stolicy regionu ma swoją siedzibę ośrodek kultury filmowej o długoletniej tradycji

W województwie istnieje kilka regionów etnograficznych, w których nadal kultywowany jest folklor i sztuka ludowa (m.in. powiat łowicki, rawski, opoczyński, sieradzki, łęczycki). Jednakże zbyt mała skala kompleksowych działań informacyjnych oraz wspierających nie wpływa korzystnie na rozwój potencjału kulturalnego oraz identyfikację marki produktów kulturalnych w regionie.

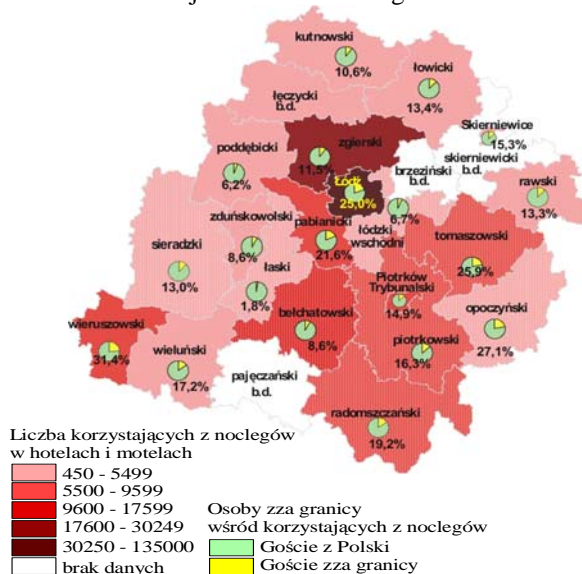
Dziedzictwo przeszłości odgrywa wspólnie decydującą rolę nie tylko w rozwoju społecznym, ale i gospodarczym. Dlatego też budowanie tożsamości regionalnej, wzmacnianie zaplecza instytucjonalnego, jak również rozwój różnorodnej oferty kulturalnej powinny stać się ważną sferą inwestycji regionu łódzkiego. Działania powinny zmierzać także do poszerzenia i podniesienia poziomu oferty kulturalnej, podniesienia jej prestiżu oraz wypracowania specyficznego dla regionu produktu kulturowego.

Z punktu widzenia wykorzystania sfery kulturowej regionu, jako elementu kształtu-

1.11. Kultura

Województwo łódzkie posiada duży potencjał kulturalny ze względu na swoją wielokulturową i wielonarodowościową przeszłość. Może poszczycić się bogatymi zbiorami dziedzictwa kulturowego w skali regionu, Polski i świata. W Łodzi występują obiekty świeckie, sakralne, zabytki architektoniczne, przemysłowe oraz unikatowe kompleksy urbanistyczne, obejmujące XIX-wieczne obiekty produkcyjne, pałace właścicieli wraz z otaczającymi parkami, domy zamieszkiwane przez robotników oraz obiekty towarzyszące tj. szpitale, kościoły, szkoły. W roku 2004, województwo posiadało około 2000 obiektów wpisanych do rejestru zabytków (tabela 5). Problem stanowi ich niezadowalający stan techniczny (60% zabytków wymaga remontów, w tym 30% remontów kapitalnych) oraz zbyt małe zagospodarowanie na cele kulturalno-turystyczne. Baza instytucjonalna i twórcza województwa jest znaczna (m.in. 41 muzeów, 39 galerii, 13 teatrów i instytucji muzycznych, 35 kin w 2004 r.), a wiele placówek posiada znaczenie ponadregionalne. Istotny wpływ na aktywność kulturalną regionu mają także wyższe szkoły artystyczne. Placówki kulturalne uczestniczą aktywnie w życiu naukowym oraz kulturalnym regionu, stanowiąc o aktywności województwa w tej sferze. W 2003 roku, na terenie województwa łódzkiego działały 232 domy i ośrodki kultury,

Rys. 8. Liczba osób korzystających z noclegów w powiatach województwa łódzkiego w 2002 r.

Źródło: Diagnoza Województwa Łódzkiego, 2005

jącego jego pozycję konkurencyjną, nieodzowna jest intensyfikacja działań promocyjnych. Powinny one zmierzać do eksponowania oferty kulturalnej charakterystycznej dla województwa, jak i poszukiwania i rozwijania tych działań, które mogą okazać się komplementarne i konkurencyjne w stosunku do ofert innych regionów kraju.

1.12. Turystyka

Region dysponuje walorami turystycznymi, które mogą być wykorzystywane na potrzeby aktywnych form turystyki, turystyki wypoczynkowej i uzdrowskiej mieszkańców miast, proekologicznej agroturystyki, turystyki sentymentalnej, biznesowej. Istotne funkcje turystyczne posiadają doliny rzek (m.in. Pilicy, Warty) oraz zbiorniki wodne (Zalew Sulejowski, Jeziorsko), a także obszar Puszczy Bolimowskiej, stanowiące naturalne ośrodki rozwoju usług turystycznych, wymagające jednak lepszego zagospodarowania infrastrukturalnego. Na obszarze województwa istnieje 88 rezerwatów przyrody o powierzchni 7323,8 ha oraz 7 parków krajobrazowych o obszarze 97945,2 km². Na 90 oznakowanych szlakach turystycznych znajdują się zabytki i cenne obiekty dziedzictwa kulturowego, związane z historią regionu i charakterystyczne dla jego wizerunku. Wg danych GUS w 2004 r. na terenie województwa funkcjonowało 230 obiektów noclegowych (13 miejsce w kraju).

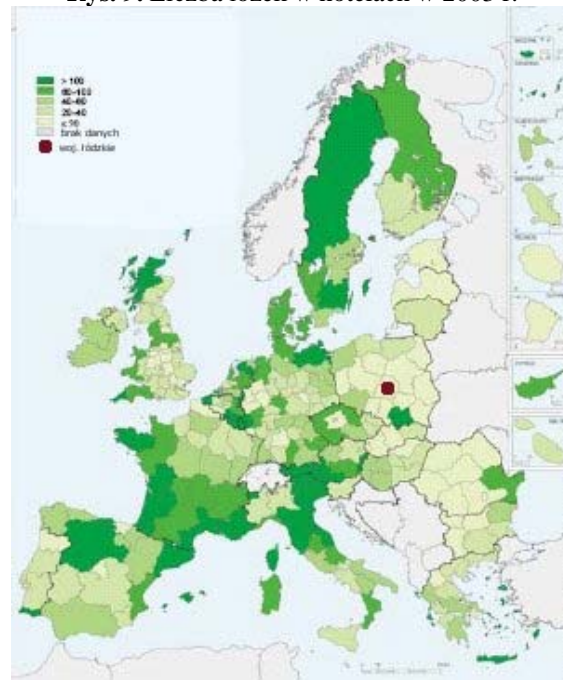
Ocena atrakcyjności przyrodniczej na potrzeby turystyki i rekreacji uwarunkowanej topografią, występowaniem wód powierzchniowych, stopniem lesistości i warunkami klimatycznymi, pozwoliła wyróżnić kilka rejonów atrakcyjnych przyrodniczo dla turystyki (m.in. tereny aglomeracji łódzkiej, region nadwarciański, nadpilicki, dolina rzeki Rawki oraz okolice Wieruszowa i Bolesławca). Centralne położenie województwa sprzyja jego dostępności komunikacyjnej.

Zagospodarowanie terenów atrakcyjnych przyrodniczo oraz zaadaptowanie ich na cele turystyczne i rekreacyjne, w większym niż dotychczas stopniu, musi odbywać się zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. W regionie zauważa się także dysproporcję środków przeznaczanych na wsparcie jego walorów kulturowych, w stosunku do wygenerowanych potrzeb. Położenie większego nacisku na promocję charakterystycznych dla województwa wartości wpłynie na podniesienie identyfikacji mieszkańców z dziedzictwem ich regionu oraz na kształtowanie tożsamości kulturowej. Brak odpowiedniego wsparcia tej dziedziny grozi unifikacją w/w walorów.

W regionie łódzkim istnieje także zróżnicowana baza sportowa, która sprzyja uprawianiu turystyki aktywnej. Wymaga ona jednak podniesienia do standardów światowych, co zwiększy szansę na organizację imprez sportowych o randze międzynarodowej. Jej rozwojowi sprzyja systematycznie rosnące zainteresowanie sportem w skali masowej.

Pomimo świadczenia usług hotelowych oraz kongresowych, podstawową barierę w rozwoju tego sektora stanowi jednak niska jakość infrastrukturalna bazy turystycznej oraz zbyt mały nacisk kładziony na jego wspieranie i informację o aktualnej ofercie. Może mieć to swoje przełożenie w zmniejszeniu dynamiki przyjazdów do regionu. Przeprowadzone przez GUS badania statystyczne wykazały, iż region łódzki znajduje się dopiero w 4 grupie województw w Polsce pod względem poziomu rozwoju infrastruktury turystycznej (podział na 5 grup, przy czym grupa 1 reprezentuje regiony o najwyższej wartości wskaźnika, a 5 – o najniższej). Liczba łóżek w hotelach w 2004 roku w województwie łódzkim wynosiła 4 245, co sytuowało województwo na 10 miejscu w kraju. Liczbę osób korzystających

Rys. 9. Liczba łóżek w hotelach w 2003 r.

Źródło: Eurostat, Statistical yearbook 2005

z noclegów w powiatach województwa łódzkiego przedstawia rys. 8. Zróżnicowanie regionalne pod względem liczby łóżek hotelowych w skali Europy przedstawia rysunek 9.

Ważnym elementem jest również odpowiednia promocja i informacja w zakresie turystyki. Szczególnie istotne jest wykształcenie i rozpropagowanie regionalnego produktu turystycznego poza granicami regionu. Jednakże znaczący element stanowi też stworzenie kompleksowego systemu informacyjnego, zarówno w wersji elektronicznej, jak i w terenie.

Turystyka w województwie łódzkim może stać się jednym z czynników rozwoju gospodarczego, sprzyjając jednocześnie zachowaniu kulturowego i przyrodniczego dziedzictwa regionu. Sytuacji tej sprzyja centralne położenie województwa, wzrastająca mobilność oraz powszechny wzrost aktywności rekreacyjnej i turystycznej społeczeństwa.

Na bazie istniejących w regionie obiektów infrastrukturalnych i miejsc atrakcyjnie turystycznych oraz w wyniku intensyfikacji działań inwestycyjnych i promocyjnych, w najbliższych latach w regionie łódzkim, rozwijać się powinien wachlarz usług turystycznych, a w konsekwencji obserwować będziemy wzrost atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej regionu. W sektorze turystycznym rozwijać się powinna głównie infrastruktura hotelowa oraz infrastruktura pozwalająca na uprawianie aktywnej turystyki i rekreacyjnej.

1.13. Obszary miejskie i wiejskie

W 2004 roku liczba mieszkańców województwa wynosiła 2 587,7 tys., przy czym udział ludności w miastach wyniósł 65%. Województwo łódzkie jest zatem regionem o wysokim stopniu urbanizacji, mimo relatywnie niskiej gęstości sieci miejskiej. Ludność województwa zamieszkuje w 18 gminach miejskich, 24 gminach miejsko-wiejskich oraz w 135 gminach wiejskich. Mieszkańcy miast na prawach powiatu (trzy największe miasta, tj. Łódź, Piotrków Trybunalski oraz Skierniewice), stanowią 53,9% ludności miast województwa. W 2004 roku strukturę administracyjną województwa tworzyło 21 powiatów ziemskich oraz 177 gmin. Sieć osadnicza zdominowana jest głównie przez niewielkie miejscowości wiejskie, gdzie liczba gospodarstw rolnych w 2004 r. wynosiła 204,5 tys. (około 6 tys. mniej w porównaniu z rokiem 2000).

Na skutek przeobrażeń ekonomicznych ostatnich lat obszary miast województwa łódzkiego uległy procesom szybkich zmian w strukturze przestrzennej. Skutkiem tych zmian jest zjawisko degradacji naturalnego i fizycznego środowiska miast, przejawiające się w postępującej destrukcji tkanki urbanistyczno-architektonicznej. Nieremontowana zabudowa oraz towarzysząca jej infrastruktura wodno-kanalizacyjna, energetyczna i drogowa ulegają niszczeniu. Obok degradacji fizycznej, poważnym problemem obszarów wymagających rewitalizacji jest degradacja społeczna. Na terenach tych najczęściej występują negatywne zjawiska ekonomiczno-społeczne, np. wysokie bezrobocie, niski poziom aktywności gospodarczej, wysoki stopień przestępczości i zjawisk patologicznych. W tkance urbanistycznej obserwuje się powolne rozwiązywanie problemów na obszarach problemowych w sposób kompleksowy. Wynika to z niedostatecznej ilości środków finansowych, potrzebnych na kompleksową rewitalizację defaworyzowanych terenów.

W województwie łódzkim w 2004 r. było blisko 945 tys. mieszkań, co stanowiło ok. 7,4% mieszkań w Polsce. W miastach zasoby te wyniosły około 661 tys., natomiast na obszarach wiejskich ponad 283 tys. Choć liczba mieszkań w województwie jest stosunkowo wysoka, to cechuje je niska jakość oraz niedostateczne wyposażenie w urządzenia techniczno-sanitarne (mieszkania wyposażone w wodociąg stanowią 92,3% ogółu mieszkań, mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie stanowią 72,6%, wartości te w obydwu wypadkach są niższe niż średnia krajowa).

W miastach województwa łódzkiego obserwuje się wzrost zainteresowania realizacją programów rewitalizacyjnych. Spośród 42 miast województwa 21 opracowało bądź jest w trakcie opracowywania lokalnych programów rewitalizacji. W zdecydowanej większości programy te dotyczą terenów miejskich, w pięciu miastach programem objęte są tereny przemysłowe i w jednym tereny powojenne. W pięciu miastach, które programów nie posiadają, dokonano wstępnej identyfikacji terenów, które wymagają rewitalizacji.

Mieszkańcy miast województwa w 2004 roku stanowili znacznie większy odsetek osób z wykształceniem wyższym oraz średnim i policealnym niż mieszkańcy obszarów wiejskich, natomiast mieszkańcy wsi posiadali w większym stopniu wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz podstawowe ukończone.

Współczynnik aktywności ekonomicznej ludności (w wieku 15 lat i więcej) wynosił w 2004 r. na terenach miejskich 53,5%, a na wsiach 58,2%. Wskaźnik zatrudnienia w tej samej grupie osób to 42,7% dla miasta oraz 50,9% dla obszarów wiejskich.

W najbliższych latach należy spodziewać się postępujących procesów suburbanizacji. Dotyczy to przede wszystkim Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego, lecz także mniejszych miast województwa. Szczególnie w przypadku aglomeracji łódzkiej, postępująca urbanizacja terenów bezpośrednio z nią sąsiadujących, rodzić będzie konieczność stymulowania współpracy różnych jednostek samorządu terytorialnego, w celu większej integracji funkcjonalnej tego obszaru.

Dużym wyzwaniem dla regionu pozostaje rewitalizacja zdegradowanych centrów miast, obszarów przemysłowych i powojaskowych. W przypadku obszarów wiejskich, najważniejszym wyzwaniem jest natomiast stymulowanie ich rozwoju wielofunkcyjnego, opierającego się na rozwijaniu działalności pozarolniczej (np. turystycznej i rekreacyjnej).

1.14. Analiza i ocena wsparcia krajowego i zagranicznego dla województwa

Wsparcie finansowe otrzymane przez województwo łódzkie w latach 2000-2006, zarówno ze środków zagranicznych, jak i krajowych, skierowane było zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego na rozwiązywanie problemów, które ujęto w dokumencie programowym w trzy sfery priorytetowe: społeczną, ekonomiczną i funkcjonalno-przestrzenną.

W wyniku wprowadzonej reformy administracyjnej kraju samorząd województwa, który wśród powierzonych kompetencji otrzymał również przywilej kreowania polityki regionalnej, uzyskał tym samym narzędzie do podejmowania decyzji w sprawie rozdysponowania pomocowych środków finansowych w taki sposób, aby realizować postawione w Strategii cele jak najbardziej efektywnie i w oparciu o racjonalne przesłanki.

Odpowiedzialność za wykorzystanie wsparcia w ramach prowadzonej polityki regionalnej dotyczy oczywiście tylko tej części środków, którą określa się jako wsparcie regionalne, czyli tej, która rozdysponowywana jest bezpośrednio na poziomie samorządu województwa.

Okres programowania 2000-2006, w trakcie którego Polska została członkiem Unii Europejskiej, oraz wprowadzane i modelowane w tym czasie mechanizmy i narzędzia miały posłużyć przygotowaniu poszczególnych regionów do skutecznego aplikowania, a dalej także wykorzystania środków pochodzących z funduszy strukturalnych UE. Województwo łódzkie, postrzegając w tym realną szansę dla swojego rozwoju, aktywnie włączyło się w ten proces, czego wynikiem było opracowanie programów operacyjnych będących podstawą do rozdysponowania wsparcia w ramach kontraktów wojewódzkich, programu Phare 2001-2003, Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR). Regionalny podział środków dotyczył także Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich pochodzących z kredytu udzielonego przez Bank Światowy, z tą różnicą, że etap programowania w tym przypadku ograniczono do poziomu centralnego.

Zapotrzebowanie projektodawców składających wnioski o wsparcie wielokrotnie przekraczało ich dostępny poziom, co wskazuje na skalę potrzeb województwa, głównie w zakresie infrastruktury podstawowej, ale również na potencjalne możliwości absorpcji środków.

Kontrakt wojewódzki 2001-2003 (wykorzystanie w 98% kwoty 164,5 mln zł) koncentrował się, biorąc pod uwagę skalę przeznaczonych środków, na I sferze strategicznej (społecznej). Realizowane inwestycje dotyczyły głównie bazy szkolnictwa podstawowego i średniego, regionalnych instytucji kultury, szpitali, domów pomocy społecznej i komputeryzacji sieci bibliotek w województwie.

W ramach kontraktu wojewódzkiego w 2004 r. (93% wykorzystania kwoty 44,2 mln zł) z uwagi na mniejszą skalę środków, wsparcie ograniczono głównie do inwestycji w szkolnictwie, szpitalach

i domach pomocy społecznej. To samo dotyczyło kontraktu wojewódzkiego w 2005 r., w ramach którego 22,9 mln zł wykorzystano w 98%.

W I sferę strategiczną wpisywała się również realizacja programów Phare 2001-2002 w zakresie dotyczącym rozwoju zasobów ludzkich.

Po szkoleniach zawodowych 1390 osób znalazło zatrudnienie, a 15 założyło własną działalność gospodarczą. W rezultacie szkoleń z zakresu przedsiębiorczości 51 osób założyło własną działalność gospodarczą, a 87 osób uzyskało zatrudnienie (głównie w sektorze MŚP). W wyniku realizacji podprojektu Job Rotation stałe zatrudnienie uzyskało 85 osób.

Realizacja programów Phare 2001-2003 dotyczyła także celów II sfery strategicznej. Trzyletnia edycja przyniosła efekt w postaci zrealizowania 5 projektów z zakresu infrastruktury drogowej na które wydatkowano ok. 28,8 mln euro. Ostatni, szósty projekt o wartości 9,6 mln euro zostanie zakończony w 2006 r.

W ramach komponentu z zakresu małych i średnich przedsiębiorstw pomocą objęto 445 firm.

Kolejnym elementem realizacji celów II sfery strategicznej był Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich, w ramach którego początkowo województwo łódzkie wykorzystało 13.001.997,99 zł na realizację inwestycji w infrastrukturę drogową i wodociągowo-kanalizacyjną. Powodzenie we wdrażaniu wsparcia zaowocowało uzyskaniem dodatkowych środków w wysokości 3.330.513,00 zł, przeznaczonych na modernizację bazy szkolnej na obszarach wiejskich województwa.

Stworzenie różnorodnych możliwości korzystania ze wsparcia pomocowego łączyło się dodatkowo z korzyścią polegającą na wykształceniu się w województwie szerokiego grona beneficjentów, których przygotowanie zapewnia powodzenie w skutecznym ubieganiu się o środki pomocowe. Nie sprawdziły się tym samym obawy, że nie jesteśmy dostatecznie przygotowani do członkostwa w UE i nie będziemy w stanie sięgnąć i skorzystać ze wsparcia dostępnego w ramach funduszy strukturalnych. Zdobycie doświadczenia dobrze wróżą na przyszły okres programowania.

Problemy z pełnym wykorzystaniem środków, które pojawiły się w trakcie wdrażania poszczególnych projektów, dotyczyły głównie opóźnień w ich terminowej realizacji. Przyczyniały się do tego braki w dokumentacji technicznej, których nadrobienie okazywało się trudne i czasochłonne.

Chcąc wyeliminować przyczynę problemów oraz stworzyć efektywny system wyboru projektów dużą uwagę zwrócono na zestaw kryteriów służących ocenie złożonych wniosków. Doświadczenia 6 lat wdrażania wskazują, że rzetelne przeprowadzenie etapu wstępnego, czyli programowania pozwala osiągnąć sukces na zakończenie realizacji. Jasne i czytelne określenie wymagań pozwala z jednej strony beneficjentom przygotować poprawny wniosek, a z drugiej proces selekcji/oceny pozbawiony jest wątpliwości i nie jest narażony na zarzut niekompetencji. Najlepsze doświadczenia w tym zakresie wiążą się z wdrażaniem Programu PAOW w województwie łódzkim, gdzie obok kryteriów głównych odnoszących się do poziomu całego kraju, na poziomie województwa dokonano ich uszczegółowienia biorąc pod uwagę specyfikę regionu.

Pozytywnie również ocenić można realizowany w latach 2002-2004 Program SAPARD, przedakcesyjny program Unii Europejskiej przeznaczony na pomoc dla rolnictwa i obszarów wiejskich. Według danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział w Łodzi, która odpowiadała za realizację Programu w województwie łódzkim, podpisanych zostało 1590 umów na łączną kwotę 334,7 mln PLN.

Kontynuacją Programu SAPARD po akcesji Polski do Unii Europejskiej został Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, wsparcie którego pochodzi z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej. Według danych Instytucji Zarządzającej – Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, na dzień 30 czerwca 2006 r. kontraktację w ramach działań, które wdrażane są na poziomie województwa łódzkiego ocenia się na ponad 87%.

Negatywne doświadczenia związane z wykorzystaniem wsparcia w województwie dotyczą m.in. skomplikowanego systemu przepływu środków finansowych. Problem ten szczególnie ostro wystąpił przy okazji wdrażania Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, ale ujawnił

się już przy okazji kontraktów wojewódzkich. Zbyt duża liczba instytucji uczestniczących w tym programie, rozbudowane i dublujące się czynności wykonywane w trakcie weryfikacji wniosków aplikacyjnych i płatniczych utrudniają proces wdrażania programu. Szczególnie kłopotliwy problem jest związany z refundacją wydatkowanych środków. Opóźnienia w refundacji poniesionych wydatków przez beneficjentów rzutują negatywnie na ich płynność finansową i konieczność zaciągania kredytów. Sytuacja taka z kolei wpływa negatywnie na ich zdolność inwestycyjną.

Pozytywnym zjawiskiem w gospodarce budżetowej samorządów województwa łódzkiego jest ich rosnąca samodzielność finansowa dzięki wzrostowi udziału ich dochodów własnych w dochodach ogółem. Daje to szansę na efektywne kształtowanie strategicznej polityki rozwoju w przyszłym okresie programowania.

Wsparciem tego procesu jest także zorganizowany system konsultacji społecznych. Powołany w 1999 r. Regionalny Komitet Sterujący ds. Rozwoju Województwa Łódzkiego, jako ciało opiniodawczo-doradcze wyraża opinie we wszystkich istotnych kwestiach dla rozwoju województwa, a przebieg wdrażania programu jest oceniany przez komitety monitorujące.

Konsultacje społeczne w województwie łódzkim polegały na wykorzystaniu ciał podregionalnych, które wykształciły się jako naturalny wynik powiązań wewnętrznych na bazie wspólnoty celów i dążeń. Te niesformalizowane 4 grupy powiatów powstały jeszcze w 2003 roku, kiedy samorząd województwa zintensyfikował w regionie działania informacyjno-edukacyjne skierowane do potencjalnych beneficjentów funduszy strukturalnych. Należy podkreślić, że powstanie subregionów było procesem oddolnym i wynikało z realnego zaangażowania poszczególnych szczebli samorządu w województwie w przygotowania do członkostwa w UE.

1.15. Analiza SWOT

SILNE STRONY WOJEWÓDZTWA	SŁABE STRONY WOJEWÓDZTWA
<ul style="list-style-type: none"> - gęsta sieć dróg kołowych - modernizacja i rozbudowa Portu Lotniczego Łódź im. Władysława Reymonta - walory krajobrazowo-przyrodnicze (m.in. parki krajobrazowe, rezerваты przyrody) - istnienie silnego ośrodka wydobycia węgla brunatnego i produkcji energii elektrycznej - istnienie rozbudowanej sieci linii najwyższego napięcia i stacji elektroenergetycznych - znaczny potencjał badawczy z rozwiniętą współpracą naukową z jednostkami prowadzącymi działalność B+R, tak krajowymi jak i zagranicznymi - dynamiczny rozwój sektora usług typu <i>business process offshoring</i> - wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców województwa, szczególnie w obszarze metropolitalnym - wykwalifikowana kadra pomocy społecznej - poprawa poziomu wykształcenia wśród ludzi młodych - szeroka oferta edukacyjna na różnych poziomach kształcenia - rozwinięte zasoby specjalistycznej kadry medycznej - walory kulturowe województwa - atrakcyjne kompleksy urbanistyczne związane z epoką uprzemysłowienia - szeroka oferta festiwalowa o randze międzynarodowej - istnienie ośrodka kultury filmowej o długoletniej tradycji - szeroka oferta edukacyjna na różnych poziomach kształcenia, w tym znaczny potencjał wyższych szkół artystycznych - wysoka gęstość zaludnienia na terenie województwa - rozwój Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego - rozwój Regionalnego Systemu Informacji Przewodzonej 	<ul style="list-style-type: none"> - słabo zintegrowany system dróg krajowych z systemem dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych - zły stan techniczny infrastruktury drogowej i kolejowej - niski poziom wykorzystania linii kolejowych dla połączeń regionalnych, krajowych i międzynarodowych - niedostateczna ilość małych zbiorników retencyjnych - zanieczyszczenie zbiorników wodnych i rzek - niezadawalający stan gospodarki odpadami - mały udział energii uzyskiwanej ze źródeł alternatywnych - niedostateczny rozwój sieci i stacji wysokiego napięcia 110 kV oraz zły stan infrastruktury elektroenergetycznej średnich i niskich napięć - mała aktywność ośrodków B+R w kierunku komercjalizacji działalności badawczej i innowacyjnej - przewaga branż o niskiej innowacyjności w gospodarce województwa - dominacja tradycyjnych gałęzi przemysłu, a także branż o niskim poziomie „urynkowienia” - niskie tempo rozwoju sektora usług - niezadawalający poziom rozwoju społeczeństwa informacyjnego w województwie - niskie wykształcenie mieszkańców, szczególnie na obszarach wiejskich - zły stan wyposażenia placówek edukacyjnych - zróżnicowanie dostępu do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych - zły stan techniczny i infrastrukturalny obiektów służby zdrowia - postępujące niszczenie walorów kulturowo-krajobrazowych województwa - zły stan infrastrukturalny placówek kultury - niedostateczna baza hotelowa - niski poziom zagospodarowania i wykorzystania zbiorników wodnych do celów turystycznych i rekreacyjnych - pogłębianie się negatywnych zjawisk ekonomicznych i społecznych na terenach zdegradowanych - mała samodzielność budżetowa jednostek samorządu terytorialnego - niekorzystna sytuacja demograficzna - słabe infrastrukturalne zagospodarowanie obszarów wiejskich

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - korzystne położenie województwa łódzkiego w strukturze przestrzennej kraju i Europy na przecięciu transeuropejskich korytarzy transportowych - funkcjonowanie centralnego węzła komunikacyjnego (oraz budowa międzynarodowego lotniska pomiędzy Łodzią a Warszawą) - wzrost świadomości i standardów w sferze ochrony środowiska - wzrost zainteresowania i wykorzystania OZE - dynamiczny rozwój obszarów Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej - postępująca dywersyfikacja struktury gałęziowo-branżowej w gospodarce województwa - rozwój budownictwa mieszkaniowego, w tym społecznego - rosnąca świadomość i znaczenie profilaktyki zdrowotnej w województwie - wzrost społecznego zapotrzebowania na aktywność rekreacyjno-turystyczną - duży wzrost zainteresowania problemem i realizacją programów rewitalizacyjnych - nowe sposoby zarządzania w administracji publicznej szczebla samorządowego - rozwój idei samorządu gospodarczego oraz idei współpracy w Polsce - wzrastające zainteresowanie inwestorów ze-wnętrznych województwem łódzkim 	<ul style="list-style-type: none"> - słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna województwa łódzkiego - niekorzystny układ krajowej sieci kolejowej wpływający na złą jakość połączeń stolicy województwa z innymi ośrodkami w kraju i Europie - wzrost zanieczyszczeń powietrza ze źródeł komunikacyjnych i powierzchniowych - niedostosowanie infrastruktury elektroenergetycznej do potrzeb rozwoju gospodarki i mieszkalnictwa - duże, wewnątrz regionalne dysproporcje w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego - niestabilna sytuacja na rynku usług teletransmisyjnych i teleinformatycznych - niespójne i zmienne prawo socjalne, utrudniające efektywną pomoc - niestabilność polityki zdrowotnej na szczeblu rządowym w dziedzinie organizacji i finansowania służby zdrowia - niska aktywność promocyjna na poziomie krajowym (promocja Polski) - malejące znaczenie i ranga stolicy województwa w porównaniu z innymi ośrodkami miejskimi w Polsce - brak koordynacji w planowaniu przestrzennym na poziomie regionalnym i krajowym - niestabilna polityka finansowa państwa wobec samorządów - mało aktywna polityka proinnowacyjna państwa, szczególnie w zakresie finansowania działalności innowacyjnej

Związki oraz kierunki oddziaływań pomiędzy silnymi i słabymi stronami oraz szansami i zagrożeniami, zdefiniowanymi w analizie SWOT

Rozwój regionu łódzkiego bazuje na maksymalnym wykorzystaniu mocnych stron potencjału regionalnego oraz szans jakie niesie otoczenie, przy jednoczesnym eliminowaniu słabości rozwojowych oraz unikaniu zagrożeń. Mocne strony regionu pozwalają na wykorzystanie jego zewnętrznych szans rozwojowych oraz pomagają eliminować zagrożenia. Zidentyfikowane w otoczeniu regionalnym szanse rozwojowe potęgują możliwości wykorzystania mocnych stron regionu oraz pomagają przezwyciężyć słabości województwa.

Analiza SWOT, stanowiąca swoisty pomost pomiędzy częścią diagnostyczną a planistyczną procesu budowania RPO WŁ, umożliwiła zdefiniowanie współzależności występujących pomiędzy poszczególnymi jej kategoriami i stanowiła podstawę do sformułowania następujących założeń planistycznych:

- maksymalnego wzmocnienia strategicznych atutów (obszarów) i szans rozwojowych, szczególnie tych, które tworzą „naturalną” przewagę konkurencyjną w stosunku do innych regionów;

- eliminacji podstawowych barier rozwoju regionu, szczególnie tych, które blokują rozwój regionu lub uniemożliwiają pełne wykorzystanie atutów lub szans rozwojowych;
- wzmocnieniu tych obszarów rozwojowych regionu wynikających z jednej strony z pozytywnych tendencji rozwojowych, obserwowanych w regionie łódzkim, z drugiej zaś stanowiących wyzwanie, wynikające z europejskich i globalnych zmian i tendencji rozwojowych;
- eliminacja słabości regionalnych, uniemożliwiających dynamizację procesów rozwojowych w regionie.

Uwzględnienie tych związków i relacji, z jednej strony umożliwi uruchomienie pozytywnych mechanizmów synergii rozwojowych oraz przyczyni się do optymalnego wykorzystania potencjału rozwojowego województwa łódzkiego, z drugiej zaś ułatwi eliminację podstawowych obszarów jego niedorozwoju.

Analiza SWOT – uzasadnienie niemożności realizacji niektórych działań w ramach RPO WŁ

Analiza SWOT dokonana w ramach RPO WŁ w sposób syntetyczny, ale zarazem kompleksowy pokazuje atuty i słabości regionu oraz szanse i zagrożenia rozwoju regionu. Jest ona holistycznym spojrzeniem na pozytywne i negatywne uwarunkowania rozwoju regionu.

Występująca selektywność strategiczna zarówno na poziomie diagnozy, jak i celów jest podyktowana przede wszystkim charakterem i funkcjami regionalnego programu operacyjnego. W strukturze planowania strategicznego rozwoju, regionalny program operacyjny jest planem komplementarnym i spójnym względem regionalnej strategii rozwoju. Dlatego też, kompleksowa i wnikliwa analiza i diagnoza stanu rozwoju regionu łódzkiego (licząca ponad 800 stron) została przygotowana dla potrzeb Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007- 2020, zaś diagnoza zawarta w RPO WŁ to syntetyczne jej ujęcie, mocno „zakorzenione” w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego.

Równocześnie rola i funkcje jakie pełni RPO WŁ, w systemie zarządzania strategicznego regionem, wymusza koncentrację aktywności organizacyjnej i finansowej na wybranych, strategicznych obszarach rozwoju regionu. RPO WŁ z racji swojego charakteru, dokonuje więc selektywnego wyboru obszarów interwencji i działań o charakterze strategicznym, co umożliwia efektywność i skuteczność ich realizacji. Takie podejście wymusza także średniookresowy charakter RPO - horyzont czasowy realizacji RPO WŁ obejmujący 7 lat.

Wzajemne związki pomiędzy diagnozą, analizą SWOT, wyznaczonymi celami oraz osiami priorytetowymi RPO WŁ

Wybór priorytetów i celów strategicznych rozwoju regionu łódzkiego jest pochodną problemów rozwojowych, zidentyfikowanych w diagnozie oraz spodziewanych tendencji rozwojowych. Wybór strategicznych celów rozwoju dokonany w ramach RPO WŁ, jest więc konsekwencją:

- potencjału społeczno-gospodarczego, jakim dysponuje region łódzki, zidentyfikowanego na etapie diagnozy strategicznej,
- specyficznych i niepowtarzalnych zasobów regionu łódzkiego, decydujących o jego pozycji konkurencyjnej w kraju i Europie;
- systemu aspiracji i wartości, uznawanych za ważne w społeczności regionalnej, kształtujących społeczną i kulturową tożsamość regionalną;
- barier i słabości tkwiących w regionie łódzkim i uniemożliwiających jego dynamiczny rozwój;

- sytuacji społeczno-gospodarczej, występującej w bliższym i dalszym otoczeniu regionu, stwarzającej pozytywne lub negatywne uwarunkowania dla jego rozwoju.

Pomiędzy poszczególnymi obszarami poddanymi diagnozie, jak i celami strategicznymi zachodzą bezpośrednie i pośrednie relacje i współzależności, co zapewnia spójność i komplementarność poszczególnych elementów RPO WŁ.

2. STRATEGIA ROZWOJU

2.1 Cel programu i strategia jego osiągnięcia

Osie priorytetowe *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013* są spójne z najważniejszymi dokumentami programowymi Unii Europejskiej (SWW, *Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006*) oraz krajowymi (NSRO). Przede wszystkim jednak obszary wsparcia sformułowane w ramach RPO WŁ wynikają ze *Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020* oraz są odpowiedzią na zidentyfikowane w ramach analizy SWOT główne problemy województwa. Realizowane w ramach RPO WŁ zadania przyczynią się do osiągnięcia celu strategicznego, jakim jest *„integracja regionu z europejską i globalną przestrzenią społeczno-gospodarczą jako środkowoeuropejskiego centrum rozwoju, sprzyjającego zamieszkaniu i gospodarce oraz dążenie do budowy wewnętrznej spójności przy zachowaniu różnorodności jego miejsc”*. Powyższy cel wpisuje się w ramy SWW skupiając się na poprawie sytuacji społecznej i gospodarczej województwa łódzkiego, które dzięki wdrażanym środkom ma poprawić swoją gospodarkę, zapewnić zrównoważony rozwój i wzbogacić życie społeczne, a przez to doprowadzić do wykształcenia się centrum wzrostu gospodarczego niwelującego dysproporcje rozwojowe w Unii Europejskiej.

Poniższa tabela przedstawia osie priorytetowe RPO WŁ wraz z celami szczegółowymi oraz odpowiadającymi im obszarami priorytetowymi *Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020* i celami szczegółowymi NSRO:

Oś priorytetowa	Cel szczegółowy	Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia	Obszar priorytetowy SRWŁ
I INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA	Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa łódzkiego	cel horyzontalny 3: „Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski”	„Dostępność”
II OCHRONA ŚRODOWISKA	Poprawa stanu środowiska naturalnego i bezpieczeństwa energetycznego	cel horyzontalny 3: „Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski” cel horyzontalny 4: „Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług”	„Dostępność” „Ochrona środowiska”
III GOSPODARKA, INNOWACYJNOŚĆ, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	Rozwój innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki w województwie	cel horyzontalny 4: „Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług”	„Baza gospodarcza”
IV SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE	Rozwój społeczeństwa informacyjnego	cel horyzontalny 4: „Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług”	„Społeczeństwo informacyjne”

V INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	Zapewnienie dogodnych warunków do rozwoju zasobów ludzkich	cel horyzontalny 2: „Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej” cel horyzontalny 3: „Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski”	„Jakość życia”, „Polityka społeczna”, „Społeczeństwo obywatelskie” oraz „Wiedza i kompetencje”
VI ODNOWA OBSZARÓW MIEJSKICH	Ożywienie gospodarcze i społeczne na terenach zdegradowanych w obszarach miejskich	cel horyzontalny 5: „Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej”	„Przemiany (system osadniczy)”, „Ład przestrzenny” oraz „Jakość życia”
VII POMOC TECHNICZNA	Zwiększanie zdolności absorpcji środków Unii Europejskiej w ramach RPO WŁ	cel horyzontalny 1. „Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa”	„Wizerunek”

Realizacja inwestycji w ramach wszystkich osi priorytetowych RPO WŁ przyczyni się także do osiągnięcia szóstego horyzontalnego celu szczegółowego NSRO „Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich” ze względu na fakt, iż projekty realizowane będą na terenie całego województwa, zarówno na obszarach miejskich i wiejskich. Wsparcie udzielone w ramach RPO WŁ będzie komplementarne z inwestycjami realizowanymi na obszarach wiejskich w ramach PO ROW.

W ramach RPO WŁ sformułowano sześć osi priorytetowych, które odpowiadają osiom priorytetowym określonym w *Rozporządzeniu (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1080/2006* dla obszarów konwergencji (art. 4 pkt 1-11). Określone w ww. rozporządzeniu osie priorytetowe dotyczące inwestycji w ochronie środowiska (art. 4 pkt 4), zapobieganiu i zwalczaniu zagrożeń przyrodniczych i technologicznych (art. 4 pkt 5) oraz inwestycji energetycznych (art. 4 pkt 9) zostały połączone w jedną oś priorytetową w ramach RPO WŁ (oś priorytetowa II), podobnie jak inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia (art. 4 pkt 11), infrastrukturę socjalną i edukacyjną (art. 4 pkt 10 i pkt 11) oraz inwestycje w kulturę (art. 4 pkt 7) (oś priorytetowa V RPO WŁ) i inwestycje w badania i rozwój technologiczny (art. 4 pkt 1) oraz inwestycje w turystykę (art. 4 pkt 6) (oś priorytetowa III). Połączenie wyżej wymienionych osi priorytetowych wynika z przenikania się oraz wzajemnego uzupełniania obszarów interwencji.

Celem szczegółowym *osi priorytetowej I „Infrastruktura transportowa”* jest „poprawa dostępności komunikacyjnej województwa łódzkiego”. Sprawny, efektywny oraz bezpieczny system transportu, zgodny z normami unijnymi w zakresie ochrony środowiska, zapewniający połączenia komunikacyjne województwa nie tylko wewnętrzne, ale również z innymi regionami, jest niezbędny do dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Dobrze rozwinięte połączenia komunikacyjne zwiększają atrakcyjność inwestycyjną regionu oraz mobilność mieszkańców, skracają czas przejazdu, pozytywnie wpływają na bezpieczeństwo uczestników ruchu, zapewniają wszystkim mieszkańcom możliwości rozwojowe. Włączenie łódzkiego regionalnego układu transportowego w sieć autostrad, dróg ekspresowych oraz transeuropejską sieć transportową TEN-T zwiększy możliwości rozwojowe województwa, połączy region łódzki z przestrzenią europejską. Dobrze rozwinięta sieć transportowa, w połączeniu ze strategicznym położeniem województwa pozwoli, na stworzenie Środkowoeuropejskiego Centrum Rozwoju w regionie.

Ochrona środowiska jest nieodłącznym elementem rozwoju cywilizacji. Polityka rozwoju społeczno-gospodarczego regionu musi respektować zasady ochrony zasobów naturalnych

i racjonalnej gospodarki tymi zasobami, zgodnie z europejskimi standardami, jeżeli ma się przyczynić do jego integracji z przestrzenią europejską. Celem szczegółowym **osi priorytetowej II „Ochrona środowiska”** jest „poprawa stanu środowiska naturalnego i bezpieczeństwa energetycznego”. Ta oś priorytetowa, skupiając się na ekologicznych celach rozwoju regionu i łącząc z celami społecznymi oraz gospodarczymi pozostałych osi priorytetowych, przyczyni się do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, która determinuje wzrost atrakcyjności i konkurencyjności województwa, zarówno w stosunku do pozostałych województw, jak i innych regionów Unii Europejskiej. Poprawa stanu środowiska naturalnego regionu, przy jednoczesnym dążeniu do zachowania jego walorów krajobrazowych i bioróżnorodności, zapewni także mieszkańcom i przyszłym pokoleniom atrakcyjne miejsce zamieszkania i rozwoju, przyczyniając się do realizacji celu strategicznego RPO WŁ. Niezbędnym warunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego regionu jest również sprawnie działająca sieć energetyczna. Realizowane inwestycje będą wspierały rozwój efektywnego systemu energetycznego, który przyczyni się do optymalnego wykorzystania istniejących w regionie źródeł energii, w tym źródeł odnawialnych, poprawy jakości dostarczanej energii i bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenia uciążliwości dla środowiska. Przedsięwzięcia te pozwolą na zmniejszenie presji gospodarczej na środowisko, a w konsekwencji - na zwiększenie szeroko rozumianej atrakcyjności regionu.

Cel szczegółowy **osi priorytetowej III „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość”** zapisany jako „*rozwój innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki w województwie*” stanowi podstawowe przesłanie dla budowy centrum rozwoju w regionie, gdyż poprawa sytuacji gospodarczej jest motorem zmian zarówno standardu życia mieszkańców województwa, jak i poprawy atrakcyjności regionu na arenie międzynarodowej. Oś priorytetowa skupia się na budowie gospodarki zdolnej konkurować z najmocniejszymi regionami w Europie poprzez zorganizowane powiązanie sektora B+R z sektorem biznesu i instytucji otoczenia biznesu oraz wzmocnione wsparcie MŚP w dążeniu do innowacyjności i poprawy konkurencyjności produktów i usług. Ponadto na bazie walorów przyrodniczych i antropogenicznych charakterystycznych dla województwa oraz dzięki możliwościom turystycznym jakimi dysponuje region, rozwijać się będzie wachlarz usług w tym sektorze, jak również szeroko pojęta infrastruktura turystyczna. Pozwoli to województwu umocnić dotychczasową pozycję w omawianym sektorze oraz zaistnieć wśród markowych produktów turystycznych.

Oś priorytetowa IV „Społeczeństwo informacyjne” poprzez cel szczegółowy „*rozwój społeczeństwa informacyjnego*” realizuje cel strategiczny programu dzięki udzieleniu wsparcia dla upowszechniania najbardziej nowoczesnego typu infrastruktury, jaką jest infrastruktura ICT. Realizacja celu szczegółowego osi priorytetowej, polegającego na rozwoju społeczeństwa informacyjnego i poprawie dostępności do informacji na terenie całego województwa doprowadzi do integracji regionu z wysoko rozwiniętymi krajami Unii Europejskiej. W rezultacie region będzie sprzyjać zamieszkanianiu i gospodarce, co spowoduje dalszą, samoistną poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej.

Cel **osi priorytetowej V „Infrastruktura społeczna”** - „*zapewnienie dogodnych warunków do rozwoju zasobów ludzkich*” odnosi się zarówno do podniesienia poziomu usług w zakresie ochrony zdrowia, pomocy społecznej, kultury i edukacji, jak i do ogólnej poprawy jakości życia w kategorii zamieszkania w województwie łódzkim oraz sytuacji gospodarczej, gdyż infrastruktura ochrony zdrowia oraz infrastruktura socjalna i edukacyjna stanowią o atmosferze osadniczej i inwestycyjnej w regionie. Odpowiadają one bowiem za bezpieczeństwo zdrowotne oraz kwalifikacje zawodowe mieszkańców. Szeroki dostęp do wysokiej jakości usług medycznych, usług pomocy społecznej i kształcenia na każdym szczeblu przyczyni się do podwyższenia standardu życia mieszkańców na poziomie krajów Europy Zachodniej. Z drugiej strony istniejący potencjał kulturalny regionu w połączeniu z aktywnością w sferze

kultury, a także stałymi inwestycjami w infrastrukturę kulturalną spowoduje podniesienie standardu oraz prestiżu sfery kultury. Działania te przyczynią się przede wszystkim do poszerzenia i podniesienia poziomu oferty kulturalnej i poprawy warunków jej odbioru oraz wypracowania endogenicznego produktu kulturowego.

Region łódzki to obszar, na którym szczególnie widoczne są procesy szybkiej degradacji substancji miejskiej oraz obiektów poprzemysłowych i powojkowych, będącej wynikiem transformacji gospodarczej początku lat dziewięćdziesiątych, której skutkiem był upadek gałęzi przemysłu stanowiących w przeszłości podstawę gospodarczej działalności regionu (przemysł lekki, włókiennictwo). Dlatego też, do realizacji celu strategicznego programu niezbędne jest podjęcie działań z zakresu odnowy i rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich (**oś priorytetowa VI „Odnowa obszarów miejskich”**). Realizacja tej osi priorytetowej pozwoli na poprawę jakości życia mieszkańców regionu, ożywienie gospodarcze na obszarach problemowych oraz przyczyni się do odbudowy więzi społecznych i zapobiegania występowania zjawisk patologicznych, tak aby zapewnić wewnętrzną spójność obszarów problemowych z pozostałymi obszarami regionu. Jednocześnie zapewni utrzymanie unikatowego w skali kraju charakteru wielu miast, co przyczyni się do wzrostu ich atrakcyjności i konkurencyjności.

Inwestycje związane z infrastrukturą transportową, ochroną środowiska i energetyką (oś priorytetowa I oraz II odpowiednio) znajdują odzwierciedlenie w pierwszej wytycznej UE zawartej w dokumencie SWW. Wytyczna ta dąży do skoncentrowania środków na **zwiększeniu atrakcyjności Europy i jej regionów pod względem inwestycji i zatrudnienia** poprzez m.in. „*rozszerzenie i poprawę infrastruktury transportowej*”, „*wzmacnianie synergii między ochroną środowiska a wzrostem*” oraz „*podjęcie kwestii intensywnego wykorzystywania tradycyjnych źródeł energii w Europie*”.

Druga wytyczna określona w dokumencie unijnym koncentruje się na pomocy finansowej dla przedsięwzięć zmierzających do **wsparcia innowacyjności, przedsiębiorczości oraz rozwoju gospodarki opartej na wiedzy**. Podnoszenie poziomu innowacyjności oraz wiedzy w społeczeństwie na rzecz wzrostu gospodarczego osiągnięte zostanie poprzez m.in. „*zwiększenie i lepsze ukierunkowanie inwestycji w BRT*”, „*ułatwianie innowacji i promowanie przedsiębiorczości*”, „*promowanie społeczeństwa informacyjnego dla wszystkich*” oraz „*poprawę dostępu do finansowania*”. Osie priorytetowe III i IV, w ramach których realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu badań i rozwoju, innowacyjności i rozwoju społeczeństwa informacyjnego, wpisują się w ww. wytyczną unijną.

Oś priorytetowa RPO WŁ dotycząca inwestycji w infrastrukturę ochrony zdrowia oraz w infrastrukturę socjalną i edukacyjną (V oś priorytetowa) wpisuje się w trzecią wytyczną określoną w SWW. **Zwiększenie liczby i poprawa jakości miejsc pracy** osiągnięte zostanie m.in. poprzez „*przyciągnięcie na rynek pracy i przedłużenie aktywności zawodowej większej liczby osób oraz modernizację systemów zabezpieczenia społecznego*”, „*zwiększenie inwestycji w kapitał ludzki poprzez lepszą edukację i poprawę kwalifikacji*” oraz „*wspieranie utrzymania dobrego poziomu zdrowia pracowników*”.

Strategiczne wytyczne wspólnoty uwzględniają również zagadnienia z zakresu turystyki (oś priorytetowa III RPO WŁ) i kultury (oś priorytetowa V RPO WŁ) oraz odnowy obszarów miejskich (oś priorytetowa VI RPO WŁ) w części poświęconej terytorialnemu wymiarowi polityki spójności. „*Wkład miast we wzrost i zatrudnienie*” oraz „*wspieranie różnicowania gospodarczego obszarów wiejskich*” przewidują przedsięwzięcia z ww. zakresów.

Wszystkie określone w RPO WŁ osie priorytetowe wpisują się także w określone w ramach NSRO cele szczegółowe. Działania realizowane w ramach pierwszej osi priorytetowej przyczynią się do osiągnięcia trzeciego celu szczegółowego: „*Budowa i modernizacja infrastruktury*”

technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski". Działania drugiej osi priorytetowej obejmujące inwestycje środowiskowe i energetyczne realizować będą cele trzeci oraz czwarty - „*Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług*”. Działania z zakresu „*Gospodarki, innowacyjności, przedsiębiorczości*” oraz „*Spoleczeństwa informacyjnego*” przyczyniają się do realizacji celu czwartego. Oś priorytetowa „*Infrastruktura społeczna*”, obejmująca inwestycje z obszaru edukacji, pomocy społecznej, zdrowia i kultury przyczyni się do realizacji celu drugiego „*poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej*” oraz trzeciego. Szósta oś priorytetowa dotycząca odnowy obszarów miejskich wpisuje się w piąty cel szczegółowy „*wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej*”.

Oddziaływanie programu będzie mierzone następującymi wskaźnikami:

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym (2003)	Wartość w roku docelowym (2013)	Źródło danych / częstotliwość pomiaru
1.	PKB per capita w województwie łódzkim (zł)	20 350	42 600	GUS, IZ / rocznie
2.	Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych w województwie łódzkim (%) - przemysł - rolnictwo - usługi	25,3 21,8 52,9	26,3 19,6 54,1	GUS, IZ / rocznie
3.	Tempo wzrostu PKB w województwie łódzkim (%)	4,5	5,2	GUS, IZ / rocznie
4.	Zatrudnienie w województwie łódzkim (%)	44,3	54,1	GUS, IZ / rocznie
5.	Liczba utworzonych miejsc pracy w województwie łódzkim ¹¹ - kobiety - mężczyźni	19 723 9 482 10 241	20 000 10 000 10 000	US w Łodzi, IZ / rocznie
6.	Udział nakładów na B+R w PKB w województwie łódzkim (%)	0,03	zostanie oszacowana na późniejszym etapie	GUS / rocznie

¹¹ dane w kolumnie "Wartość w roku bazowym" dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób w 2004 r.

2.2 Wpływ realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 na politykę horyzontalną

RPO WŁ poprzez określenie głównych celów rozwoju województwa realizuje ideę strategii zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej. Tym samym wspierane przedsięwzięcia powinny w jak najwyższym stopniu urzeczywistniać zasady polityki horyzontalnej, które dotyczą zrównoważonego rozwoju środowiskowego, równości szans oraz technologii informacji i komunikacji.

Zrównoważony rozwój środowiskowy

Mając na uwadze fakt, iż przedsięwzięcia skierowane na wzrost gospodarczy mogą stanowić potencjalne zagrożenie dla środowiska oraz to, że infrastruktura ochrony środowiska w województwie łódzkim nie jest rozwinięta w stopniu wystarczającym i adekwatnym do występujących w tym zakresie potrzeb, w RPO WŁ został położony szczególny nacisk na kwestie środowiskowe. Znajduje to wyraz przede wszystkim w wyodrębnieniu osi priorytetowej II – „Ochrona środowiska”.

Projekty zgłaszane w jej ramach, poprzez pozytywne oddziaływanie na otoczenie, mają przyczynić się do poprawy stanu środowiska naturalnego oraz w konsekwencji doprowadzić do wzrostu konkurencyjności ekologicznej obszaru województwa łódzkiego. Efekt ten mają przynieść inwestycje w ramach gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami komunalnymi i odpadami z sektora gospodarczego. Bezpośredni wpływ na poprawę środowiska wywierać będą także przedsięwzięcia dostosowujące MŚP do wymogów ochrony środowiska. Przewiduje się tu także wsparcie umożliwiające rozwój edukacji ekologicznej oraz innych form kształtowania prośrodowiskowych postaw mieszkańców województwa (kampanie promocyjne i informacyjne). Zakres przedmiotowy osi priorytetowej II obejmuje również kwestie związane z bezpieczeństwem przeciwpowodziowym, zmniejszaniem skutków i przeciwdziałaniem innym zagrożeniom środowiskowym oraz poprawą jakości powietrza. Wsparcie umożliwi ponadto szeroko pojętą ochronę przyrody, w tym między innymi zachowanie różnorodności gatunkowej i drożności korytarzy ekologicznych oraz ochronę siedlisk. W ramach tej osi priorytetowej szczególnie korzystny wpływ na środowisko będzie miało wsparcie projektów dotyczących odnawialnych źródeł energii.

Realizacja osi priorytetowej I – „Infrastruktura transportowa”, a wraz z nią rozwój efektywnego i sprawnego systemu transportu, doprowadzi do tego, iż transport stanie się mniej uciążliwy dla środowiska. Podobnie w osi priorytetowej III – „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość”, osobne wsparcie otrzymają projekty związane z promocją produktów i procesów produkcyjnych przyjaznych środowisku, a ponadto znajduje się tutaj odniesienie do zasady zrównoważonego rozwoju poprzez realizację projektów mających na celu wspieranie działań na rzecz promowania dziedzictwa naturalnego. W osi priorytetowej VI – „Odnowa obszarów miejskich” przewiduje się natomiast dofinansowanie projektów polegających na tworzeniu lub modernizacji terenów zielonych.

Technologie informacji i komunikacji (ICT)

Zgodnie ze strategią zrównoważonego rozwoju RPO WŁ kładzie nacisk na rozwój technologii informacji i komunikacji. Czyni to nie tylko w sektorze technologii jako takiej, ale także w ramach różnych dziedzin życia. Wyrazem tego jest wyodrębnienie osobnej osi priorytetowej IV – „Społeczeństwo informacyjne”. Projekty realizowane w ramach tej osi priorytetowej mają na celu umożliwienie rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Zakłada się tu więc tworzenie „platform e-usług publicznych”, dzięki którym system administracji publicznej stanie się bardziej efektywny i przyjazny dla szerokiego grona mieszkańców. Obok administracji

publicznej proces informatyzacji objąć ma także obszary innych usług, co łącznie przyczyni się do podniesienia standardu życia w województwie łódzkim. Są to przede wszystkim sektory ochrony zdrowia, edukacji, policji, straży pożarnej, ratownictwa drogowego oraz medycznego. Obok przedsięwzięć polegających na tworzeniu podstaw infrastrukturalnych do funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego wsparcie otrzymają także przedsięwzięcia służące niwelowaniu różnic w zakresie dostępności i możliwości wykorzystania ICT na obszarze województwa.

Poprzez możliwość wsparcia dla MŚP w zakresie usług i aplikacji, nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne rozprzestrzenia się nie tylko w ramach sfery użyteczności publicznej, ale także poza nią, w sektorze prywatnym. Rozwój ICT widoczny będzie w szczególności w ramach projektów realizowanych w osi priorytetowej III - „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość”, osi priorytetowej IV – „Społeczeństwo informacyjne” oraz innych.

Równość szans

Przedsięwzięcia w ramach RPO WŁ muszą być oceniane przez pryzmat polityki równych szans. Powinny więc uwzględniać zróżnicowane potrzeby różnych grup społecznych, tych w szczególności, które zagrożone są marginalizacją społeczną.

3. INFORMACJE O OSIACH PRIORYTETOWYCH I ICH CELACH

Oś priorytetowa I: Infrastruktura transportowa

Cel szczegółowy

Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa łódzkiego

Cele operacyjne

- poprawa stanu oraz powiązanie sieci transportowej województwa łódzkiego z siecią dróg krajowych, transeuropejską siecią transportową TEN-T oraz lotniskami,
- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w województwie łódzkim,
- wzrost konkurencyjności oraz poprawa jakości transportu publicznego w miastach,
- zwiększenie wykorzystania transportu kolejowego w przewozach pasażerskich i towarowych,
- wzrost znaczenia transportu lotniczego.

Opis

Do najistotniejszych problemów infrastruktury drogowej województwa należy zaliczyć przede wszystkim stan infrastruktury drogowej, co negatywnie wpływa także na bezpieczeństwo ruchu drogowego. Inwestycje dotyczyć będą m.in. budowy lub przebudowy dróg, drogowych obiektów inżynierskich, obwodnic miast i miejscowości wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową. Stworzenie spójnej i wysokiej jakości sieci dróg w regionie, łączących aglomerację łódzką z głównymi ośrodkami regionalnymi, lokalnymi i ponadlokalnymi, przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, wzrostu jego atrakcyjności inwestycyjnej. Poprawie ulegnie przepustowość dróg województwa łódzkiego, oraz skrócenie czasu przejazdu, umożliwiające dotarcie do największych centrów rozwoju w czasie do 90 minut. Wspierane projekty połączą sieć drogową województwa z układem drogowym transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T), lotniskiem międzynarodowym o znaczeniu regionalnym Port Lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta oraz planowanym transkontynentalnym lotniskiem centralnym dla Polski pomiędzy Łodzią a Warszawą. Sprawny i efektywny system transportowy pozwoli także na spełnienie wymogów ograniczania uciążliwości transportu dla środowiska. Do poprawy stanu bezpieczeństwa w ruchu drogowym przyczynią się przede wszystkim monitoring bezpieczeństwa ruchu drogowego w tym zakup urządzeń lub pojazdów wykorzystywanych do śledzenia stanu bezpieczeństwa ruchu drogowego; działania prewencyjne; kampanie medialne; budowa ciągów pieszo-rowerowych, ścieżek rowerowych; przebudowa miejsc szczególnie niebezpiecznych; usprawnianie systemu ratownictwa na drogach. Działania z zakresu transportu drogowego oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego będą mogły być realizowane na wszystkich drogach wojewódzkich, powiatowych, gminnych oraz drogach leśnych uzupełniających drogi publiczne.

W odniesieniu do transportu publicznego wsparciem objęte będą m.in. inwestycje z zakresu budowy lub przebudowy infrastruktury transportu publicznego; zakup taboru lub inwestycje podnoszące standard taboru. Realizowane zadania przyczynią się do poprawy jakości i efektywności systemu transportu miejskiego, lepszego dostosowania go do potrzeb mieszkańców oraz poprawy bezpieczeństwa komunikacyjnego. Sprawnie działający system transportu publicznego stanowić będzie konkurencję dla transportu indywidualnego oraz spowoduje wzrost mobilności mieszkańców województwa. Wspierane będą również działania zmierzające do

powiązania komunikacji miejskiej z komunikacją regionalną a także do promowania transportu czystego i przyjaznego środowisku.

Niekorzystne rozmieszczenie magistralnej sieci kolejowej województwa, z dala od stolicy regionu, w połączeniu ze złym stanem technicznym infrastruktury kolejowej, ma wpływ na niską konkurencyjność transportu kolejowego w przewozach pasażerskich i towarowych. Budowa lub przebudowa istniejącej sieci kolejowej na odcinkach łączących najważniejsze ośrodki rozwoju z aglomeracją Łódzką, gdzie przemieszcza się najwięcej pasażerów, a także inwestycje w tabor kolejowy pozwolą na poprawę sprawności i efektywności systemu transportu kolejowego, zwiększenie bezpieczeństwa podróżowania oraz poprawę wewnętrznej spójności regionu.

Sprawnie i efektywnie działające lotniska, w tym w szczególności PL Łódź im. Wł. Reymonta niewątpliwie przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju regionu, zaznaczając jego obecność na mapie powiązań gospodarczych i społecznych, odgrywając znaczącą rolę w poprawie dostępności komunikacyjnej województwa. Inwestycje w infrastrukturę lotniskową, nawigacyjną, związaną z budową lub przebudową terminali pasażerskich a także związaną z bezpieczeństwem ruchu lotniczego w istotny sposób sprzyjają mobilności mieszkańców, wpływają na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz włączają województwo w przestrzeń europejską.

W ramach osi priorytetowej wsparcie będzie można uzyskać również na inwestycje związane z rozwojem inteligentnych systemów transportowych, co przyczyni się do zwiększenia zakresu stosowania nowoczesnych technologii informatycznych w transporcie.

Wskaźniki efektów

Wskaźniki produktu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Produkt	Liczba projektów z zakresu transportu	szt.	0	100	rocznie	IZ
2.	Produkt	Liczba kilometrów nowych dróg	km	0	60	rocznie	IZ
3.	Produkt	Liczba kilometrów zrekonstruowanych dróg	km	0	460	rocznie	IZ
4.	Produkt	Liczba zakupionego taboru transportu publicznego	szt.	0	30	rocznie	IZ
5.	Produkt	Liczba kilometrów zrekonstruowanych linii kolejowych	km	0	50	rocznie	IZ
6.	Produkt	Liczba zakupionego / zmodernizowanego taboru kolejowego	szt.	0	17	rocznie	IZ

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Rezultat	Oszczędność czasu w euro / na nowych drogach i zmodernizowanych / w przewozach pasażerskich i towarowych	euro	0	zostanie oszacowane	rocznie	ewaluacja
2.	Rezultat	Liczba funkcjonujących w województwie systemów dotyczących bezpieczeństwa ruchu drogowego	szt.	0	1	rocznie	IZ
3.	Rezultat	Przyrost ludności korzystającej z transportu miejskiego	tys. osób	0	2 000	rocznie	IZ
4.	Rezultat	Oszczędność czasu w euro / na zmodernizowanych liniach kolejowych / w przewozach pasażerskich i towarowych	euro	0	zostanie oszacowane	rocznie	ewaluacja
5.	Rezultat	Liczba przewiezionych pasażerów transportem lotniczym	tys. osób	0	1 600	rocznie	IZ

Finansowanie

Kategorie interwencji:

- 16 - Kolej
- 18 - Tabor kolejowy
- 23 - Drogi regionalne/lokalne
- 24 - Ścieżki rowerowe
- 25 - Transport miejski
- 28 - Inteligentne systemy transportu
- 29 - Porty lotnicze

Indykatywne alokacje:

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - maksymalnie do 85% wydatków kwalifikowalnych projektu.

W ramach osi priorytetowej przewiduje się możliwość cross-financingu do 10% (współfinansowanie kosztów projektów w zakresie ich kwalifikowalności zgodnie z zasadami Europejskiego Funduszu Społecznego), w przypadku gdy osiągnięcie celów z wykorzystaniem tylko interwencji wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie będzie wystarczające.

Oś priorytetowa II: Ochrona środowiska

Cel szczegółowy

Poprawa stanu środowiska naturalnego i bezpieczeństwa energetycznego

Cele operacyjne

- racjonalizacja gospodarki w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych,
- racjonalizacja zaopatrzenia w wodę,
- racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i odpadami z sektora gospodarczego,
- ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych,
- poprawa jakości powietrza,
- przeciwdziałanie powstawaniu zagrożeń środowiskowych i zmniejszanie ich skutków,
- rozwój i poprawa stanu infrastruktury energetycznej województwa,
- dywersyfikacja źródeł energii ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania odnawialnych źródeł energii (OZE).

Opis

Od początku lat 90. XX w. obserwuje się stopniową poprawę stanu środowiska naturalnego w województwie. Jest to związane zarówno z recesją gospodarczą, jak i realizacją działań na rzecz ochrony środowiska. Nadal jednak istnieje potrzeba intensyfikacji działań w tym zakresie. Inwestycje w infrastrukturę ochrony środowiska, podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców regionu, inwestycje w infrastrukturę energetyczną oraz zwiększenie znaczenia energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych pozwolą na podniesienie standardu życia społeczeństwa, zmniejszenie energochłonności gospodarki oraz kształtowanie zrównoważonego rozwoju gospodarczego województwa, a tym samym wzrost jego pozycji konkurencyjnej.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach osi priorytetowej muszą być spójne z celami aktualnie obowiązującego wojewódzkiego programu ochrony środowiska. Wspierane będą przede wszystkim przedsięwzięcia infrastrukturalne w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami komunalnymi i odpadami z sektora gospodarczego, w tym odpadami niebezpiecznymi, ochrony przyrody i kształtowania postaw ekologicznych mieszkańców województwa, ochrony przeciwpowodziowej oraz nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i monitoringu jego stanu. Wspierane będą również działania w zakresie ochrony powietrza, w szczególności na obszarach przekroczeń dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń oraz działania dostosowujące małe i średnie przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska. W ramach osi priorytetowej przewidziane jest także wsparcie dla inwestycji wykorzystujących źródła energii odnawialnej występujące w regionie (m.in. wody geotermalne) oraz dla inwestycji z zakresu systemów dystrybucyjnych energii elektrycznej, gazowej lub systemów ciepłowniczych.

Źródłem zaopatrzenia w wodę województwa łódzkiego są zarówno wody powierzchniowe, jak i wody podziemne. Zasoby wód podziemnych regionu są stosunkowo bogate, ale występuje niedobór wód powierzchniowych. Niezadowalający jest także stan ich czystości. W celu zmniejszenia występującego w województwie deficytu wody należy przede wszystkim podejmować działania na rzecz zmniejszenia wodochłonności przemysłu i eliminowania strat powstających w systemach rozprowadzania wody oraz budować zbiorniki retencyjne. Do poprawy stanu wód powierzchniowych i podziemnych oraz zapewnienia mieszkańcom odpowiedniej jakości wody pitnej przyczyni się racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej osiągnięta między innymi poprzez budowę oczyszczalni ścieków i sieci wodno-ściekowej (szcze-

gólnie na obszarach wiejskich), a także dzięki budowie i przebudowie urządzeń do uzdatniania wody do celów socjalno-bytowych. W ramach osi priorytetowej, w zakresie gospodarki ściekowej, wsparcie uzyskają projekty indywidualne spójne z „Krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych”.

Poprawa stanu gospodarki odpadami w województwie wymaga przede wszystkim intensyfikacji działań i wzrostu stopnia odzysku odpadów komunalnych i odpadów niebezpiecznych w strumieniu odpadów komunalnych. Problemem pozostaje także konieczność usunięcia z budynków mieszkalnych lub użyteczności publicznej elementów zawierających azbest. Azbest, po usunięciu z budynków, będzie unieszkodliwiany poprzez składowanie na specjalistycznych składowiskach, których budowę przewiduje się do współfinansowania w ramach RPO WŁ. W zakresie gospodarki odpadami osiągnięcie celu strategicznego umożliwią przede wszystkim działania polegające na zorganizowaniu i wdrożeniu kompleksowych systemów gospodarki odpadami komunalnymi obejmujących selektywną zbiórkę odpadów, ich odzysk i unieszkodliwianie w procesach innych niż składowanie (z wyjątkiem odpadów azbestowych) oraz rekultywację składowisk odpadów komunalnych wyłączonych z eksploatacji. Realizowane będą również przedsięwzięcia w zakresie gospodarki odpadami z sektora gospodarczego, z uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych. Działania podejmowane na rzecz racjonalizacji gospodarki odpadami muszą być spójne z aktualnie obowiązującym wojewódzkim planem gospodarki odpadami.

W związku z obserwowanym w regionie niszczeniem walorów przyrodniczo-krajobrazowych, w ramach działań na rzecz ochrony przyrody wspierane będą m.in. przedsięwzięcia przyczyniające się do zachowania różnorodności gatunkowej flory i fauny, podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców oraz promowania obszarów chronionych, w tym obszarów Natura 2000, oraz obszarów leśnych. Drożność korytarzy ekologicznych zostanie zapewniona m.in. poprzez likwidację barier i budowę przejść dla zwierząt. Jednym z ważniejszych zadań będzie także wdrażanie spójnego systemu obszarów chronionych (SOCh), pełniącego nadrzędną rolę w strukturze przestrzennej województwa, sukcesywne odnawianie drzewostanów oraz ochrona walorów przyrodniczych, w tym dolin rzecznych i naturalnych siedlisk.

Istnieje także potrzeba realizacji inwestycji na rzecz poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego województwa. Do poprawy sytuacji w tym zakresie oraz zwiększenia zasobów wód powierzchniowych regionu przyczyni się m.in. wdrożenie zadań wskazanych w „Wojewódzkim programie małej retencji dla województwa łódzkiego”. Do poprawy bezpieczeństwa oraz zmniejszenia strat związanych z występowaniem powodzi i podtopień, przyczyni się w szczególności modernizacja i poprawa stanu technicznego urządzeń przeciwpowodziowych w regionie. Przedsięwzięcia w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, w tym m.in. regulacja cieków wodnych, budowa lub modernizacja małych zbiorników wielozadaniowych, wałów przeciwpowodziowych i stopni wodnych, realizowane będą wyłącznie tam, gdzie jest to konieczne z uwzględnieniem potrzeb ochrony przyrody.

Dostosowywanie podmiotów gospodarczych do obowiązujących standardów ochrony środowiska przyczyniać się będzie do poprawy ich konkurencyjności zarówno na rynku regionalnym, krajowym, jak i europejskim. Przedsięwzięcia dostosowujące będą realizowane poprzez wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami z sektora gospodarczego, w tym odpadami niebezpiecznymi. Wspierane będą także przedsięwzięcia służące racjonalizacji gospodarki zasobami oraz poprawie jakości powietrza.

Na emisję zanieczyszczeń powietrza przez najbardziej uciążliwe zakłady w województwie łódzkim składa się emisja ze źródeł punktowych – energetycznych oraz technologicznych, a także emisja powierzchniowa („niska emisja”) zwłaszcza w miastach. Do poprawy jakości

powietrza przyczyni się realizacja przedsięwzięć dostosowujących działalność przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska oraz termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, powodująca jednocześnie wzrost oszczędności wytworzonej energii. Zasadnicze znaczenie dla ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza będzie miało zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii (m.in. wody geotermalne) w bilansie zużycia paliw w województwie.

Przedsięwzięcia na rzecz ograniczania i zwalczania skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałania skutkom poważnych awarii polegać będą przede wszystkim na wsparciu technicznym systemu ratowniczo-gaśniczego w zakresie ratownictwa chemicznego i ekologicznego oraz prowadzeniu monitoringu środowiskowego, czemu służyć będzie wdrażanie nowoczesnych narzędzi i metod obserwacji stanu środowiska oraz tworzenie lub doskonalenie baz danych zawierających informacje o środowisku.

Wsparcie uzyskają także inwestycje wykorzystujące odnawialne źródła energii lub paliwa przyjazne dla środowiska, inwestycje związane z budową małych i średnich jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu, budowa lub przebudowa istniejących systemów wytwarzania energii cieplnej w elektrociepłowniach, inwestycje związane z rozproszoną produkcją energii i wytwarzaniem jej bezpośrednio u odbiorcy, inwestycje związane z budową lub przebudową systemów ciepłowniczych.

Wsparcie uzyskają działania obejmujące rozwój systemów dystrybucyjnych energii elektrycznej i gazu ziemnego, co przyczyni się do zwiększenia sprawności wykorzystania instalacji i urządzeń oraz wpłynie na zmniejszenie uciążliwości dla środowiska. Wsparciem objęte zostaną także inwestycje umożliwiające zapewnienie Zakładom Opieki Zdrowotnej alternatywnego źródła zaopatrzenia w energię, na wypadek awarii.

Sprawne i efektywnie działające sieci energetyczne dostosowane do zapotrzebowania w regionie przyczynią się do zrównoważonego rozwoju województwa oraz do poprawy warunków życia jego mieszkańców.

Wskaźniki efektów

Wskaźniki produktu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Produkt	Liczba projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej	szt.	0	75	rocznie	IZ
2.	Produkt	Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami	szt.	0	10	rocznie	IZ
3.	Produkt	Liczba projektów z zakresu ochrony przyrody i kształtowania postaw ekologicznych	szt.	0	30	rocznie	IZ
4.	Produkt	Liczba projektów mających na celu poprawę jakości powietrza	szt.	0	29	rocznie	IZ

5.	Produkt	Liczba projektów z zakresu przeciwdziałania i zmniejszania skutków zagrożeń środowiskowych	szt.	0	20	rocznie	IZ
6.	Produkt	Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci energetycznej	km	0	500	rocznie	IZ
7.	Produkt	Długość sieci gazowej, w tym: - wybudowanej, - zmodernizowanej	km	0 0	100 30	rocznie	IZ
8.	Produkt	Liczba projektów z zakresu OZE	szt.	0	5	rocznie	IZ

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Rezultat	Liczba osób przyłączonych do wodociągu w wyniku realizacji projektów	osoby	0	41 000	rocznie	IZ
2.	Rezultat	Liczba osób przyłączonych do kanalizacji w wyniku realizacji projektów	osoby	0	15 000	rocznie	IZ
3.	Rezultat	Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów	osoby	0	790 000	rocznie	IZ
4.	Rezultat	Powierzchnia zrekultywowana / odzyskana	ha	0	23	rocznie	IZ
5.	Rezultat	Powierzchnia ochronionych lub zrenaturyzowanych ekosystemów	ha	0	zostanie oszacowana	rocznie	ewaluacja
6.	Rezultat	Redukcja gazów cieplarnianych (CO ₂)	kt	0	58	rocznie	IZ
7.	Rezultat	Liczba obiektów poddanych termomodernizacji	szt.	0	60	rocznie	IZ
8.	Rezultat	Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią	osoby	0	zostanie oszacowana	rocznie	ewaluacja
9.	Rezultat	Liczba osób zabezpieczonych przed pożarami lasów i innymi zagrożeniami	osoby	0	zostanie oszacowana	rocznie	ewaluacja
10.	Rezultat	Wskaźnik strat energii elektrycznej	% energii wprowadzonej do sieci	0	5	rocznie	IZ

11.	Rezultat	Zainstalowana moc w elektrowniach opartych o odnawialne źródła energii	MWh	0	10	rocznie	IZ
-----	----------	--	-----	---	----	---------	----

Finansowanie

Kategorie interwencji

- 33 - Energia elektryczna
- 35 - Gaz ziemny
- 39 - Energia odnawialna: wiatrowa
- 40 - Energia odnawialna: słoneczna
- 41 - Energia odnawialna: biomasa
- 42 - Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe
- 43 - Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią
- 44 - Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi
- 45 - Gospodarka i zaopatrzenie w wodę pitną
- 46 - Oczyszczanie ścieków
- 47 - Jakość powietrza
- 51 - Promowanie bioróżnorodności i ochrony przyrody (w tym NATURA 2000)
- 53 - Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegania i zarządzania zagrożeniami naturalnym i technologicznym)

Indykatywne alokacje

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - maksymalnie do 85% wydatków kwalifikowalnych projektu.

W ramach osi priorytetowej przewiduje się możliwość cross-finansingu do 10% (współfinansowanie kosztów projektów w zakresie ich kwalifikowalności zgodnie z zasadami Europejskiego Funduszu Społecznego), w przypadku gdy osiągnięcie celów z wykorzystaniem tylko interwencji wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie będzie wystarczające.

Oś priorytetowa III: Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość

Cel szczegółowy

Rozwój innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki w województwie

Cele operacyjne

- wspieranie inwestycji modernizacyjnych i rozwojowych w przedsiębiorstwach,
- ułatwienie przedsiębiorstwom dostępu do źródeł finansowania,
- wspieranie działalności B+R oraz działalności instytucji otoczenia biznesu służącej rozwojowi współpracy między sferą nauki i sferą biznesu,
- poprawa atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej regionu.

Opis

Budowa nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki w województwie łódzkim nastąpi w wyniku realizacji działań zmierzających do wzmocnienia roli przedsiębiorstw oraz rozwoju ich potencjału innowacyjnego. Wzmocnienia wymaga także sektor badawczo-rozwojowy i potencjał naukowy województwa przede wszystkim w zakresie transferu wiedzy i technologii ze sfery nauki do przedsiębiorstw oraz rozwój instytucji otoczenia biznesu. Silny akcent należy położyć na rozwój podmiotów gospodarczych z sektora usług, który doprowadzić powinien do zmiany niekorzystnej struktury gospodarczej województwa oraz redukcji wysokiego bezrobocia.

Podstawowym czynnikiem wzrostu konkurencyjności gospodarki w regionie powinna być poprawa kondycji MŚP, głównie pod kątem innowacyjności stosowanych przez nie technologii. Podstawową barierą ich rozwoju jest ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania, głównie ze względu na niską zdolność kredytową. Odpowiedzią na ten problem będzie dofinansowanie lub tworzenie instrumentów finansowych, w szczególności: funduszy mikropożyczkowych lub poręczeniowych dla MŚP, działających na rynku lokalnym i regionalnym. Ponadto wsparcie z programu zostanie skierowane na bezpośrednie inwestycje modernizacyjne lub rozwojowe MŚP (projekty do wartości 2 mln euro). W ramach tej osi priorytetowej przedsiębiorstwa mogą inwestować w rozwiązania ICT podwyższające ich konkurencyjność na rynku, o ile inwestycja nie wiąże się z uruchomieniem lub rozwojem usług świadczonych on-line. Wsparciem objęte zostaną również przedsięwzięcia w MŚP polegające na wdrażaniu systemów zarządzania środowiskowego oraz wdrażania najlepszych dostępnych technik BAT. Pomocą objęte będzie również uzyskiwanie certyfikacji wytwarzanych produktów i świadczonych usług oraz specjalistyczne doradztwo dla MŚP przy realizacji przedsięwzięć innowacyjnych. Wzmocnienia wymaga także rozwój platform transferu technologii i innowacji, przede wszystkim poprzez wsparcie działalności instytucji otoczenia biznesu oraz jednostek prowadzących B+R. Dofinansowanie otrzymają m.in. projekty w zakresie tworzenia lub rozwoju instytucji otoczenia biznesu o zasięgu lokalnym i regionalnym (m.in. parków przemysłowych, parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości oraz nowotworzonych ośrodków proinnowacyjnych). W ramach programu dofinansowaniu podlegać będą prace studyjno-koncepcyjne dotyczące tworzenia terenów inwestycyjnych o powierzchni poniżej 100 ha. Ponadto przewidziane jest wsparcie działań, zmierzających do stworzenia terenów inwestycyjnych, w szczególności ich uzbrojenia, co będzie możliwe przy zastosowaniu zintegrowanego sposobu realizacji projektów opisanych w punkcie 6.5 RPO WŁ.

Zwiększenie poziomu innowacyjności gospodarki wymaga intensyfikacji działalności naukowej i badawczo-rozwojowej. W ramach RPO WŁ możliwe będzie uzyskanie do 100 tys.

euro dotacji na projekty celowe (badania stosowane, prace rozwojowe, badania przemysłowe i przedkonkurencyjne), realizowane przez przedsiębiorców, grupy przedsiębiorców samodzielnie lub we współpracy z jednostkami naukowymi, konsorcjami naukowymi oraz na zlecenie przedsiębiorstw przez jednostki naukowe. Możliwe jest również wsparcie zakupu środków trwałych niezbędnych do prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa do 50 tys. euro. W programie możliwe jest również wsparcie wdrożeń lub zakupu i wdrożeń wyników prac B+R przez przedsiębiorców o wartości poniżej 50 tys. euro.

W celu rozwoju infrastruktury jednostek badawczych oraz szkół wyższych, stanowiących o potencjale naukowym województwa, wsparcie otrzymają także projekty (do wartości 1 mln euro oraz o wartości 1 mln euro i wyższej, jeśli jest umieszczony w indykatywnym planie inwestycyjnym RPO WŁ) dotyczące zakupu lub wytworzenia aparatury naukowo-badawczej (zaliczanej do środków trwałych) oraz inwestycji budowlanych, realizowane przez jednostki naukowe w ośrodkach o wysokim potencjale badawczym, w szczególności działające na bazie konsorcjów naukowych (m.in. CZT oraz laboratoria świadczące specjalistyczne usługi dla przedsiębiorców) i specjalistyczne laboratoria, w tym działające na bazie sieci naukowych (m.in. CD). Dla odpowiedniego funkcjonowania jednostek naukowych niezbędne jest również zadbanie o infrastrukturę informatyczną tych jednostek. W związku z powyższym wsparcie otrzymają również projekty w zakresie inwestycji w rozwiązania ICT, (jedynie w przypadku, gdy są w sposób nierozzerwalny związane z przedmiotem projektu). Z tego względu pomocą finansową objęte zostaną projekty o charakterze regionalnym na inwestycje związane z rozwojem zaawansowanej, regionalnej infrastruktury sieciowej oraz inwestycje polegające na zakupie zaawansowanych rozwiązań informatycznych, w tym sprzętu wykorzystującego technologie informatyczne, a także projekty o charakterze regionalnym z zakresu utrzymania infrastruktury informatycznej nauki. Środowisko badawczo-naukowe regionu może również skorzystać z dofinansowania projektów o charakterze regionalnym, mających na celu rozwój zaawansowanych aplikacji oraz rozwiązań teleinformatycznych w jednostkach naukowych (w tym zakupu sprzętu informatycznego służącego realizacji projektu).

W celu zapewnienia komplementarnego wsparcia dla rozwoju przedsiębiorstw z województwa łódzkiego i ich ekspansji na rynki zagraniczne, możliwe będzie dofinansowanie projektów obejmujących udział przedsiębiorców w targach, wystawach czy misjach gospodarczych za granicą. Ponadto w ramach programu możliwa będzie realizacja projektów z zakresu marketingu i promocji produktów lub „marek” regionalnych. Tego typu działania marketingowe przedsiębiorstw są konieczne dla zaakcentowania ich obecności na rynku, przede wszystkim międzynarodowym i wzmocnienia swojej pozycji konkurencyjnej.

Szansą rozwoju dla województwa łódzkiego może być również rozwój nowych aktywności gospodarczych, wśród których należy wymienić rozwijającą się funkcję logistyczno-magazynową dyskontującą centralne położenie województwa. Wsparcie uzyskają inwestycje w zakresie budowy, przebudowy lub zarządzania w centrum logistycznym lub terminalu kontenerowym.

W ramach programu wspierane będą także działania zmierzające do poprawy atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej regionu. W województwie łódzkim pomoc ta koncentrować się będzie przede wszystkim na rozwoju sfery hotelarskiej, kongresowej, sportowo-rekreacyjnej lub małej infrastruktury turystycznej (m.in. punkty widokowe, parkingi). Adresatami tej pomocy są zarówno prywatne podmioty gospodarcze, jak i jednostki samorządu terytorialnego. W ramach RPO WŁ będzie można uzyskać dofinansowanie na projekty polegające na budowie lub przebudowie już istniejącej bazy turystycznej lub na nadaniu funkcji turystycznych obiektom, które dotychczas miały inne przeznaczenie. Wsparcie otrzymają także działania obejmujące inwestycje w zagospodarowanie infrastrukturalne dolin rzek i zbiorników wod-

nych, budowę lub rozbudowę infrastruktury uzdrowiskowej (dążąc m.in. do wykorzystania potencjału leczniczego wód geotermalnych i leczniczych) oraz oznakowanie szlaków turystycznych. W ramach rozwoju turystyki aktywnej wspierana będzie również budowa lub przebudowa infrastruktury sportowej. W celu podniesienia jakości świadczonych usług i produktów turystycznych konieczny jest także rozwój istniejącego systemu informacji i promocji, w szczególności systemów internetowych, punktów informacyjnych, wydawnictw edukacyjno-promocyjnych oraz stworzenie informacji wizualnej w terenie. Niezbędne są również działania z zakresu promocji oraz marketingu związanego z regionalnymi produktami turystycznymi, które pozwolą na wykształcenie tzw. "marek" turystycznych. Usprawni to obsługę ruchu turystycznego, a także wpłynie na podwyższenie jakości i konkurencyjności usług i produktów turystycznych regionu łódzkiego.

Wskaźniki efektów

Wskaźniki produktu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1	Produkt	Liczba projektów z zakresu bezpośredniej pomocy inwestycyjnej dla MŚP: – w tym przez pierwsze 2 lata po rozpoczęciu działalności	szt.	0 0	3120 468	rocznie	IZ
2	Produkt	Liczba projektów z zakresu B+R	szt.	0	50	rocznie	IZ
3	Produkt	Liczba projektów kooperacyjnych pomiędzy instytucjami produkcyjnymi a badawczymi	szt.	0	30	rocznie	IZ
4	Produkt	Liczba projektów z zakresu turystyki	szt.	0	50	rocznie	IZ
5	Produkt	Wartość pożyczek i poręczeń udzielonych przedsiębiorcom	mln euro	0	15,9	rocznie	IZ

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1	Rezultat	Liczba utworzonych miejsc pracy (brutto/netto, zatrudnienie w pełnym wymiarze godzin), w tym: – Liczba utworzonych miejsc pracy w zakresie B+R tylko etaty badawcze (najlepiej 5 lat od rozpoczęcia projektu)	szt.	0 0	2800 700	rocznie	IZ
2	Rezultat	Dodatkowe inwestycje (wykreowane dzięki wsparciu)	mln euro	0	148,8	rocznie	IZ
3	Rezultat	Liczba utworzonych miejsc pracy w sferze turystyki, w tym: – mężczyźni – kobiety	szt.	0 0 0	700 350 350	rocznie	IZ

Finansowanie

Kategorie interwencji

- 02 - Infrastruktura B+RT (*w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze*) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych
- 03 - Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biogunami naukowymi i technologicznymi (*parkami naukowymi i technologicznymi, technopoliami, itd.*)
- 04 - Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności dla MŚP (*w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych*)
- 05 - Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw
- 06 - Wsparcie na rzecz MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska (*wdrożenie efektywnych systemów zarządzania środowiskiem, wdrożenie i stosowanie/użytkowanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, wdrożenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw*)
- 07 - Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (*innowacyjne technologie, tworzenie przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki B+RT i przedsiębiorstwa, itp.*)
- 08 - Inne inwestycje w przedsiębiorstwa
- 09 - Inne działania mające na celu pobudzenie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP
- 26 - Transport multimodalny
- 48 - Zintegrowany system zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń
- 57 - Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych

Indykatywne alokacje

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - maksymalnie do 85% wydatków kwalifikowalnych projektu.

W ramach osi priorytetowej przewiduje się możliwość cross-finansingu do 10% (współfinansowanie kosztów projektów w zakresie ich kwalifikowalności zgodnie z zasadami Europejskiego Funduszu Społecznego), w przypadku gdy osiągnięcie celów z wykorzystaniem tylko interwencji wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie będzie wystarczające. Działania z zakresu marketingu bądź promocji produktów lub usług możliwe są do realizacji jedynie jako część projektu inwestycyjnego. Podobnie należy rozumieć kwestię kwalifikowalności doradztwa w ramach EFRR, które może zostać ujęte w projekcie, gdy służy realizacji projektu inwestycyjnego. Szkolenia kwalifikują się do projektu w ramach cross-finansingu jako element lub uzupełnienie projektu inwestycyjnego.

Oś priorytetowa IV: Społeczeństwo informacyjne

Cel szczegółowy

Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Cele operacyjne

- poprawa wykorzystania zaawansowanych technologii informacyjnych przez mieszkańców,
- wyrównanie dysproporcji w zakresie dostępu i wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) na terenie województwa łódzkiego.

Opis

Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, informatyzacja usług publicznych oraz umożliwienie korzystania przez mieszkańców i firmy województwa łódzkiego z najnowszych narzędzi technologii informacyjnej i komunikacyjnej będzie stanowić o kompleksowej poprawie sytuacji społeczno-gospodarczej. Obecnie w województwie łódzkim znajduje się wiele obszarów wykluczonych informatycznie i defaworyzowanych przez sytuację rynkową ze względu na nierentowność inwestycji teleinformatycznych na ich terenie. Zadaniem tej osi priorytetowej jest poprawa i wyrównanie dysproporcji w dostępie do informacji oraz przygotowanie regionu na nadchodzące trendy technologiczne. W programie RPO WŁ główny nacisk położony jest na stworzenie infrastrukturalnych podstaw dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego poprzez projekty polegające na budowie, rozbudowie lokalnych/regionalnych bezpiecznych sieci szerokopasmowych współdziałających ze szkieletowymi sieciami regionalnymi/krajowymi. Celem wsparcia jest umożliwienie wszystkim mieszkańcom i przedsiębiorstwom regionu dostępu do sieci szerokopasmowej przy minimalnej szybkości przesyłu danych na poziomie 250 Kb/s na mieszkańca, jako działanie komplementarne do projektów rozwoju sieci szerokopasmowej wdrażanych przez przedsiębiorstwa komercyjne. Dla poszerzenia możliwości informatycznych beneficjentów programu wsparcie otrzymują projekty związane z budową, przebudową lub wyposażeniem inwestycyjnym (w tym oprogramowaniem) centrów zarządzania i przetwarzania danych elektronicznych, ze szczególnym uwzględnieniem hurtowni danych i nowoczesnych narzędzi analitycznych, które usprawnią proces przesyłu danych w sieciach regionalnych. Celem wyżej wymienionych typów projektów jest stworzenie nowoczesnej, informatycznej sieci szkieletowej w regionie, dającej jak największe możliwości ciągłej modernizacji w następstwie postępu technologicznego w dziedzinie ICT.

Infrastruktura ICT umożliwia tworzenie zaawansowanych rozwiązań informatycznych i technologicznych podnoszących jakość życia mieszkańców. Obecnie region nie posiada wielu platform e-usług publicznych. Z tego względu wsparcie uzyskują projekty mające na celu budowę systemów teleinformatycznych wraz z niezbędną infrastrukturą dla potrzeb elektronicznego obiegu dokumentów wraz z obiegiem spraw i pracy (workflow) oraz modelowania i optymalizacji procesów w administracji publicznej. Budowa szeroko dostępnych platform umożliwiających dostęp przez Internet do elektronicznych usług publicznych, wdrażanie infrastruktury bezpiecznego podpisu elektronicznego (PKI) i elektronicznej pieczętki oraz innych sposobów uwierzytelniania form elektronicznych oraz tworzenie i rozwijanie geograficznych systemów informacji przestrzennej usprawni działania administracji publicznej, a w konsekwencji poprawi jakość życia mieszkańców województwa.

Program stwarza również możliwości rozwoju sektora usług publicznych poprzez wdrażanie zaawansowanych systemów informatycznych oraz budowę sieci wewnętrznych, usprawniających zarządzanie (np. e-zdrowie), zwiększających zasięg nauczania (e-kształcenie) oraz poprawiających skuteczność oddziaływania (systemy dla policji, straży pożarnej oraz ratownictwa drogowego i medycznego). Na wsparcie, w ramach tej osi priorytetowej, mogą ponadto liczyć wszyscy beneficjenci z sektora publicznego, którzy dzięki wdrożeniu rozwiązań informatycznych przyczynią się do poprawy jakości życia publicznego.

Do upowszechniania korzyści płynących z techniki ICT oraz z Internetu konieczne jest stworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu – PIAP (modeli aktywnych pasywnych i pośrednich). Realizacja tego typu projektów przyczyni się zarówno do upowszechnienia umiejętności obsługi komputera, jak i stworzy możliwość szybkiego dostępu do zasobów instytucji publicznych, w których będą zlokalizowane PIAP.

Ze środków w ramach tej osi priorytetowej mogą skorzystać te MŚP, które zamierzają uruchamiać lub rozwijać usługi świadczone on-line przy wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań ICT (np. e-handel, edukacja i szkolenia, tworzenie sieci). Projekty te muszą mieć istotny wpływ na perspektywy rozwoju przedsiębiorstwa oraz muszą być elementem długoterminowej strategii rozwoju firmy. Trendy rynkowe wymuszają często na MŚP inwestowanie w rozwiązania ICT poszerzające płaszczyznę kontaktu z klientem w celu podnoszenia swojej konkurencyjności.

W celu przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu społeczeństwa województwa łódzkiego (mieszkającego w większości na terenach wiejskich) w ramach programu możliwe będą do realizacji projekty zmierzające do powstania inicjatyw lokalnych i subregionalnych na rzecz ograniczenia wykluczenia cyfrowego i e-Integracji społeczności wiejskich, jeżeli będą one stanowiły element projektów inwestycyjnych związanych z infrastrukturą społeczeństwa informacyjnego na obszarach objętych daną inicjatywą.

Wszystkie projekty zgłaszane w tym priorytecie powinny cechować się interoperacyjnością, niezależnością i otwartością technologiczną oraz powinny znacząco przyczyniać się do rozwoju i rozbudowy infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w województwie.

Wskaźniki efektów

Wskaźniki produktu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1	Produkt	Liczba projektów	szt.	0	80	rocznie	IZ
2	Produkt	Liczba stworzonych punktów dostępowych do szerokopasmowego Internetu	szt.	0	400	rocznie	IZ

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1	Rezultat	Liczba osób, które uzyskały dostęp do szerokopasmowego Internetu	osoby	0	160 000	rocznie	IZ

2	Rezultat	Liczba korzystających z usług publicznych on-line	osoby	0	1 000 000	rocznie	IZ
---	----------	---	-------	---	-----------	---------	----

Finansowanie

Kategorie interwencji

- 10 - Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)
- 11 - Technologie informacyjne i komunikacyjne (*dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe, itp.*)
- 13 - Usługi i aplikacje dla obywateli (*e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-integracja itp.*)
- 14 - Usługi i aplikacje dla MŚP (*e-handel, kształcenie i szkolenie, tworzenie sieci itp.*)
- 15 - Inne działania mające na celu poprawę dostępu MŚP do TIK i ich wydajne użytkowanie

Indykatorywna alokacja

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - maksymalnie do 85% wydatków kwalifikowalnych projektu.

W ramach osi priorytetowej przewiduje się możliwość cross-finansingu do 10% (współfinansowanie kosztów projektów w zakresie ich kwalifikowalności zgodnie z zasadami Europejskiego Funduszu Społecznego), w przypadku gdy osiągnięcie celów z wykorzystaniem tylko interwencji wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie będzie wystarczające.

Oś priorytetowa V: Infrastruktura społeczna

Cel szczegółowy

Zapewnienie dogodnych warunków do rozwoju zasobów ludzkich

Cele operacyjne

- poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców,
- poprawa dostępu do usług pomocy społecznej,
- podniesienie jakości kształcenia mieszkańców,
- kształtowanie i rozwijanie kulturowej tożsamości regionalnej.

Opis

W ramach tej osi priorytetowej realizowane będą działania na rzecz rozwoju bazy edukacyjnej, medycznej, pomocy społecznej oraz kultury w zakresie podniesienia standardu infrastruktury oraz polepszenia dostępności do oferowanych usług.

Jednym z podstawowych warunków budowy konkurencyjnej gospodarki jest dbanie o kondycję zdrowotną zasobów ludzkich. Tymczasem układ infrastruktury ochrony zdrowia na terenie województwa łódzkiego nadal nie jest optymalny i nie spełnia oczekiwań społecznych, choć w ostatnich latach w placówkach ochrony zdrowia obserwujemy istotne zmiany w tym zakresie. Problemem pozostaje jednak stan sprzętu i aparatury medycznej, niskie nakłady na odnowę i serwisowanie posiadanych zasobów, wyposażenie bloków operacyjnych, stan aparatury radiologicznej czy stan infrastruktury technicznej. W ramach osi priorytetowej wsparcie przekazane zostanie na podniesienie standardu usług świadczonych w zakresie ochrony zdrowia. Dla osiągnięcia tego celu wsparte zostaną inwestycje obejmujące przebudowę jednostek ochrony zdrowia. Środki przeznaczone zostaną ponadto na zakup lub odtwarzanie aparatury lub sprzętu medycznego, zgodnie z polityką rozwoju tego sektora w regionie. Wsparciem objęty będzie także zakup wyposażenia innego aniżeli aparatura i sprzęt medyczny jeśli jest on nierozdzielnie związany z realizowaną inwestycją. Współfinansowanie projektów dotyczących systemu ratownictwa możliwe będzie tylko w komplementarności z krajowymi programami operacyjnymi w zakresie niewspieranym w tych programach.

Wsparcie będzie skierowane ponadto na podniesienie standardów obsługi podopiecznych w ramach usług świadczonych z zakresu pomocy społecznej. Problemem województwa jest przede wszystkim ubóstwo rodzin, związane z wysokim bezrobociem, skutkujące często niewydolnością opiekuńczo – wychowawczą, wpływającą bezpośrednio na rozwój dziecka. Innym zagrożeniem jest proces starzenia się społeczeństwa pociągający za sobą konieczność zaspokajania szeroko pojętych potrzeb rosnącej populacji osób w wieku poprodukcyjnym. Z tego względu w ramach osi priorytetowej możliwe będzie dofinansowanie podmiotów realizujących zadania pomocy społecznej, co dotyczy także inicjatyw z zakresu aktywizacji społecznej i zawodowej podejmowanych w szczególności przez organizacje pozarządowe. Wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia polegające na budowie lub przebudowie istniejących obiektów wraz z zakupem wyposażenia jeśli będzie ono niezbędne dla osiągnięcia celów inwestycji.

Potencjał zasobów ludzkich w dużej mierze zależy od poziomu edukacji oraz infrastruktury edukacyjnej. Problemem województwa łódzkiego jest jednak niedostatecznie rozwinięta jakość infrastruktury edukacyjnej oraz dostępność pomocy naukowych na wszystkich pozio-

mach systemu szkolnictwa, szczególnie związanych z zaawansowanymi technologicznie metodami kształcenia. W ramach tej osi priorytetowej środki finansowe przeznaczone zostaną na zakup urządzeń do nowoczesnych metod nauczania (głównie infrastruktura informatyczna stanowiąca przede wszystkim sprzęt oraz oprogramowanie) lub wyposażenia wszystkich rodzajów placówek w zakresie prowadzonej przez nie działalności edukacyjnej, rozumianej jako usługi polegające na wszechstronnym kształceniu. Wsparcie uzyskają także inwestycje mające na celu budowę lub przebudowę szkół (w tym szkół wyższych, obejmujących szkoły i seminaria duchowne prowadzone przez kościoły i związki wyznaniowe) wraz z ich bazą sportową oraz wszelkich innych placówek w tym w szczególności objętych systemem oświaty jeśli udzielona pomoc przyczyni się do podniesienia jakości kształcenia. Spośród wyżej wymienionych obiektów priorytetowo traktowane będą inwestycje w placówkach kształcenia zawodowego co umożliwi podniesienie spójności pomiędzy potrzebami rynku pracy a kierunkiem posiadanego wykształcenia przez osoby poszukujące pracy.

Wspieranie walorów dziedzictwa kulturowego regionu wpłynie na budowanie i kształtowanie tożsamości regionalnej wynikającej z wielokulturowej tradycji. Aby cel ten osiągnąć należy przede wszystkim przeprowadzić działania w zakresie budowy lub przebudowy lub wyposażenia obiektów kultury, umożliwiając kształtowanie szerokiej oferty kultury oraz mobilizację aktywności kulturalnej mieszkańców. Rozwój bazy infrastrukturalnej umożliwi także kreowanie wydarzeń kulturalnych na wyższym poziomie oraz ich oferowanie szerszej grupie odbiorców. Ze względu na liczne zabytki oraz obiekty historyczne, w ramach osi priorytetowej wspierana będzie także ochrona oraz zachowanie architektonicznego dziedzictwa kulturowego regionu, z zachowaniem pełnionych przez nie dotychczas funkcji kulturalnych lub nadaniem takich funkcji. Realizowane będą także projekty związane z podniesieniem bezpieczeństwa zasobów instytucji kulturalnych, w szczególności w zakresie zabezpieczeń przeciwpożarowych, przeciwwłamaniowych. W ramach osi priorytetowej wspierane będą także inwestycje z zakresu infrastruktury informacyjnej oraz tworzenia centrów informacji w obszarze kultury. Kształtowanie i rozwijanie kulturowej tożsamości regionalnej zostanie również wsparte poprzez realizację działań promocyjnych z zakresu kultury, w ramach promocji imprez kulturalnych lub rozwoju i promocji lokalnych lub regionalnych produktów kulturowych. Duży wpływ na aktywność kulturalną regionu, a także na podniesienie jakości oferty kulturalnej, posiadają wyższe szkoły artystyczne, które w ramach osi będą mogły ubiegać się o dofinansowanie.

Wskaźniki efektów

Wskaźniki produktu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Produkt	Liczba projektów z zakresu kultury	szt.	0	25	rocznie	IZ
2.	Produkt	Liczba projektów w zakresie infrastruktury pomocy społecznej	szt.	0	150	rocznie	IZ
3.	Produkt	Liczba projektów w zakresie infrastruktury zdrowia	szt.	0	120	rocznie	IZ
4.	Produkt	Liczba projektów w zakresie infrastruktury edukacji	szt.	0	25	rocznie	IZ

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Rezultat	Liczba utworzonych miejsc pracy w sferze kultury, w tym: – mężczyźni – kobiety	szt.	0	260 130 130	rocznie	IZ
2.	Rezultat	Liczba studentów korzystających z efektów realizacji RPO WŁ	osoby	0	10 tys.	rocznie	IZ
3.	Rezultat	Liczba jednostek świadczących usługi z zakresu pomocy społecznej, które podniosły standard w wyniku realizacji RPO WŁ	sztuk	0	100	rocznie	IZ
4.	Rezultat	Liczba zakładów ochrony zdrowia, które podniosły standard w wyniku realizacji RPO WŁ	sztuki	0	90	rocznie	IZ

Finansowanie

Kategorie interwencji

- 58 - Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego
- 59 - Rozwój infrastruktury kulturalnej
- 75 - Infrastruktura systemu oświaty
- 76 - Infrastruktura ochrony zdrowia
- 77 - Infrastruktura opiekuńczo-wychowawcza
- 79 - Pozostała infrastruktura społeczna

Indykatywne alokacje

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - maksymalnie do 85% wydatków kwalifikowalnych projektu.

W ramach osi priorytetowej przewiduje się możliwość cross-finansingu do 10% (współfinansowanie kosztów projektów w zakresie ich kwalifikowalności zgodnie z zasadami Europejskiego Funduszu Społecznego), w przypadku gdy osiągnięcie celów z wykorzystaniem tylko interwencji wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie będzie wystarczające.

Oś priorytetowa VI: Odnowa obszarów miejskich

Cel szczegółowy

Ożywienie gospodarcze i społeczne na terenach zdegradowanych w obszarach miejskich

Cele operacyjne

- rewitalizacja substancji architektonicznej terenów i obiektów przemysłowych i powojkowych,
- zwiększenie atrakcyjności obszarów miejskich dla inwestorów lokalnych i zewnętrznych,
- odnowa zdegradowanych dzielnic mieszkaniowych, w tym rewitalizacja substancji mieszkaniowej.

Opis:

W wielu miastach regionu łódzkiego, w tym również w stolicy regionu, występują obszary charakteryzujące się dużą degradacją tkanki architektonicznej budynków i obiektów (w tym także przemysłowych i powojkowych oraz budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym), prowadzącą do zapaści ekonomicznej i społecznej tych obszarów. Proces odnowy miast wpłynie na wzrost ich potencjału społeczno-gospodarczego, a w rezultacie doprowadzi do zwiększenia atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów.

W ramach osi priorytetowej realizowane będą przedsięwzięcia polegające na rewitalizacji obszarów problemowych zdefiniowanych w lokalnych programach rewitalizacji, tworzonych przy pomocy metod opartych na partycypacji społecznej, gwarantujących długofalowość realizowanych zadań i osiągnięcie spójnych celów. Pod pojęciem rewitalizacji rozumie się kompleksowe działania prowadzące do przemian ekonomicznych, społecznych i przestrzennych na określonym obszarze zdegradowanym, przyczyniające się przede wszystkim do ożywienia gospodarczego i społecznego, przywrócenia ładu architektonicznego i przestrzennego oraz poprawy jakości życia mieszkańców i odbudowy więzi społecznych. Projekty realizowane w ramach tej osi priorytetowej będą polegały na renowacji, modernizacji lub odbudowie budynków lub obiektów (w szczególności w zdegradowanych dzielnicach miast, osiedlach mieszkaniowych, obszarach przemysłowych i powojkowych) lub adaptacji do nowych funkcji (gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych, turystycznych), przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz neutralizacji niekorzystnych zjawisk społecznych.

Dofinansowaniu podlegać będą także projekty obejmujące rehabilitację przestrzeni publicznej terenów rewitalizowanych, w tym m.in. budowę lub rehabilitację małej architektury oraz tworzenie lub modernizację miejsc rekreacji lub terenów zielonych. Wsparcie udzielane będzie również projektom polegającym na podnoszeniu bezpieczeństwa budynków i obiektów oraz zapobieganiu przestępczości na obszarach zdegradowanych, podlegających rewitalizacji. Wspierane będą działania z zakresu budowy odpowiednich zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w rewitalizowanych obiektach oraz systemów monitoringu służących poprawie bezpieczeństwa publicznego.

Wspierane będą także działania na rzecz przygotowania terenów pod realizację nowych inwestycji gospodarczych (uzbrojenie terenu pod przyszłe inwestycje, wyburzenie obiektów, przygotowanie obiektów na potrzeby działalności gospodarczej), oraz modernizacja istniejącej

infrastruktury sieciowej, co powinno przyczynić się do ożywienia gospodarczego i społecznego rewitalizowanych terenów (prace kompleksowe).

W celu zabezpieczenia i utrwalenia substancji zabytkowej, współfinansowane będą w szczególności prace konserwatorskie, restauratorskie lub inne roboty budowlane. Odnosi się to także odpowiednio do obiektów historycznych. Działania te prowadzone będą w celu przystosowania w/w obiektów do nowych funkcji lub utrzymania funkcji dotychczasowych. Nie dotyczy to typów projektów przewidzianych do współfinansowania w ramach osi priorytetowej V w zakresie kultury.

Ważnym elementem zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich będą inwestycje związane bezpośrednio z odnową substancji mieszkaniowej, służące poprawie warunków bytowych mieszkańców i podniesieniu jakości zasobów mieszkaniowych. Inwestycje obejmą defaworyzowane obszary, na których występują niekorzystne zjawiska o charakterze społecznym (jak wysoka przestępczość, niekorzystne trendy demograficzne, wysoki wskaźnik biedy i wykluczenia społecznego, długotrwałe bezrobocie) oraz zjawiska związane z degradacją substancji mieszkaniowej (niska wartość zasobów mieszkaniowych, niska efektywność energetyczna budynków). W ramach osi priorytetowej wsparcie uzyskają projekty polegające na renowacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, co obejmuje inwestycje w zakresie instalacji technicznych budynku, działania w zakresie oszczędności energetycznej, odnowienie głównych elementów konstrukcji budynku, którymi są: dach, elewacja zewnętrzna, stolarka okienna lub drzwiowa, klatki schodowe, korytarze wewnętrzne lub zewnętrzne, wejścia, elementy konstrukcji zewnętrznej budynku, windy. Współfinansowanie dotyczyć będzie ponadto przedsięwzięć polegających na przygotowaniu do użytkowania nowoczesnych, socjalnych budynków mieszkalnych dobrego standardu poprzez renowację i adaptację budynków istniejących stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych. Działania te przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz do zwiększenia atrakcyjności gospodarczej obszarów objętych projektem.

W ramach tej osi priorytetowej dofinansowywane będą przedsięwzięcia zaplanowane i prowadzone w postaci zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych, których cechą będzie kompleksowość działań technicznych, społecznych i ekonomicznych, służących rozwojowi danego obszaru. Zgłaszane projekty będą dotyczyć obszarów określonych w Lokalnych Programach Rewitalizacji lub Zintegrowanych Programach Rozwoju Lokalnego, zatwierdzonych przez odpowiednie jednostki samorządu terytorialnego, tak aby zapewniona była ich kompleksowość i konsensus społeczny przy ich realizacji.

Niezwykle istotne dla wszystkich projektów realizowanych w ramach tej osi priorytetowej jest uwzględnienie wymiaru społecznego w planowanych działaniach inwestycyjnych, przyczyniających się do poprawy jakości życia, bezpieczeństwa i umacniania więzi społecznych (do realizacji tych celów wykorzystany może być także instrument 10% cross-financingu).

Wskaźniki efektów

Wskaźniki produktu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Produkt	Liczba obiektów, które uzyskały nowe funkcje w wyniku rewitalizacji	szt.	0	18	rocznie	IZ

2.	Produkt	Liczba obiektów mieszkaniowych poddanych renowacji	szt.	0	10	rocznie	IZ
3.	Produkt	Liczba projektów mających na celu poprawę atrakcyjności miast	szt.	0	10	rocznie	IZ

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Rezultat	Powierzchnia poddana rewitalizacji	ha	0	zostanie oszacowane	rocznie	ewaluacja
2.	Rezultat	Liczba przedsiębiorstw powstałych na zrewitalizowanym obszarze	szt.	0	zostanie oszacowane	rocznie	ewaluacja

Finansowanie

Kategorie interwencji:

61 - Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich

78 - Infrastruktura mieszkalnictwa

Indykatoryjne alokacje

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - maksymalnie do 85% wydatków kwalifikowalnych projektu.

W ramach osi priorytetowej przewiduje się możliwość cross-finansingu do 10% (współfinansowanie kosztów projektów w zakresie ich kwalifikowalności zgodnie z zasadami Europejskiego Funduszu Społecznego), w przypadku gdy osiągnięcie celów z wykorzystaniem tylko interwencji wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie będzie wystarczające.

Oś priorytetowa VII: Pomoc techniczna

Cel szczegółowy

Zwiększanie zdolności absorpcji środków Unii Europejskiej w ramach RPO WŁ

Cele operacyjne

- upowszechnienie informacji o możliwościach uzyskania wsparcia i promocja interwencji środków EFRR w województwie,
- budowanie i rozwój współpracy międzyregionalnej,
- zapewnienie wysokiej jakości systemu zarządzania RPO WŁ.

Opis

W celu skutecznej realizacji działań RPO WŁ konieczne jest zapewnienie odpowiedniego potencjału organizacyjnego, instytucjonalnego i osobowego, a także odpowiednich działań informacyjnych i promocyjnych dla efektywnego wykorzystania środków strukturalnych. Służyć to będzie właściwemu przygotowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ocenie oraz kontroli realizacji RPO WŁ. Oznacza to przede wszystkim konieczność kształcenia kadr odpowiedzialnych za realizację zadań na wszystkich etapach zarządzania i wdrażania poprzez zapewnienie odpowiednich szkoleń, wsparcie zatrudnienia osób zaangażowanych w informowanie i promocję, wsparcia w zakresie komputeryzacji, wsparcia eksperckiego dla prawidłowego funkcjonowania procesu wdrażania programu oraz wsparcia merytorycznego dla procesu oceny, wyboru i ewaluacji projektów.

Do zapewnienia efektywnego oraz zgodnego z prawem i polityką wspólnotową wdrażania RPO WŁ kluczowe jest wsparcie w zakresie zatrudnienia odpowiednio wykwalifikowanego personelu.

Pomocą techniczną objęte zostaną także działania informacyjne i promocyjne, a co za tym idzie skuteczne wykorzystanie środków krajowych i unijnych na rozwój województwa łódzkiego. Wsparcie otrzymają działania służące zapewnieniu powszechnego dostępu do informacji o możliwościach ubiegania się o dofinansowanie ze środków funduszy strukturalnych na realizację projektów służących rozwojowi regionalnemu. Adresatami są przede wszystkim potencjalni odbiorcy tej pomocy, tj. regionalne i lokalne władze samorządowe, organizacje zawodowe, przedsiębiorcy, instytucje wspierania biznesu, organizacje pozarządowe, podmioty działające na rzecz promocji równości między kobietami i mężczyznami.

Oś priorytetowa „Pomoc techniczna” będzie zatem obejmowała działania z zakresu wsparcia zasobów ludzkich zaangażowanych w realizację programu, wsparcie techniczne procesu zarządzania i wdrażania RPO WŁ, plan komunikacji oraz wsparcie przygotowania i wdrażania projektów. W celu realizacji tych działań konieczne jest budowanie i rozwój współpracy międzyregionalnej, zarówno z partnerami społecznymi z regionów województwa łódzkiego, jak również z ekspertami z regionów poszczególnych państw europejskich.

Zasoby ludzkie stanowią najważniejszy element procesu programowania, zarządzania i wdrażania programów operacyjnych. Wsparcie zasobów pracy na rzecz RPO WŁ będzie obejmowało zatrudnienie osób zaangażowanych w przygotowanie, wybór, ocenę, monitorowanie, kontrolę i audyt projektów i programów oraz kontrolę finansową i weryfikację płatności. Pomoc techniczna będzie przeznaczona także na dofinansowanie wydatków związanych z wyposażeniem miejsc pracy w odpowiedni sprzęt, archiwizację, zarządzaniem i kontrolą finan-

sowym, audytem, zapewnieniem ciągłości programowania, organizowaniem szkoleń, wynagradzaniem ekspertów.

Pomoc techniczna ma także za zadanie wspieranie planu komunikacji umożliwiającego zorganizowanie i wdrożenie sprawnego systemu rozpowszechniania informacji o możliwościach uzyskania wsparcia ze środków EFRR w ramach RPO WŁ. Realizacja tego planu obejmuje m.in. przeprowadzenie akcji informacyjnych na temat możliwości uzyskania dofinansowania ze środków EFRR w ramach RPO WŁ (seminaria, konferencje, spotkania informacyjne, szkolenia, programy w mass mediach, billboardy). Należy także przygotować i skutecznie dystrybuować wśród potencjalnych beneficjentów materiały promocyjne (gadżety, materiały informacyjno-promocyjne, itp.). Konieczne jest także prowadzenie profesjonalnej strony internetowej, zawierającej informacje o RPO WŁ oraz procedurze aplikacyjnej.

Spodziewanymi efektami realizacji osi priorytetowej „Pomoc techniczna” jest wzrost sprawności wdrażania RPO WŁ i efektywności wykorzystania środków, upowszechnienie wiedzy wśród potencjalnych beneficjentów na temat możliwości pozyskania środków z EFRR w ramach RPO WŁ oraz zwiększenia znajomości procedur rozliczania dotacji, a w konsekwencji wzrost prawidłowo zgłoszonych i rozliczonych projektów.

Wskaźniki efektów

Lp.	Poziom wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1.	Produkt	Liczba szkoleń współfinansowanych ze środków pomocy technicznej	szt.	0	170	rocznie	IZ
2.	Produkt	Liczba zrealizowanych projektów promocyjno-informacyjnych współfinansowanych ze środków pomocy technicznej	szt.	0	150	rocznie	IZ
3.	Produkt	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzyregionalnej	szt.	0	10	rocznie	IZ
4.	Produkt	Liczba osób zatrudnionych przy przygotowaniu i wdrażaniu programu, współfinansowanych ze środków pomocy technicznej	osoby	0	160	rocznie	IZ
5.	Produkt	Liczba jednostek sprzętu zakupionego na potrzeby opracowania i realizacji RPO WŁ	szt.	0	160	rocznie	IZ

Finansowanie

Kategorie interwencji

85 - Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola

86 - Ocena, badania/ekspertyzy, informacja i komunikacja

Indykatywne alokacje

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - maksymalnie do 85% wydatków kwalifikowalnych projektu.

W ramach osi priorytetowej przewiduje się możliwość cross-financingu do 10% (współfinansowanie kosztów projektów w zakresie ich kwalifikowalności zgodnie z zasadami Europejskiego Funduszu Społecznego), w przypadku gdy osiągnięcie celów z wykorzystaniem tylko interwencji wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie będzie wystarczające.

4. INFORMACJE O KOMPLEMENTARNOŚCI Z DZIAŁANAMI FINANSOWANYMI Z EFRROW ORAZ DZIAŁANAMI FINANSOWANYMI Z EFR

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Oś priorytetowa „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość” zawarta w RPO WŁ jest komplementarna z działaniami osi 1 PO ROW „Ułatwienie startu młodym rolnikom”, „Modernizacja gospodarstw rolnych” oraz „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej” zawierającymi w swojej treści zapisy dotyczące modernizacji technologii produkcji, wprowadzania zmian w procesach i technologii.

Oś priorytetowa zawarta w RPO WŁ „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość” jest komplementarna w swoich zapisach w zakresie zwiększenia konkurencyjności gospodarczej oraz tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw z działaniem osi 3 PO ROW „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstwa”, a także z działaniami osi 3 „Odnowa i rozwój wsi” oraz „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” w zakresie turystyki.

Oś priorytetowa RPO WŁ „Infrastruktura społeczna” jest komplementarna w zakresie kultury i dziedzictwa kulturowego z działaniem osi 3 PO ROW „Odnowa i rozwój wsi”.

Oś priorytetowa RPO WŁ „Ochrona środowiska” jest w swojej treści komplementarna do działania osi 1 w PO ROW „Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa”. Komplementarność w tym przypadku występuje w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi.

Oś priorytetowa RPO WŁ „Ochrona środowiska” jest komplementarna z działaniem osi 2 zawartym w PO ROW „Program rolnośrodowiskowy (płatności rolnośrodowiskowe)” w zakresie ochrony wód oraz cennych siedlisk przyrodniczych.

Oś priorytetowa RPO WŁ „Ochrona środowiska” jest komplementarna w kwestii gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami oraz w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną z działaniem osi 3 PO ROW „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”.

Europejski Fundusz Rybacki 2007-2013

RPO WŁ nie posiada działań komplementarnych w zakresie Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”.

5. PLAN FINANSOWY

Zgodnie z tabelami finansowymi zawartymi w *Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia 2007-2013 wspierających wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności)* (dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r.) województwo łódzkie będzie dysponować w latach 2007-2013 kwotą wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w wysokości 863,85 mln euro, co w powiązaniu z wkładem własnym beneficjentów wyniesie 1 123,96 mln euro.

Zamieszczone poniżej tabele finansowe przedstawiają szacunkową alokację środków publicznych, wspólnotowych oraz krajowych dla województwa łódzkiego na lata 2007-2013 w podziale na lata, na osie priorytetowe oraz źródła finansowania oraz w podziale według kategorii interwencji. Wstępnego podziału środków finansowych dokonano zgodnie z wytycznymi zawartymi w *Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia 2007-2013 wspierających wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności)*, zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 1083/2006 oraz na podstawie dokumentu *Procedury przygotowania Programów Operacyjnych na lata 2007-2013 oraz innych dokumentów niezbędnych do uruchomienia Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia* (wersja z 14 września 2006 r.).

W ramach osi priorytetowych możliwe będzie finansowanie krzyżowe (cross-financing) do wysokości 10% wydatków kwalifikowalnych projektu.

W ramach programu zarezerwowane zostanie 20% środków RPO WŁ na realizację projektów zintegrowanych obejmujących działania z więcej niż jednej osi priorytetowej RPO WŁ.

5.1 Tabela finansowa dla programu operacyjnego w podziale na lata

Tabela finansowa dla programu operacyjnego przedstawiająca podział na każdy rok kwoty całkowitych środków finansowych z poszczególnych funduszy, zgodnie z załącznikiem XVI rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006.

[EUR]

	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Fundusz Spójności	Ogółem
	1	2	3=1+2
2007	121 100 704		121 100 704
2008	123 936 506		123 936 506
2009	126 753 636		126 753 636
2010	125 100 099		125 100 099
2011	122 764 092		122 764 092
2012	120 502 594		120 502 594
2013	123 694 732		123 694 732
2007-2013	863 852 363		863 852 363

5.2 Tabela finansowa dla programu operacyjnego w podziale na osie priorytetowe oraz źródła finansowania

Tabela finansowa dla programu operacyjnego przedstawiająca kwotę całkowitych środków finansowych stanowiących wkład Wspólnoty i wkłady krajowe oraz wskaźniki wkładu funduszy w podziale na osie priorytetowe, zgodnie z załącznikiem XVI rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006

[EUR]

	Wkład wspólnotowy EFRR	Wkład krajowy			Ogółem	Wskaźnik wkładu funduszy UE	Dla celów informacyjnych	
		Ogółem	Krajowy wkład publiczny*	Wkład prywatny			Pożyczki EBI	Inne finansowanie
		1	2=3+4	3			4	5=1+2
oś priorytetowa 1	172 770 473	43 000 000	23 000 000	20 000 000	215 770 473	0,80	-	-
oś priorytetowa 2	172 770 473	31 510 000	22 870 000	8 640 000	204 280 473	0,85	-	-
oś priorytetowa 3	276 432 756	143 000 000	3 000 000	140 000 000	419 432 756	0,66	-	-
oś priorytetowa 4	60 469 665	10 500 000	8 500 000	2 000 000	70 969 665	0,85	-	-
oś priorytetowa 5	95 023 760	16 800 000	15 100 000	1 700 000	111 823 760	0,85	-	-
oś priorytetowa 6	60 469 665	10 700 000	7 500 000	3 200 000	71 169 665	0,85	-	-
oś priorytetowa 7	25 915 571	4 600 000	4 600 000	0	30 515 571	0,85	-	-
ogółem PO	863 852 363	260 110 000	84 570 000	175 540 000	1 123 962 363	0,77	-	-

* w tym w osiach priorytetowych 2 oraz 6 środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi

5.3. Indykatywny podział według kategorii, zaprogramowanego wykorzystania wkładu funduszy w program operacyjny

Indykatywny podział, według kategorii, zaprogramowanego wykorzystania wkładu funduszy w program operacyjny, zgodnie z Załącznikiem II (Część B) rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006.

KODY KLASYFIKACJI WG KRYTERIUM PRIORYTETOWYCH OBSZARÓW TEMATYCZNYCH

Oś priorytetowa	Kategoria interwencji w tym realizujące cele Strategii Lizbońskiej	Tytuł kategorii	alokacja EFRR (EUR)
OŚ PRIORYTETOWA I - Infrastruktura transportowa			172 770 473
	16	Kolej	17 277 048
	18	Tabor kolejowy	8 638 524
	23	Drogi regionalne/lokalne	108 845 398
	24	Ścieżki rowerowe	3 455 409
	25	Transport miejski	8 638 524
	28	Inteligentne systemy transportu	3 455 409
	29	Porty lotnicze	22 460 161
OŚ PRIORYTETOWA II - Ochrona środowiska			172 770 473
	33	Energia elektryczna	15 549 343
	35	Gaz ziemny	5 183 114
	39	Energia odnawialna: wiatrowa	6 910 819
	40	Energia odnawialna: słoneczna	3 455 409
	41	Energia odnawialna: biomasa	3 455 409
	42	Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe	6 910 819
	43	Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią	3 455 409
	44	Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi	15 549 343
	45	Gospodarka i zaopatrzenie w wodę pitną	13 821 638
	46	Oczyszczanie ścieków	70 835 894
	47	Jakość powietrza	13 821 638
	51	Promowanie bioróżnorodności i ochrony przyrody (w tym NATURA 2000)	1 727 705
53	Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegania i zarządzania zagrożeniami naturalnym i technologicznym)	12 093 933	
OŚ PRIORYTETOWA III -Gospodarka, Innowacyjność, Przedsiębiorczość			276 432 756
	02	Infrastruktura B+RT (w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych	19 350 293
	03	Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biegunami naukowymi i technologicznymi (parkami naukowymi i technologicznymi, technopoliami, itd.)	12 715 907
	04	Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych)	10 228 012
	05	Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw	19 903 158

	06	Wsparcie na rzecz MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska (<i>wdrożenie efektywnych systemów zarządzania środowiskiem, wdrożenie i stosowanie/ użytkowanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, wdrożenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw</i>)	22 391 053
	07	Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (<i>innowacyjne technologie, tworzenie przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki B+RT i przedsiębiorstwa itp.</i>)	29 025 439
	08	Inne inwestycje w przedsiębiorstwa	82 929 827
	09	Inne działania mające na celu pobudzenie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP	22 943 919
	26	Transport multimodalny	9 398 714
	48	Zintegrowany system zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń	2 764 328
	57	Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych	44 782 106
			60 469 665
OŚ PRIORYTETOWA IV - Społeczeństwo informacyjne	10	Infrastruktura telekomunikacyjna (<i>w tym sieci szerokopasmowe</i>)	6 046 966
	11	Technologie informacyjne i komunikacyjne (<i>dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe, itp.</i>)	9 070 450
	13	Usługi i aplikacje dla obywateli (<i>e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-integracja itp.</i>)	12 093 933
	14	Usługi i aplikacje dla MŚP (<i>e-handel, kształcenie i szkolenie, tworzenie sieci itp.</i>)	12 093 933
	15	Inne działania mające na celu poprawę dostępu MŚP do TIK i ich wydajne użytkowanie	21 164 383
			95 023 760
OŚ PRIORYTETOWA V - Infrastruktura społeczna	58	Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego	34 588 648
	59	Rozwój infrastruktury kulturalnej	7 601 901
	75	Infrastruktura systemu oświaty	21 475 370
	76	Infrastruktura ochrony zdrowia	24 706 178
	77	Infrastruktura opiekuńczo-wychowawcza	2 850 713
	79	Pozostała infrastruktura społeczna	3 800 950
			60 469 665
OŚ PRIORYTETOWA VI - Odnowa obszarów miejskich	61	Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich	42 328 765
	78	Infrastruktura mieszkalnictwa	18 140 900
			25 915 571
OŚ PRIORYTETOWA VII - Pomoc techniczna	85	Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola	20 732 457
	86	Ocena, badania/ ekspertyzy, informacja i komunikacja	5 183 114

KODY KLASYFIKACJI WG KRYTERIUM OBSZARU

Terytorium		
Kod	Nazwa	Kwota
01	Obszar miejski	691 081 890
02	Obszar górski	0
03	Wyspy	0
04	Obszar o niskiej i bardzo niskiej gęstości zaludnienia	0
05	Obszary wiejskie (<i>poza obszarami góorskimi, wyspami lub o niskiej i bardzo niskiej gęstości zaludnienia</i>)	172 770 473
06	Dawne granice zewnętrzne UE (<i>po 30.04.2004 r.</i>)	0
07	Region peryferyjny	0
08	Obszar współpracy transgranicznej	0
09	Obszar współpracy transnarodowej	0
10	Obszary współpracy międzyregionalnej	0
00	Nie dotyczy	0
Ogółem		863 852 363

KODY KLASYFIKACJI WG KRYTERIUM FORM FINANSOWANIA

Forma finansowania		
Kod	Nazwa	Kwota
01	Pomoc bezzwrotna	863 852 363
02	Pomoc (<i>pożyczka, dotacja na spłatę oprocentowania, gwarancje</i>)	0
03	Kapitał podwyższonego ryzyka (<i>nabycie udziałów, fundusze kapitału podwyższonego ryzyka</i>)	0
04	Inne formy finansowania	0
Ogółem		863 852 363

6. PRZEPISY WYKONAWCZE DLA PROGRAMU OPERACYJNEGO

6.1. Kompetencje instytucji zaangażowanych w zarządzanie regionalnego programu operacyjnego

6.1.1. Koordynacja

6.1.1.1. Koordynacja na poziomie NSRO - Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego prowadzi nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem systemu realizacji NSRO, a także odpowiada za prowadzenie badań ewaluacyjnych na poziomie NSRO, w tym badań horyzontalnych oraz badań uzupełniających i badań *ad hoc*, wynikających z monitorowania realizacji NSRO.

6.1.1.2. Koordynacja 16 Regionalnych Programów Operacyjnych – Instytucja Koordynująca Regionalne Programy Operacyjne

Funkcję Instytucji Koordynującej RPO (IK RPO) pełnić będzie Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego obsługiwany w przedmiotowym zakresie przez Departament Koordynacji Programów Regionalnych (DPR) w ramach MRR.

Instytucja Koordynująca RPO odpowiedzialna jest w szczególności za:

- weryfikację regionalnych programów operacyjnych pod względem ich zgodności z NSRO;
- negocjowanie regionalnych programów operacyjnych z KE we współpracy z instytucjami zarządzającymi RPO;
- zapewnienie spójności stosowanych wytycznych;
- monitorowanie efektów wdrażania RPO w regionach (analizy porównawcze).

Wzajemne relacje oraz szczegółowy zakres obowiązków i podział zadań między Instytucją Koordynującą RPO a Instytucją Zarządzającą RPO Województwa Łódzkiego zostaną określone w porozumieniu zawartym między tymi instytucjami.

6.1.2. Zarządzanie Regionalnym Programem Operacyjnym

6.1.2.1. Instytucja Zarządzająca RPO WŁ

Funkcję Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 pełni Zarząd Województwa Łódzkiego. Instytucja Zarządzająca, zgodnie z art. 60 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006, jest odpowiedzialna za zarządzanie regionalnym programem operacyjnym i jego realizację zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami, a w szczególności za:

- zapewnienie, że operacje są wybierane do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do regionalnego programu operacyjnego oraz że spełniają one mające zastosowanie zasady wspólnotowe i krajowe przez cały okres ich realizacji;
- weryfikację, że współfinansowane towary i usługi są dostarczone oraz że wydatki zadeklarowane przez beneficjentów na operacje zostały rzeczywiście poniesione i są zgodne z zasadami wspólnotowymi i krajowymi;

- zapewnienie istnienia informatycznego systemu rejestracji i przechowywania zapisów księgowych dla każdej operacji w ramach regionalnego programu operacyjnego oraz zapewnienie, że dane na temat realizacji, niezbędne do celów zarządzania finansowego, monitorowania, weryfikacji, audytu i oceny są gromadzone;
- zapewnienie utrzymywania przez beneficjentów i inne podmioty uczestniczące w realizacji operacji odrębnego systemu księgowego albo odpowiedniego kodu księgowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją, bez uszczerbku dla krajowych zasad księgowych;
- zapewnienie, że ocena regionalnego programu operacyjnego, o której mowa w art. 48 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 jest prowadzona zgodnie z art. 47 ww. rozporządzenia;
- ustanowienie procedur dla zapewnienia, że wszystkie dokumenty dotyczące wydatków i audytów, wymagane do zapewnienia właściwej ścieżki audytu, są przechowywane zgodnie z wymogami art. 90 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006;
- zapewnienie otrzymywania przez instytucję certyfikującą wszystkich niezbędnych informacji o procedurach i weryfikacjach prowadzonych w odniesieniu do wydatków na potrzeby poświadczania;
- kierowanie pracą komitetu monitorującego i dostarczanie mu dokumentacji wymaganej w celu umożliwienia monitorowania jakościowej realizacji programu operacyjnego w świetle jego szczegółowych celów;
- opracowanie i przedkładanie Komisji rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji, po ich uprzednim zatwierdzeniu przez komitet monitorujący;
- zapewnianie przestrzegania wymogów w zakresie informacji i promocji ustanowionych w art. 69 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006;
- dostarczanie Komisji Europejskiej informacji umożliwiających jej dokonanie oceny dużych projektów.

Instytucja Zarządzająca RPO WŁ może zlecić wykonywanie części swoich zadań o charakterze zarządczym lub operacyjnym do innych podmiotów. Dokonując delegacji, Instytucja Zarządzająca RPO WŁ zachowuje jednak całkowitą odpowiedzialność za całość realizacji RPO WŁ.

6.1.2.2. Instytucje Pośredniczące

W ramach RPO WŁ przewiduje się częściowe powierzenie wdrażania osi priorytetowej III „Gospodarka, Innowacyjność, Przedsiębiorczość” Instytucji Pośredniczącej 2. Zasady współpracy pomiędzy Instytucją Zarządzającą a Instytucją Pośredniczącą 2 zostaną uregulowane porozumieniem zawartym między ww. instytucjami. Wybór Instytucji Pośredniczącej 2 nastąpi zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2006 r. Nr 164, poz. 1163 i Nr 170, poz. 1217).

6.1.2.3. Instytucja Certyfikująca

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, jako odpowiedzialny za ustanowienie systemu certyfikacji zgodnego z wymogami prawa unijnego oraz prawa polskiego oraz za zapewnienie jego właściwego funkcjonowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określi ogólne zasady i procedury certyfikacji, które będą podstawą do działania dla wszystkich instytucji certyfikujących.

Funkcję instytucji odpowiedzialnej za certyfikację wydatków ponoszonych w ramach wszystkich regionalnych programów operacyjnych pełni Departament Instytucji Certyfikującej, utworzony w strukturze Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Instytucja certyfikująca programu operacyjnego odpowiada w szczególności za:

- opracowanie i przedłożenie Komisji poświadczonych deklaracji wydatków i wniosków o płatność;
- poświadczanie, że deklaracja wydatków jest dokładna, wynika z wiarygodnych systemów księgowych i jest oparta na weryfikowalnej dokumentacji uzupełniającej;
- poświadczanie, że zadeklarowane wydatki są zgodne z mającymi zastosowanie zasadami wspólnotowymi i krajowymi oraz zostały poniesione w związku z operacjami wybranymi do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu i spełniają zasady wspólnotowe i krajowe;
- zapewnienie, do celów poświadczenia, że otrzymała od instytucji zarządzającej odpowiednie informacje na temat procedur i weryfikacji prowadzonych w związku z wydatkami zawartymi w deklaracjach wydatków;
- uwzględnianie, do celów poświadczenia, wyników wszystkich audytów przeprowadzanych przez instytucję audytową lub na jej odpowiedzialność;
- utrzymywanie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zadeklarowanych Komisji;
- prowadzenie ewidencji kwot podlegających procedurze odzyskiwania i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu dla operacji. Kwoty odzyskane są zwracane do budżetu ogólnego Unii Europejskiej przed zamknięciem programu operacyjnego poprzez potrącenie ich z następnej deklaracji wydatków;
- tam gdzie jest to przewidziane - weryfikacja i zatwierdzanie podręczników regionalnych pośredniczących instytucji certyfikujących.

Instytucja certyfikująca dla regionalnych programów operacyjnych deleguje na podstawie zawartego porozumienia część funkcji związanych z certyfikacją do urzędów wojewódzkich.

6.1.2.4. Instytucja Audytowa

Dla RPO WŁ funkcję instytucji audytowej pełni Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej. Zadania te są wykonywane za pośrednictwem wyodrębnionej komórki organizacyjnej w Ministerstwie Finansów, tj. Departamentu Certyfikacji i Poświadczeń Środków z UE oraz urzędów kontroli skarbowej.

Instytucja audytowa jest odpowiedzialna za zapewnienie, że audyty systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego oraz kontrole projektów przeprowadzane na podstawie odpowiedniej próby są przeprowadzane zgodnie z międzynarodowo uznanymi standardami audytu.

Instytucja audytowa realizuje zadania określone w art. 62 oraz art. 71 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006. Zadania te dotyczą przede wszystkim:

- zapewnienia prowadzenia audytów w celu weryfikacji skutecznego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego;
- zapewnienie prowadzenia audytów operacji na podstawie stosownej próby w celu weryfikacji zadeklarowanych wydatków;

- przedstawianie Komisji, w terminie dziewięciu miesięcy od zatwierdzenia programu operacyjnego, strategii audytu obejmującej podmioty, które będą przeprowadzać audyty, metodologię, która zostanie zastosowana, metody doboru próbek danych dla potrzeb audytu operacji oraz indykatywne rozplanowanie audytów w celu zapewnienia przeprowadzenia audytu głównych podmiotów oraz równomiernego rozkładu audytów w całym okresie programowania;
- przedkładanie Komisji rocznego sprawozdania audytowego, przedstawiającego wyniki audytów przeprowadzonych w okresie poprzednich 12 miesięcy, zakończonym dnia 30 czerwca danego roku, zgodnie ze strategią audytu dla programu operacyjnego oraz informującego o wszelkich brakach wykrytych w systemach zarządzania i kontroli programu. Pierwsze sprawozdanie, które należy złożyć do dnia 31 grudnia 2008 r., obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 30 czerwca 2008 r. Informacje dotyczące audytów przeprowadzonych po dniu 1 lipca 2015 r. zostają włączone do końcowego sprawozdania audytowego, stanowiącego uzupełnienie deklaracji zamknięcia;
- wydawanie opinii, na podstawie kontroli i audytów przeprowadzonych na jej odpowiedzialność, w kwestii tego, czy system zarządzania i kontroli funkcjonuje skutecznie, tak aby dawać racjonalne zapewnienie, że deklaracje wydatków przedstawione Komisji są prawidłowe, oraz aby dawać tym samym racjonalne zapewnienie, że transakcje będące ich podstawą są zgodne z prawem i prawidłowe;
- przedkładanie, w stosownych przypadkach, zgodnie z art. 88 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006, deklaracji częściowego zamknięcia zawierającej ocenę zgodności z prawem i prawidłowości danych wydatków;
- przedłożenie Komisji, nie później niż dnia 31 marca 2017 r. deklaracji zamknięcia, zawierającej ocenę zasadności wniosku o wypłatę salda końcowego oraz zgodności z prawem i prawidłowości transakcji będących podstawą wydatków objętych końcową deklaracją wydatków, do której dołącza się końcowe sprawozdanie audytowe.

Z przeprowadzonych czynności audytowych instytucja audytowa opracowuje sprawozdania wraz z ewentualnymi rekomendacjami. Za wdrożenie rekomendacji w terminach określonych przez instytucję audytową odpowiedzialna jest Instytucja Zarządzająca RPO WŁ.

6.1.2.5. Instytucja właściwa dla otrzymywania płatności pochodzących z Komisji Europejskiej

Środki przekazywane przez Komisję Europejską jako zaliczki, płatności okresowe i płatności salda końcowego na rzecz programów operacyjnych będą wpływać na wyodrębnione rachunki bankowe zarządzane przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

6.1.2.6. Instytucja lub instytucje odpowiedzialne za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów

Instytucją odpowiedzialną za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów będzie Instytucja Zarządzająca RPO WŁ.

6.2 Monitorowanie

6.2.1. Komitet Monitorujący

Komitet Monitorujący RPO WŁ zostanie powołany w ciągu trzech miesięcy od daty przekazania Polsce decyzji o zatwierdzeniu programu przez Komisję Europejską. W skład komitetu wejdą przedstawiciele m.in. instytucji zarządzającej, ewentualnie instytucji pośredniczących, ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego jako koordynatora RPO, samorządów terytorialnych oraz partnerów społecznych i gospodarczych.

Komitet Monitorujący RPO WŁ upewnia się co do skuteczności i jakości realizacji regionalnego programu operacyjnego zgodnie z następującymi przepisami:

- analizuje i zatwierdza kryteria wyboru projektów w ramach regionalnego programu operacyjnego w terminie sześciu miesięcy od zatwierdzenia programu operacyjnego i zatwierdza wszelkie zmiany tych kryteriów zgodnie z potrzebami programowania;
- dokonuje okresowego przeglądu postępów na drodze do osiągnięcia konkretnych celów programu operacyjnego na podstawie dokumentów przedkładanych przez instytucję zarządzającą;
- analizuje wyniki wdrażania, w szczególności osiągnięcie celów określonych dla każdej osi priorytetowej oraz oceny, o której mowa w art. 48 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006;
- analizuje i zatwierdza roczne i końcowe sprawozdania z realizacji, o których mowa w art. 67 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006;
- jest informowany o treści rocznego sprawozdania audytowego lub jego części odnoszącej się do regionalnego programu operacyjnego i o wszelkich istotnych uwagach, jakie Komisja może przedstawić po przeanalizowaniu tego sprawozdania lub odnoszących się do tej części sprawozdania;
- może występować do instytucji zarządzającej z wnioskiem o przeprowadzenie wszelkiego rodzaju przeglądów lub analizy programu operacyjnego mogących prawdopodobnie przyczynić się do osiągnięcia celów funduszy, o których mowa w art. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006, lub do usprawnienia jego zarządzania programem, w tym zarządzania finansowego;
- analizuje i zatwierdza wszelkie wnioski o zmianę treści decyzji Komisji w sprawie wkładu funduszy.

6.2.2. Ewaluacja programu

Ocena (ewaluacja) programu to oszacowanie oddziaływania pomocy strukturalnej UE w odniesieniu do założonych celów oraz analiza jej wpływu na specyficzne problemy strukturalne. Przeprowadzenie oceny RPO WŁ oznacza, że jej wyniki zostaną wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Ocena dotyczy programu i jego efektów: produktów i nakładów oraz efektów długotrwałych czyli oddziaływania.

Ocena skuteczności podejmowanych działań, zarówno na podstawie określonych wskaźników rzeczowych, osiągniętego wyniku finansowego jak i oceny sprawności systemu administracyjnego uruchamiania środków publicznych stanowić będzie podstawę dla oceny postępów realizacji RPO WŁ.

Ocena przed realizacją programu (Ewaluacja *ex-ante*)

Dostarcza danych dla przygotowania planów interwencji i opiera się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny *ex-post*).

Ocena *ex-ante* zawiera m.in. analizę wpływu makroekonomicznego funduszy strukturalnych oraz analizę SWOT. Uwzględnia także sytuację odnośnie horyzontalnych osi priorytetu (równe szanse, wpływ na środowisko itd.). Powinna również zweryfikować stosowność proponowanych rozwiązań w zakresie wdrażania i monitorowania, spójność z politykami wspólnotowymi.

Ocena *ex ante* RPO WŁ została przeprowadzona w województwie łódzkim przez ewaluatorów zewnętrznych przy współpracy z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi.

Ocenę realizowano w oparciu o wyniki wdrażanych w województwie programów wykorzystujących zewnętrzne wsparcie finansowe.

Analiza objęła w szczególności:

- ocenę sytuacji społeczno-gospodarczej regionu,
- ocenę wpływu na środowisko naturalne przy uwzględnieniu zgodności z krajową i wspólnotową polityką w tym zakresie,
- zgodność stosowanych rozwiązań z polityką równych szans,
- ocenę konkurencyjności i innowacyjności gospodarki regionu,
- ocenę sytuacji małych i średnich przedsiębiorstw w województwie,
- ocenę sytuacji na rynku pracy w województwie łódzkim.

Przeprowadzona ocena pozwoliła oszacować spójność wybranych celów ze specyficznymi cechami województwa łódzkiego, określonymi trendami demograficznymi oraz wpływ założonych priorytetów.

Ocena w połowie okresu realizacji (Ewaluacja *mid-term*)

Badanie to przeprowadzone zostanie w połowie okresu programowania, w 2011 r. i będzie polegało na uaktualnieniu przeprowadzonej na początku okresu programowania oceny *ex ante*. Ocena *mid-term* koncentrować się będzie na wskaźnikach produktu i rezultatu.

Zakres i sposób przeprowadzenia tej oceny zostaną określone przez Jednostkę Oceny we współpracy z Instytucją Zarządzającą RPO WŁ.

Ocena na zakończenie programu (Ewaluacja *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia RPO WŁ, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Tu powinny znaleźć się wytyczne odnośnie kierunku polityki spójności społecznej i gospodarczej. Ocena powinna zdefiniować czynniki, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania (m.in. ocena procedur wdrażania i monitoringu).

Za organizację oceny na zakończenie programu odpowiada Komisja Europejska, we współpracy z Instytucją Zarządzającą RPO WŁ. Ocenę przeprowadzą niezależni ewaluatorzy. Ocena powinna zostać zakończona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania.

Oceny uzupełniające

Niezależnie od wyżej wymienionych, Instytucja Zarządzająca RPO WŁ może inicjować bieżącą ocenę programu, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania. W trakcie programu z inicjatywy Instytucji Zarządzającej będą przeprowadzane oceny uzupełniające, które skupiać się będą na wybranych aspektach programu tzw. ewaluacje tematyczne. Decyzja o przeprowadzeniu oceny uzupełniającej może zostać również podjęta przez regionalny Komitet Monitorujący RPO WŁ. Szczegóły dotyczące ocen uzupełniających zawarte zostaną w rocznych planach i projektach ocen uzupełniających.

Kryteria oceny

Ocena wychodzi poza proste stwierdzenie wystąpienia jakiegoś faktu, fakt ten bowiem musi zostać oceniony w oparciu o z góry ustalone kryteria. Głównymi kryteriami, które będą miały zastosowanie przy ocenie programu są:

- **trafność (relevance)** – kryterium to pozwala ocenić w jakim stopniu cele programu odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy np. na poziomie krajowym, UE. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny ex-ante i mid-term,
- **efektywność (efficiency)** – kryterium to pozwala ocenić poziom „ekonomiczności” programu/projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów. Nakłady rozumiane tu są jako zasoby finansowe, zasoby ludzkie i poświęcony czas,
- **skuteczność (effectiveness)** – kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte,
- **użyteczność (utility)** – kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie programu odpowiada potrzebom grupy docelowej,
- **trwałość (sustainability)** – kryterium to pozwala ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem programu/projektu będą trwać po jego zakończeniu. Kryterium to ma zastosowanie przy ocenie wartości programu/projektu w kategoriach jego użyteczności, w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie ex-post zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu po zakończeniu programu/projektu można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

6.3. Wymiana danych elektronicznych w celu spełnienia wymogów dotyczących płatności, monitoringu i oceny

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego odpowiada za zapewnienie funkcjonowania bezpiecznego systemu elektronicznej wymiany informacji z Komisją Europejską oraz udzielanie akredytacji dostępu do systemu instytucjom zaangażowanym we wdrażanie programów operacyjnych. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego prowadzi nadzór nad systemem informatycznym i określa standardy w zakresie gromadzenia danych przez wszystkich uczestników systemu realizacji NSRO.

Minister właściwy do spraw finansów publicznych odpowiada za budowę i rozwój systemu informatycznego na podstawie standardów w zakresie gromadzenia danych określonych przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

Instytucja Zarządzająca RPO WŁ we współpracy z koordynatorem NSRO odpowiada za wprowadzanie danych do systemu informatycznego oraz wprowadzenie systemu lokalnego.

6.4. Przepływy finansowe w RPO WŁ

Środki przekazywane przez Komisję Europejską jako zaliczki, płatności okresowe i płatność końcowa będą wpływać na wyodrębniony rachunek bankowy prowadzony w euro przez Ministra Finansów w Narodowym Banku Polskim. Środki z rachunku, po przewalutowaniu na złote będą przekazywane na centralny rachunek dochodów budżetu państwa i będą stanowiły jego dochód.

Następnie środki z budżetu państwa przekazywane będą na rzecz RPO WŁ, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, procedurami w tym zakresie oraz postanowieniami kontraktu wojewódzkiego, zawartego na podstawie art. 20 ust. 5 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Na podstawie kontraktu wojewódzkiego samorząd województwa jako Instytucja Zarządzająca RPO WŁ będzie otrzymywać środki z budżetu państwa, w postaci dotacji rozwojowej na wydatki służące finansowaniu realizacji RPO WŁ, w ramach rocznych limitów określonych

w ustawie budżetowej. Limity te będą określone w uzgodnieniu z Ministrem Rozwoju Regionalnego w toku prac nad ustawą budżetową na podstawie tabeli płatności RPO WŁ oraz wieloletnich limitów zobowiązań określonych dla RPO WŁ, tak aby zapewnić sprawną i terminową realizację programu. Dotacja będzie stanowiła dochód samorządu województwa.

Dotacja może być przekazana w formie zaliczki lub zwrotu wydatków poniesionych na realizację RPO WŁ, na podstawie uzgodnionego harmonogramu, przygotowanego przez samorząd województwa.

Podstawą do przekazania pierwszej dotacji rozwojowej na rzecz RPO WŁ jest decyzja Komisji Europejskiej o zatwierdzeniu programu. Kolejne dotacje będą przekazywane zgodnie z ustaleniami obowiązującymi w tym zakresie.

Płatności na rzecz beneficjentów RPO WŁ będą dokonywane przez Instytucję Zarządzającą w formie refundacji poniesionych wydatków lub zaliczki. Podstawą do przekazania środków będzie umowa pomiędzy Instytucją Zarządzającą a beneficjentem oraz poprawnie sporządzony i zatwierdzony wniosek o płatność.

Środki będą przekazywane na wskazane przez beneficjentów rachunki, głównie w formie refundacji. W uzasadnionych przypadkach, jeśli przemawia za tym istotny interes kategorii beneficjentów lub specyfika projektów (działań), środki będą mogły być przekazywane w formie zaliczki.

W przypadku projektów własnych IZ środki będą przyznawane na podstawie uchwały Zarządu Województwa.

W oparciu o zestawienie wniosków o płatność beneficjentów, IZ przekazuje Instytucji Certyfikującej zbiorcze wnioski o płatność.

Instytucja Certyfikująca po pozytywnej weryfikacji wniosku przesyła go do Komisji Europejskiej celem refundacji poniesionych wydatków.

6.5. Partnerstwo i działania informacyjne

Partnerstwo

Partnerstwo oparte na czterech reprezentacjach subregionalnych zawiązано w 2003 r. Celem takiego rozwiązania było powołanie w województwie struktury organizacyjnej, reprezentującej wszystkich partnerów wpływających na rozwój regionalny oraz skutecznie aplikującej do funduszy strukturalnych. W rezultacie wyodrębniono cztery reprezentacje partnerów podregionalnych do czterech obszarów naszego województwa:

1. podregionu centralnego (miasto Łódź oraz powiaty: łódzki wschodni, pabianicki, zgierski i brzeziński),
2. podregionu północnego (miasto Skierniewice oraz powiaty: łęczycki, kutnowski, łowicki, skierniewicki i rawski),
3. podregionu zachodniego (powiaty: poddębicki, sieradzki, zduńskowolski, łaski, wierszowski, wieluński i pajęczański),
4. podregionu wschodniego (miasto Piotrków Trybunalski oraz powiaty: bełchatowski, piotrkowski, radomszczański, tomaszowski i opoczyński).

Reprezentacje podregionów mają za zadanie usprawnienie wdrażania funduszy unijnych na terenie każdego z czterech wyodrębnionych obszarów poprzez wspomaganie procesu aplikowania o fundusze strukturalne, w szczególności skuteczne informowanie o naborach i szczegółach wypełniania wniosków aplikacyjnych. Ponadto szczególną rolę w osiągnięciu celów określonych w programie pełnić będą lokalne inicjatywy takie, jak lokalne grupy dzia-

łania, celowe partnerstwa lokalne bądź też inne formy współdziałania w ramach partnerstw publiczno-prywatnych.

Działania informacyjne i promocyjne

Wszystkie działania informacyjne i promocyjne na szczeblu wojewódzkim będą koordynowane przez Instytucję Zarządzającą RPO WŁ i mają na celu:

- skuteczne poinformowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach zgłoszenia projektów do realizacji w ramach RPO WŁ oraz o obowiązujących w tym zakresie procedurach;
- podniesienie świadomości opinii publicznej o rezultatach zaangażowania UE w działania służące rozwojowi regionu.

6.6. Projekty zintegrowane

Dla osiągnięcia celów RPO WŁ przewidziano możliwość realizacji tzw. projektów zintegrowanych. Pod pojęciem projektu zintegrowanego rozumie się całość działań prowadzonych w różnych dziedzinach, ściśle spójnych i powiązanych ze sobą, zmierzających do wspólnego celu rozwoju terytorialnego, lub też poprzez przyjęcie wspólnego podejścia wdrożeniowego przez kilku beneficjentów. Do projektów zintegrowanych zaliczone zostaną zarówno projekty realizowane w ramach kategorii interwencji z różnych osi priorytetowych programu, jak też w ramach kategorii interwencji 61 osi priorytetowej VI Odnowa obszarów miejskich.

Projekty zintegrowane muszą charakteryzować się następującymi cechami:

- cele projektów muszą być zgodne z celami RPO WŁ,
- muszą przedstawiać działania w podziale na fazy/części niezależne technicznie i finansowo.

Dla realizacji projektu zintegrowanego konieczne są:

- określenie jednostki wiodącej, której zadaniem będzie koordynacja wszystkich podejmowanych działań i realizujących je podmiotów,
- współpraca z Instytucją Zarządzającą/Pośredniczącą RPO WŁ w procesie przygotowania projektów,
- opracowanie trybu współdziałania różnych podmiotów i pełnionych przez nie ról.

Wybór projektu zintegrowanego do realizacji oznacza, że każdy projekt stanowiący część projektu zintegrowanego zostanie zrealizowany.

7. OCENA PROGRAMU PRZED ROZPOCZĘCIEM REALIZACJI (OCENA EX ANTE) WRAZ Z OCENĄ SPODZIEWANEGO EFEKTU MAKROEKONOMICZNEGO

W okresie do listopada 2006 roku na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przeprowadzona została ocena Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 (RPO WŁ), na podstawie której opracowany został raport zawierający ocenę szacunkową RPO WŁ.

Ocena RPO WŁ zawiera wszystkie standardowe elementy, przewidziane dla oceny programów operacyjnych i uwzględnienia specyfiki regionu. Metodologia oceny jest zgodna z metodologią oceny ex-ante programów operacyjnych na lata 2007-2013, określonej przez Komisję Europejską w październiku 2005 roku.

Zakres oceny RPO WŁ obejmował:

- weryfikację analizy społeczno-ekonomicznej oraz jej jakości w świetle zidentyfikowanych potrzeb rozwoju regionu,
- ocenę uzasadnienia ekonomicznego oraz spójności wewnętrznej części projekcyjnej RPO WŁ,
- ocenę spójności zewnętrznej części RPO WŁ z politykami wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi,
- ocenę oczekiwanego rezultatu i oddziaływania,
- ocenę proponowanego systemu wdrażania programu operacyjnego.

Założenia RPO WŁ, w tym zwłaszcza diagnozę, cele, priorytety i działania, oceniano przede wszystkim w świetle takich dokumentów strategicznych jak:

- Strategiczne Wytyczne Wspólnoty - w odniesieniu do poziomu Unii Europejskiej,
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Strategia Rozwoju Kraju, programy i polityki ochrony środowiska w skali kraju - w odniesieniu do poziomu krajowego,
- strategia rozwoju województwa - w odniesieniu do poziomu regionalnego.

Znaczenie uzupełniające w badaniu spójności zewnętrznej ma szereg innych dokumentów dotyczących procesów gospodarczych i społecznych, ekologii oraz zagospodarowania przestrzennego.

Każde zadanie badawcze zawiera rozwinięcie oraz wnioski i rekomendacje, dla potrzeb doskonalenia treści RPO WŁ.

Należy zwrócić uwagę na problem równoległości procesu programowania i prowadzonej oceny. Równoległość ta zaistniała co najmniej w trzech wymiarach; jednocześnie przebiegał proces tworzenia podstaw prawnych dla programów operacyjnych, ich konstruowanie i modyfikowanie oraz ocena. Uwarunkowania te stanowiły istotne (ale prawdopodobnie nieuniknione) ograniczenie, tak dla regionów przygotowujących przedmiotowe programy regionalne, jak i dla zespołu dokonującego ich ewaluacji.

Ma to określone konsekwencje dla sposobu przedstawienia oceny w niniejszym raporcie. W ustaleniach z instytucją zlecającą (Ministerstwem Rozwoju Regionalnego) przyjęto, że podstawą przeprowadzanej oceny są wersje RPO dostarczone przez Ministerstwo Zespołowi ewaluacji do 31 sierpnia br. Po tym okresie zaktualizowane wersje dokumentów były jedynie

rozpatrywane pod kątem wpływu dokonanych zmian na oceny przedstawiane w tekście raportu.

Podobne ustalenie dotyczy *Oceny efektu makroekonomicznego RPO*, a także *Prognozy oddziaływania na środowisko*, z tym, że graniczną datą przekazania dokumentów był 15 września 2006 r.

W przypadku województwa łódzkiego, zasadnicza ocena ex ante dotyczy projektu „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013” z sierpnia 2006 r. W ocenie szacunkowej uwzględniono wyniki „Prognozy oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013” z sierpnia 2006.

W następstwie przedstawionych uwag, w treści RPO WŁ wprowadzono zmiany dotyczące zarówno struktury programu, jak i merytorycznej strony jego poszczególnych części przy jednoczesnym zachowaniu zakresu przedmiotowego planowanych obszarów wsparcia.

Sformułowane w procesie diagnozowania główne problemy z jakimi boryka się region zostały uznane za trafne i uwzględniające specyfikę województwa. Kryteria poprawności spełnia także analiza SWOT. Szczegółowa analiza uwag zawartych w ramach dokonanej oceny szacunkowej doprowadziła jednak do rozszerzenia diagnozy RPO WŁ o spodziewane kierunki oraz tendencje rozwoju opisywanych zjawisk, a także do doprecyzowania części analitycznej SWOT w celu maksymalnego uwzględnienia związków i kierunków oddziaływań pomiędzy mocnymi i słabymi stronami, a szansami i zagrożeniami występującymi w województwie. W ramach przedmiotowej części dokonano także analizy możliwości wzmacniania stymulant rozwoju oraz neutralizowania barier. W możliwym zakresie opracowanie diagnostyczne zostało opatrzone odniesieniami źródłowymi.

Treść RPO WŁ w zakresie wskazywanych w niej celów została oceniona pozytywnie. Uznano, iż odpowiadają one potrzebom województwa wynikającym z diagnozy. Pozytywna ocena została także wystawiona w stosunku do części finansowej programu. Po ponownym rozpatrzeniu spektrum działań objętych każdą z osi priorytetowych, dokonano jednakże ograniczenia ich liczby, z dziewięciu do siedmiu. Biorąc pod uwagę znaczną komplementarność przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska oraz energetyki, zakres przedmiotowy dawnego priorytetu III „Inwestycje energetyczne” został włączony do osi priorytetowej II „Ochrona środowiska”, czego odzwierciedleniem jest rozszerzenie jej celu strategicznego, który ostatecznie koncentruje się na „poprawie stanu środowiska naturalnego i bezpieczeństwie energetycznym”. Wnioski wynikające z analizy wzajemnej relacji priorytetów stały się ponadto podstawą do modyfikacji dawnego priorytetu IV „Badania i rozwój technologii, innowacji oraz przedsiębiorczości”, a także priorytetu VI „Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia oraz w infrastrukturę socjalną i edukacyjną”. Dokonane zmiany polegały na rezygnacji z oddzielnej osi priorytetowej obejmującej inwestycje w zakresie kultury i turystyki oraz ich przeniesieniu do obszaru tematycznego dwóch wyżej wymienionych osi priorytetowych. W konsekwencji oś priorytetowa III o zmienionej nazwie „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość” obejmuje ostatecznie dodatkowo przedsięwzięcia związane z turystyką. Do osi priorytetowej V – w obecnym brzmieniu zatytułowanej „Infrastruktura społeczna” – włączony został obszar tematyczny - inwestycje w zakresie kultury.

RPO WŁ jest dokumentem spójnym zarówno z unijnymi, jak i krajowymi oraz regionalnymi dokumentami programowymi. Jednakże ze względu na długotrwały okres programowania, niezbędne stało się zaktualizowanie tabeli zgodności priorytetów programu z projektem Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 o nowo sformułowane cele.

W trakcie ewaluacji wykazano, iż treść RPO WŁ wymaga korekty w zakresie objętej treścią programu listy wskaźników, której uzupełnienie jest niezbędne ze względu na wymogi sprawozdawczości KE. W związku z powyższym, listę wskaźników RPO WŁ uzupełniono przede wszystkim o wskaźniki rezultatu dla celu głównego. Wskaźnikami tymi są: PKB per capita, struktura pracujących według sektorów ekonomicznych (w podziale na przemysł, rolnictwo oraz usługi), procentowo mierzone tempo wzrostu PKB, procentowo mierzone zatrudnienie, liczba utworzonych miejsc pracy oraz udział nakładów na B+R w PKB. Określone zostały także wartości bazowe i docelowe dla wszystkich wskaźników. Ze względu na wymogi monitoringu, treść RPO WŁ poszerzono także o listę wskaźników kontekstowych.

Dokonanie zmian odnoszących się do systemu wdrażania programu operacyjnego uzależnione jest od uzgodnień z Instytucją Koordynującą.

8. PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

Prognoza Oddziaływania na Środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 (POŚ) wykonana została przez zespół ekspertów z Uniwersytetu Łódzkiego, zgodnie z obowiązującymi w Polsce normami prawnymi:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2006 r. nr 129, poz. 902, tekst jednolity),
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. nr 142, poz. 1590, tekst jednolity),
- Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. U. WE L 197 z dnia 21 lipca 2001 r.),
- Dyrektywa 2003/4/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska i uchylająca dyrektywę Rady 90/313/EWG (Dz. U. UE L 41 z dnia 14 lutego 2003 r.).

Dokument opracowano dla projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013* przyjętego uchwałą Nr 727/06 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 29 sierpnia 2006 r.

POŚ ma na celu zidentyfikowanie środowiskowych skutków realizacji RPO WŁ, a więc ustalenie czy przedsięwzięcia planowane w ramach programu gwarantują bezpieczeństwo środowiska przyrodniczego oraz sprzyjają jego ochronie i zrównoważonemu rozwojowi. Osiągnięcie celu merytorycznego wymagało przeprowadzenia analizy stanu środowiska przyrodniczego oraz sytuacji społeczno-gospodarczej województwa. Na potrzeby analizy zdefiniowano pojęcie „środowisko”, zgodnie z zapisami ustawy Prawo ochrony środowiska. W badaniu wzięto także pod uwagę antroposferę, czyli środowisko kulturowe – element składający się na środowisko.

W POŚ przedstawiono podstawy prawne oraz metodologię jej sporządzenia, informację o zawartości projektu RPO WŁ i jego powiązaniach z innymi dokumentami, zdiagnozowano stan środowiska województwa łódzkiego i określono najważniejsze problemy ochrony środowiska w regionie. Dokonano analizy wpływu na środowisko poszczególnych priorytetów w ramach RPO WŁ i ustalono jakie skutki środowiskowe wywoła ich realizacja. Na podstawie analizy sformułowano wnioski i określono potencjalne skutki braku realizacji programu.

Przy opracowaniu POŚ wykorzystano zmodyfikowaną metodę tabeli znaków oraz metodę bonitacyjną. Metoda bonitacyjna została użyta do określenia związku między grupami projektów a skutkami ich realizacji dla środowiska. Podkreślić należy, że skutki odnoszą się nie tylko do okresu realizacji przedsięwzięć w ramach RPO WŁ, ale rozumiane są również jako rezultaty dające się odczuć po zakończeniu ich realizacji.

Przeprowadzona analiza zawartości dokumentów planowania strategicznego oraz innych dokumentów szczebla międzynarodowego i krajowego z zakresu ochrony środowiska wykazała, że projekt RPO WŁ jest z nimi zgodny.

W wyniku przeprowadzonej analizy stanu środowiska zidentyfikowano 38 problemów środowiskowych województwa łódzkiego. Do najważniejszych z nich zaliczono:

- stały wzrost zanieczyszczeń powietrza (gazowych i pyłowych),

- przekroczenia natężenia hałasu (na terenach zurbanizowanych i wzdłuż dróg kołowych),
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych,
- deficyt wody,
- zanieczyszczenie gleb (zakwaszenie, metale ciężkie),
- degradacja i dewastacja gruntów,
- nieracjonalna gospodarka odpadami,
- niski udział obszarów prawnie chronionych,
- niska lesistość.

W ramach przeprowadzonej analizy skutków środowiskowych stwierdzono zróżnicowany wpływ zaproponowanych priorytetów na środowisko. Skutki środowiskowe, które powstaną w wyniku realizacji projektów w ramach RPO WŁ mogą mieć charakter bezpośredni lub pośredni, mogą być obserwowane w krótkim, średnim i długim horyzoncie czasowym oraz występować stale lub chwilowo.

Najsilniejsze oddziaływanie na środowisko dostrzeżono wśród projektów priorytetu I „Regionalna i lokalna infrastruktura transportowa”, priorytetu III „Inwestycje energetyczne” oraz w mniejszym zakresie priorytetu II „Ochrona środowiska, zapobieganie zagrożeniom przyrodniczym i technologicznym oraz ich zwalczanie”, jak również priorytetu VII „Rozwój usług turystycznych oraz sektora kultury”. Potencjalne zagrożenia dla środowiska mogą wystąpić także w ramach projektów priorytetu VIII „Odnowa obszarów miejskich” i priorytetu IV „Badania i rozwój technologii, innowacji oraz przedsiębiorczości”.

Realizacja projektów zapisanych w priorytecie I „Regionalna i lokalna infrastruktura transportowa” może doprowadzić do pojawienia się dużej liczby zagrożeń dla środowiska naturalnego, człowieka i środowiska kulturowego. Elementarnym sposobem niwelowania lub eliminowania zagrożeń jest stosowanie się do istniejących w Polsce przepisów prawnych. Dalszy rozwój społeczno-gospodarczy jest uzależniony w dużym stopniu od rozwoju transportu. Bez szybkich połączeń regionalnych i dostępu do krajowego i europejskiego systemu transportu drogowego i kolejowego rozwój województwa łódzkiego będzie utrudniony lub wręcz niemożliwy. Oprócz poprawy sytuacji gospodarczej proponowany priorytet zaowocuje poprawą jakości życia mieszkańców i zwiększeniem ich bezpieczeństwa.

Bardzo istotne z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego jest dostosowanie infrastruktury energetycznej oraz zwiększenie udziału źródeł odnawialnych w strukturze produkcji energii. Konieczne jest jednak, aby procesy te przebiegały bez lub z minimalnym niekorzystnym wpływem na środowisko. Do pozytywnych zjawisk, które wystąpią w wyniku realizacji projektów priorytetu III „Inwestycje energetyczne” należy zaliczyć kontynuację gazyfikacji województwa i podniesienie sprawności urządzeń energetycznych, połączenie wytwarzania energii elektrycznej z energią ciepłą oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Budowa nowej i modernizacja starej infrastruktury musi jednak przebiegać z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i społecznych. Największym problemem w kontekście strat środowiskowych, w tym kulturowych, jest tutaj zabór przestrzeni i wprowadzanie elementów antropogenicznych.

Projekty proponowane w ramach priorytetu II „Ochrona środowiska, zapobieganie zagrożeniom przyrodniczym i technologicznym oraz ich zwalczanie”, biorąc pod uwagę całokształt ich oddziaływań, szczególnie w dłuższej perspektywie czasowej, wpłyną korzystnie na stan poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego. Możliwa jest poprawa stanu wszystkich komponentów środowiska, w tym także zwiększenie poziomu zdrowotności mieszkań-

ców regionu. Oddziaływanie na środowisko będzie miało w tym przypadku szeroki zakres ze względu na różnorodność zaproponowanych projektów.

Turystyka wpływa negatywnie na środowisko przyrodnicze, z drugiej jednak strony rozwija się głównie dzięki walorom przyrodniczym. Należy więc dbać o to, aby natężenie funkcji turystycznych i rekreacyjnych na poszczególnych obszarach nie wpłynęło na dewaloryzację lub zniszczenie walorów turystycznych (przyrodniczych), które są lub będą podstawą jej rozwoju. Realizacja projektów w ramach tego priorytetu jest bardzo ważna, zwłaszcza ze względu na rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych obszarów województwa. Zaniechanie realizacji tych projektów spowoduje zmniejszenie ilości bodźców aktywizujących lokalną społeczność, brak nowych miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów dla ludności, jak również wpłynie negatywnie na zachowanie tożsamości kulturowej poszczególnych obszarów. Rozwój turystyki może przyczynić się do lepszej ochrony walorów przyrodniczych, modernizacji wielu zabytków, poprawy estetyki krajobrazu i podniesienia poziomu życia mieszkańców. W związku z powyższym należy rozwijać turystykę, jednak z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju oraz w zgodzie z zasadami ochrony przyrody.

Realizacja priorytetu VIII „Odnowa obszarów miejskich” pozwoli na poprawę jakości środowiska przyrodniczego oraz społeczno-kulturowego. Wszelkie działania powinny być ukierunkowane i nadzorowane przez specjalistów oraz prowadzone z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju i ład przestrzennego. Przy realizacji projektów rewitalizacyjnych, rehabilitacji terenów zieleni i rekreacji, kreowaniu nowych terenów publicznych konieczne jest uwzględnienie wielkości terenów czynnych biologicznie oraz powiązanie terenów otwartych z systemem ekologicznym miasta. Obowiązkowo przy takich projektach powinna być brana pod uwagę sieć korytarzy ekologicznych, tak aby nie burzyć już istniejącej, a w miarę możliwości uzupełniać ją i wzmacniać. Zaniechanie realizacji projektów może prowadzić do dalszej marginalizacji obszarów zdegradowanych, wymagających rewitalizacji oraz wpływać niekorzystnie na elementy środowiska.

Dążenie do rozwoju nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki w województwie łódzkim, będzie miało zróżnicowany wpływ na środowisko przyrodnicze, człowieka oraz dobra materialne i kulturowe województwa. Realizacja części proponowanych przedsięwzięć w ramach tego priorytetu powodować może wpływ pozytywny, innych – umiarkowanie negatywny, a jeszcze inne mogą oddziaływać różnokierunkowo i z różną siłą, co zależy od sposobu realizacji planowanych projektów. Poziom ogólności zapisu celów priorytetu IV „Badania i rozwój technologii, innowacji oraz przedsiębiorczości”, jak również szeroki zakres dopuszczalnych przedsięwzięć dotyczących rozwoju nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki w województwie, utrudnia jednoznaczną ocenę ich oddziaływania na środowisko. Wiele zależeń będzie od tego jak w przyszłości będą sformułowane sposoby realizacji zaproponowanych projektów. Oddziaływanie na środowisko będzie także uzależnione od faz realizacji projektów tj. wdrażania i użytkowania.

Zaproponowane w ramach projektu RPO WŁ mierniki służące do oceny efektów realizacji przedsięwzięć oceniono jako poprawne. Wskaźniki te można zastosować jako mierniki analizy realizacji projektowanego dokumentu. Analizę taką należy przeprowadzić w połowie okresu programowania i pod jego koniec. Jednocześnie konieczny jest stały monitoring środowiska wynikający z odrębnych ustaw i rozporządzeń.

Ocena stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem projektu RPO WŁ wykazała, że w ramach programu potencjalnie mogą być realizowane inwestycje szczególnie uciążliwe dla środowiska i zdrowia ludzi albo mogące pogorszyć stan środowiska. Wśród nich znalazły się inwestycje z zakresu energetyki, infrastruktury transportowej, gospodarki odpadami, gospodarki wodnej i infrastruktury turystyczno-kulturalnej.

W przypadku projektów priorytetu IV „Badania i rozwój technologii, innowacji oraz przedsiębiorczości” istnieje możliwość pogorszenia stanu środowiska w sytuacji kiedy będą realizowane inwestycje na przykład w przemyśle spożywczym, chemicznym i papierniczym. Niemniej jednak brak wskazania w projekcie RPO WŁ konkretnych lokalizacji przedsięwzięć, które będą realizowane w następnym okresie programowania, uniemożliwia podanie konkretnych rekomendacji.

9. INFORMACJA O PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJACH SPOŁECZNYCH

1. Cel i podstawy prawne konsultacji

Prace nad *Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013* trwają od momentu ogłoszenia przez ministerstwo właściwe ds. rozwoju regionalnego harmonogramu prac nad programami operacyjnymi, tj. od stycznia 2005 r.

Przygotowanie RPO WŁ, zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 1083/2006, odbywa się na zasadach partnerstwa. Partnerstwo w województwie łódzkim budowane jest na zasadzie stałej współpracy podmiotów ze sfery gospodarczej (przedsiębiorcy, instytucje reprezentujące przedsiębiorstwa), społecznej (organizacje pozarządowe) oraz samorządowej. Partnerstwo przybiera formę współpracy na forum zespołu roboczego ds. *Programu Wojewódzkiego Podniesienia Konkurencyjności Regionu na lata 2007–2013* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013*, podregionów oraz bezpośrednich konsultacji z potencjalnymi beneficjentami.

Potrzeba włączenia partnerów społeczno–gospodarczych do prac nad przygotowaniem RPO WŁ wynika zarówno z dążenia do zapewnienia efektywnego oraz zgodnego z prawem i polityką wspólnotową przygotowania i wdrażania programu operacyjnego, jak i przekonania samorządu regionalnego co do konieczności wzmocnienia dialogu społecznego w województwie.

2. Przebieg konsultacji

Proces konsultacji rozpoczął się w 2005 roku. Realizowany był za pomocą:

- ankiety, wysłanej do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, na podstawie której zdefiniowano potrzeby poszczególnych samorządów, co pozwoliło właściwie dopasować środki finansowe do rzeczywistych potrzeb w regionie;
- wizyt, przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi, w powiatach i prowadzenia konsultacji projektu RPO WŁ z przedstawicielami organizacji pozarządowych, związków pracodawców, przedstawicielami sektora przedsiębiorczości, związków zawodowych, jednostek samorządu terytorialnego oraz przedstawicielami instytucji naukowo–badawczych, polityki społecznej i zdrowotnej, turystyki i kultury;
- konsultacji społecznych w czterech podregionach (centralny, zachodni, północny, wschodni) z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego;
- regionalnej konferencji tematycznej, nt. *Narodowej Strategii Spójności (Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia)* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013*;
- cyklu konferencji dotyczących RPO WŁ, zorganizowanych w Urzędzie Marszałkowskim w Łodzi z przedstawicielami sektora przedsiębiorczości, przedstawicielami organizacji pozarządowych, instytucji naukowych, partnerami społeczno–gospodarczymi;
- posiedzeń zespołu roboczego ds. *Programu Wojewódzkiego Podniesienia Konkurencyjności Regionu na lata 2007–2013* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013*;
- konsultacji eksperckich z przedstawicielami zakładów energetycznych, straży pożarnej, policji, przedstawicielami środowisk polityki społecznej i zdrowotnej, turystyki i kultury, instytucji otoczenia biznesu, gazownictwa, ciepłownictwa, kolei i ochrony środowiska;

- konsultacji branżowych, podczas których był prezentowany i dyskutowany RPO WŁ;
- spotkań z ekspertem z regionu West Midlands z Wielkiej Brytanii;
- konsultacji z wojewodą, przedstawicielami Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz przedstawicielami Komisji Europejskiej;

W okresie konsultacji społecznych na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego znajdował się formularz, za pomocą którego partnerzy społeczno–gospodarczy zgłaszali uwagi do projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013*.

3. Najczęstsze tematy dyskusji i zgłaszane uwagi

Zgłaszane przez uczestników konsultacji społecznych uwagi dotyczyły diagnozy sytuacji społeczno–gospodarczej województwa łódzkiego, typów projektów, osi priorytetowych, systemu wdrażania, rodzajów beneficjentów.

4. Wnioski

W rezultacie prowadzonych na wielu płaszczyznach konsultacji i spotkań eksperckich otrzymano wiele uwag zarówno o charakterze ogólnym, jak i bardzo szczegółowym, co świadczy o dużym zaangażowaniu partnerów w prace nad uzgodnieniem RPO WŁ. Wszystkie te uwagi zostały poddane wnikliwej analizie i rozpatrzone w czasie prac nad stworzeniem aktualnej wersji RPO WŁ. Na tej podstawie zmieniono w RPO WŁ liczbę osi priorytetowych, opracowano skuteczne metody wdrażania programu, zweryfikowano listę beneficjentów. Cały proces konsultacji społecznych stanowił zatem podstawę do stworzenia *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013*.

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU OPERACYJNEGO

ZAŁĄCZNIK I: INDYKATYWNY WYKAZ DUŻYCH PROJEKTÓW

Nie zidentyfikowano na obecnym etapie tworzenia RPO WŁ żadnych dużych projektów w rozumieniu art. 39 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006.

ZAŁĄCZNIK II: INFORMACJA O RODZAJACH GŁÓWNYCH TYPÓW PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH OSI PRIORYTETOWYCH

W *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013* (RPO WŁ) nie planuje się wydzielenia działań. Poniżej zamieszczono listę projektów realizowanych w poszczególnych osiach priorytetowych.

Oś priorytetowa I „Infrastruktura transportowa”

Główne typy projektów

1. Budowa lub przebudowa dróg wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową.
2. Budowa lub przebudowa drogowych obiektów inżynierskich, obwodnic wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową.
3. Budowa lub przebudowa ciągów pieszo-rowerowych, ścieżek rowerowych.
4. Przebudowa miejsc szczególnie niebezpiecznych.
5. Monitoring bezpieczeństwa ruchu drogowego w tym zakup urządzeń lub pojazdów wykorzystywanych do śledzenia stanu bezpieczeństwa ruchu drogowego.
6. Działania prewencyjne, kampanie medialne poprawiające bezpieczeństwo ruchu drogowego.
7. Zakup sprzętu dla usprawnienia ratownictwa drogowego.
8. Budowa lub przebudowa terminali pasażerskich na lotniskach.
9. Budowa lub przebudowa infrastruktury lotniskowej: pasów startowych, dróg kołowania, płyty lotniska, stanowisk postojowych.
10. Rozbudowa infrastruktury nawigacyjnej na lotniskach.
11. Projekty z zakresu bezpieczeństwa ruchu lotniczego nie kwalifikujące się do wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko.
12. Budowa lub przebudowa linii kolejowych.
13. Zakup taboru kolejowego lub inwestycje podnoszące jego standard.
14. Projekty związane z rozwojem inteligentnych systemów transportowych w transporcie drogowym, miejskim, intermodalnym.
15. Budowa lub przebudowa infrastruktury transportu publicznego.
16. Budowa lub przebudowa węzłów przesiadkowych między różnymi systemami transportu w celu umożliwienia integracji ruchu na tych węzłach.
17. Zakup taboru transportu publicznego lub inwestycje podnoszące standard taboru w zakresie uwzględniającym m.in. ochronę środowiska oraz zmniejszenie energochłonności.

Oś priorytetowa II „Ochrona środowiska”

Główne typy projektów

1. Budowa lub przebudowa sieci kanalizacyjnych.
2. Budowa lub przebudowa oczyszczalni ścieków, w tym przydomowych oczyszczalni ścieków.
3. Budowa lub przebudowa urządzeń służących do zaopatrzenia w wodę.
4. Budowa instalacji do odzysku, unieszkodliwiania lub suszenia osadów ściekowych.
5. Przedsięwzięcia w zakresie gospodarki wodno – ściekowej MŚP.

6. Organizacja lub reorganizacja systemów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych.
7. Budowa lub przebudowa instalacji do segregacji odpadów komunalnych.
8. Budowa lub przebudowa instalacji do odzysku, w tym recyklingu odpadów komunalnych.
9. Budowa lub przebudowa instalacji do unieszkodliwiania odpadów komunalnych w procesach innych niż składowanie.
10. Budowa lub przebudowa instalacji do termicznego przekształcania odpadów komunalnych z odzyskiem energii.
11. Rekultywacja terenów zamkniętych składowisk odpadów komunalnych.
12. Likwidacja mogilników.
13. Gospodarka odpadami azbestowymi.
14. Przedsięwzięcia w zakresie gospodarki odpadami z sektora gospodarczego, w tym odpadami niebezpiecznymi.
15. Zachowanie różnorodności gatunkowej.
16. Ochrona siedlisk.
17. Budowa infrastruktury służącej edukacji ekologicznej lub promocji obszarów chronionych lub leśnych.
18. Kampanie promocyjne i informacyjne mające na celu podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.
19. Regulacja cieków wodnych.
20. Budowa lub przebudowa małych zbiorników wielozadaniowych oraz stopni wodnych.
21. Przedsięwzięcia w zakresie ochrony przeciwpowodziowej.
22. Zwiększanie naturalnej retencji dolin rzecznych z zachowaniem równowagi stanu ekologicznego i technicznego utrzymania rzeki.
23. Przedsięwzięcia służące poprawie jakości powietrza.
24. Wsparcie techniczne regionalnego systemu reagowania kryzysowego oraz ratowniczo-gaśniczego w zakresie ratownictwa ekologicznego i chemicznego.
25. Realizacja przedsięwzięć w zakresie analizowania i prognozowania zagrożeń naturalnych i związanych z poważnymi awariami.
26. Przygotowanie, wdrażanie lub doskonalenie instrumentów monitorowania stanu środowiska.
27. Budowa lub przebudowa systemu dystrybucji energii elektrycznej.
28. Projekty dotyczące zapewnienia sprawnego, alternatywnego źródła zaopatrzenia w energię ZOZ na wypadek awarii.
29. Budowa lub przebudowa systemu dystrybucji gazu ziemnego.
30. Budowa lub przebudowa systemów ciepłowniczych.
31. Budowa lub przebudowa małych i średnich jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu.
32. Budowa lub przebudowa istniejących systemów wytwarzania energii cieplnej w elektrociepłowniach.
33. Instalacja kotłów kondensacyjnych.
34. Projekty dotyczące odnawialnych źródeł energii.

Oś priorytetowa III „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość”

Główne typy projektów

1. Projekty celowe do 100 tys. euro dotacji (badania przemysłowe i przedkonkurencyjne), realizowane przez przedsiębiorców, grupy przedsiębiorców

- samodzielnie lub we współpracy z jednostkami naukowymi oraz konsorcjami naukowymi oraz na zlecenie przedsiębiorstw przez jednostki naukowe.
2. Wspieranie infrastruktury badawczej (do wartości 1 mln euro oraz o wartości 1 mln euro i wyższej, jeśli jest umieszczony w indykatywnym planie inwestycyjnym RPO WŁ), w tym zakup i wytworzenie aparatury naukowo-badawczej, rozwiązań ICT oraz inwestycje budowlane.
 3. Rozwój zaawansowanych aplikacji i rozwiązań teleinformatycznych o charakterze regionalnym dla środowiska naukowego (w tym zakupu sprzętu informatycznego służącego realizacji projektu).
 4. Tworzenie lub rozwój parków przemysłowych, technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości i nowych ośrodków proinnowacyjnych.
 5. Projekty mające na celu zwiększenie dostępności wyników prac B+R dla MŚP (platformy transferu technologii i innowacji).
 6. Wsparcie wdrożeń lub zakupu i wdrożeń wyników prac B+R przez przedsiębiorców o wartości poniżej 50 tys. euro.
 7. Wsparcie zakupu środków trwałych niezbędnych do prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa do 50 tys. euro.
 8. Wsparcie systemów zarządzania środowiskowego MŚP.
 9. Wdrażanie najlepszych dostępnych technik (BAT).
 10. Bezpośrednie inwestycje w MSP z preferencjami dla projektów innowacyjnych (projekty poniżej 2 mln euro).
 11. Dofinansowanie lub tworzenie instrumentów finansowych, w szczególności: funduszy mikropożyczkowych lub poręczeniowych dla MŚP, działających na rynku lokalnym i regionalnym..
 12. Uzyskiwanie certyfikacji dla wytwarzanych produktów i świadczonych usług.
 13. Wsparcie prac studyjno-koncepcyjnych dotyczących tworzenia terenów inwestycyjnych o powierzchni poniżej 100 ha oraz uzbrojenie terenów inwestycyjnych na potrzeby projektów zintegrowanych
 14. Inwestycje w zakresie budowy, przebudowy lub zarządzania w centrum logistycznym lub terminalu kontenerowym.
 15. Udział w targach, wystawach i misjach gospodarczych za granicą.
 16. Marketing i promocja produktów lub „marek” regionalnych.
 17. Budowa lub przebudowa infrastruktury turystycznej (również kongresowej).
 18. Tworzenie infrastruktury informacyjnej wraz z tworzeniem nowoczesnych systemów informacji turystycznej.
 19. Działania na rzecz promowania lub wykorzystania dziedzictwa przyrodniczego w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju.
 20. Rozwój infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki: budowa lub przebudowa obiektów sportowych i rekreacyjnych.
 21. Działania promocyjne w zakresie turystyki.

Oś priorytetowa IV „Społeczeństwo informacyjne”

Główne typy projektów

1. Budowa, rozbudowa lokalnych/regionalnych bezpiecznych sieci szerokopasmowych współdziałających ze szkieletowymi sieciami regionalnymi/krajowymi.
2. Tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu (aktywne, pasywne i modele pośrednie).

3. Budowa systemów teleinformatycznych wraz z niezbędną infrastrukturą dla potrzeb elektronicznego obiegu dokumentów wraz z obiegiem spraw i pracy (workflow) oraz modelowania i optymalizacji procesów w administracji publicznej.
4. Budowa szeroko dostępnych dla obywateli regionalnych platform umożliwiających dostęp przez Internet do usług publicznych.
5. Budowa systemów komunikacji lub kontroli (podpis elektroniczny, elektroniczna pieczęć oraz inne sposoby uwierzytelniania form elektronicznych).
6. Tworzenie oraz rozwijanie geograficznych systemów informacji przestrzennej (GIS).
7. Budowa lub rozbudowa regionalnych systemów transmisji i przetwarzania danych elektronicznych, ze szczególnym uwzględnieniem hurtowni danych i nowoczesnych narzędzi analitycznych.
8. Inwestycje w usługi lub aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-administracja, e-kształcenie, e-integracja), w tym usprawnienie informatyczne działalności służb publicznych w zakresie użyteczności publicznej.
9. Zakupy inwestycyjne umożliwiające świadczenie usług on-line przez MŚP przy wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi ICT (np.e-handel, edukacja i szkolenia, tworzenie sieci).
10. Inne inicjatywy lokalne i subregionalne na rzecz ograniczenia wykluczenia cyfrowego i e-Integracji społeczności wiejskich

Oś priorytetowa V „Infrastruktura społeczna”

Główne typy projektów

1. Przebudowa obiektów infrastruktury ochrony zdrowia wraz z zakupem wyposażenia niezbędnego dla osiągnięcia celów realizowanej inwestycji.
2. Zakup lub odtwarzanie aparatury lub sprzętu medycznego wraz z zakupem wyposażenia niezbędnego dla osiągnięcia celów realizowanej inwestycji.
3. Budowa lub przebudowa obiektów służących świadczeniu usług z zakresu pomocy społecznej wraz z zakupem wyposażenia niezbędnego dla osiągnięcia celów realizowanej inwestycji.
4. Zakup urządzeń przeznaczonych do nowoczesnych metod nauczania lub zakup wyposażenia w placówkach prowadzących działalność edukacyjną.
5. Budowa lub przebudowa placówek prowadzących działalność edukacyjną.
6. Budowa lub przebudowa infrastruktury kulturalnej lub wyposażenie obiektów kulturalnych (do 5 mln euro).
7. Prace konserwatorskie, restauratorskie lub inne roboty budowlane dopuszczalne w przypadku zabytków (odpowiednio - obiektów historycznych).
8. Tworzenie infrastruktury informacyjnej wraz z tworzeniem nowoczesnych systemów informacji kulturalnej.
9. Działania promocyjne w zakresie kultury.
10. Działania związane z podniesieniem bezpieczeństwa zasobów instytucji kulturalnych w zakresie zabezpieczeń przeciwpożarowych, przeciwwłamaniowych.
11. Inwestycje w infrastrukturę placówek szkolnictwa artystycznego (do 1 mln euro).

Oś priorytetowa VI „Odnowa obszarów miejskich”

Główne typy projektów

1. Renowacja lub modernizacja budynków lub obiektów (w szczególności w zdegradowanych dzielnicach miast, osiedlach mieszkaniowych, obszarach przemysłowych i powojkowych), w celu ich adaptacji do nowych funkcji, przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy.
2. Prace konserwatorskie, restauratorskie lub inne roboty budowlane dopuszczalne w przypadku zabytków (odpowiednio - obiektów historycznych), w celu przystosowania w/w obiektów do nowych funkcji lub utrzymania funkcji dotychczasowych.
3. Przygotowanie terenów na obszarach objętych rewitalizacją pod realizację nowych inwestycji gospodarczych (w tym uzbrojenie terenu pod przyszłe inwestycje, wyburzanie obiektów, przygotowanie obiektów do potrzeb działalności gospodarczej).
4. Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznej rewitalizowanych terenów, w tym budowa lub przebudowa małej architektury oraz tworzenie lub modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych.
5. Renowacja części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych obejmująca inwestycje w zakresie instalacji technicznych budynku, działania w zakresie oszczędności energetycznej, odnowienie głównych elementów konstrukcji budynku, którymi są: dach, elewacja zewnętrzna, stolarka okienna lub drzwiowa, klatki schodowe, korytarze wewnętrzne lub zewnętrzne, wejścia, elementy konstrukcji zewnętrznej budynku, windy.
6. Renowacja i adaptacja budynków istniejących stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych w zakresie w jakim umożliwi to przygotowanie do użytkowania nowoczesnych, socjalnych budynków mieszkalnych.

Oś priorytetowa VII „Pomoc techniczna”

Główne typy projektów

1. Zatrudnienie pracowników zaangażowanych w realizację RPO WŁ oraz uczestniczących w procesie programowania 2007 – 2013.
2. Wyposażenie stanowisk pracy dla osób zaangażowanych w realizację RPO WŁ oraz uczestniczących w procesie programowania 2007 – 2013.
3. Projekty związane z podnoszeniem kwalifikacji pracowników zaangażowanych w realizację RPO WŁ.
4. Działania informacyjne, publikacja lub rozpowszechnianie dokumentu RPO WŁ (w tym broszury, foldery, podręczniki, inne materiały).
5. Współpraca z mediami w zakresie promowania i informowania o interwencji funduszy strukturalnych w województwie.
6. Badania ewaluacyjne działań promocyjnych i informacyjnych.
7. Projekty z zakresu budowy współpracy regionalnej lub wymiany doświadczeń.
8. Szkolenia dla beneficjentów.
9. Ekspertyzy, analizy, opracowania na potrzeby procesu programowania oraz realizacji RPO WŁ.

**ZALĄCZNIK III:
LISTA WSKAŹNIKÓW KONTEKSTOWYCH DLA RPO WŁ**

Lp.	Zmienna/Wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny (NTS)	Źródło	Wartość wskaźnika (2005 r.)	Uwagi
SPOŁECZEŃSTWO						
1.	Wskaźnik zatrudnienia: a) według grup wieku - do 24 lat - 25 - 54 lat - 55 - 64 lat b) według płci - ogółem - mężczyźni - kobiety	%	NTS 2 <i>(brak danych dla przekroju miasto/wieś)</i>	US w Łodzi	24,1 71,2 22,4 45,3 51,9 39,6	kontekst dla RPO WŁ
2.	Pracujący ogółem: <i>(rok poprzedni=100)</i> - w tym w sektorze prywatnym - w tym w MŚP	%	NTS 2	US w Łodzi	101,2 102,3 <i>brak danych</i>	kontekst dla RPO WŁ
3.	Stopa bezrobocia wg BAEL (IV kwartał) - w tym kobiety Stopa bezrobocia rejestrowanego: - w tym kobiety	% %	NTS 2 <i>(brak danych dla przekroju miasto/wieś)</i> NTS 2	US w Łodzi US w Łodzi	16,7 17,2 17,9 <i>brak danych</i>	kontekst dla RPO WŁ
4.	Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu w % ogółu gospodarstw domowych	tys. %	NTS 2	US w Łodzi	. 18,4	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III
5.	Szkoły wyposażone w komputery z dostępem do Internetu <i>(rok szkolny 2004/2005)</i> Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu (ogółem): - w tym szkoły podstawowe i gimnazja - w tym szkoły ponadpodstawowe, ponadgimnazjalne i policealne	tys. %	NTS 2 miasto/wieś	US w Łodzi	642/641 56,5/71,9 81,4/77,7 35,1/26,5	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V
6.	Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej: - wyższe - średnie i policealne - zasadnicze zawodowe w tym na wsi: - wyższe - średnie i policealne - zasadnicze zawodowe	%	NTS 2	US w Łodzi	<i>(2002 r.)</i> 9,5 32,7 21,7 3,9 21,2 26,3	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V
7.	Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na 1 tys. mieszkańców: - w tym turystom zagranicznym	tys.	NTS 2	US w Łodzi	530,1 76,2	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III
8.	Ofiary śmiertelne wypadków drogowych:	liczby bezwz.	NTS 2	US w Łodzi	6 197	kontekst dla wskaźników

Lp.	Zmienna/Wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny (NTS)	Źródło	Wartość wskaźnika (2005 r.)	Uwagi
	- na 10 tys. zarejestrowanych pojazdów - na 10 tys. ludności Ofiary śmiertelne wypadków drogowych (<i>rok poprzedni=100</i>)	%			3,9 1,7 101,6	Osi Priorytetowej I
9.	Saldo migracji: - w miastach - na wsi - zagranicznych		NTS2	US w Łodzi	- 3 754 + 1 989 - 201	kontekst dla RPO WŁ
10.	Liczba ludności korzystającej z przewozów komunikacji miejskiej	mln osób		US w Łodzi	204	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
11.	Długość dróg (o twardej nawierzchni): - wojewódzkich - powiatowych - gminnych	km	NTS 2	US w Łodzi	1 178 7 549 6 480	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
12.	Długość linii kolejowych	km	NTS 2	US w Łodzi	1 116	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
GOSPODARKA						
13.	Produkt krajowy brutto (w PPS) na 1 mieszkańca	zł	NTS 2	US w Łodzi	(2004 r.) 22 274	kontekst dla RPO WŁ
14.	Wzrost PKB w cenach stałych (<i>rok poprzedni=100</i>)	%	NTS 2	US w Łodzi	(2004 r.) 109,1	kontekst dla RPO WŁ
15.	Wartość dodana brutto wg sektorów ekonomicznych na 1 pracującego	zł	NTS 2	US w Łodzi	(2004 r.) 56 135	kontekst dla RPO WŁ
16.	Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych: (<i>województwo=100, rok poprzedni=100</i>) - rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo - przemysł i budownictwo - usługi	%		US w Łodzi	21,4/100,0 29,0/102,5 49,6/102,2	kontekst dla RPO WŁ
17.	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności: - w tym MŚP	liczby bezwz.	NTS2 (<i>brak danych dla przekroju miasto/wieś</i>)	US w Łodzi	967,8 959,1	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III
18.	Nakłady inwestycyjne na środki trwałe na 1 mieszkańca (w podmiotach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób): - w tym bezpośrednie inwestycje zagraniczne - w tym udział sektora prywatnego	zł	NTS 2	US w Łodzi	1 667 <i>brak danych</i> <i>brak danych</i>	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III
19.	Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (ceny bieżące) w relacji do PKB: - w tym finansowane przez przedsiębiorstwa	%	NTS 2	US w Łodzi	0,52 <i>brak danych</i>	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III
20.	Udział przedsiębiorstw, które prowadziły działalność innowacyjną w przemyśle (do ogółu przedsiębiorstw w przemyśle)	%	NTS 2	US w Łodzi	0,64	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III

Lp.	Zmienna/Wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny (NTS)	Źródło	Wartość wskaźnika (2005 r.)	Uwagi
						towej III
21.	Udział produkcji wyrobów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej w przemyśle (w podmiotach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób)	%	NTS 2	US w Łodzi	7,5	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej III
ŚRODOWISKO						
22.	Całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza:		NTS 2	US w Łodzi		kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II
	- pyłowych (rok poprzedni=100)	t/km ² %			0,4 100,0	
	- dwutlenku siarki (bez CO ₂) (rok poprzedni=100)	t/km ² %			8,5 97,7	
	- tlenków azotu (rok poprzedni=100)	t/km ² %			2,9 107,4	
23.	Ludność korzystająca z kanalizacji (ogółem):	tys.	NTS 2	US w Łodzi	1 480	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II i VI
	- w tym na wsi				97,7	
	Ludność korzystająca z kanalizacji w % ludności ogółem:	%			57,4	
	- w tym na wsi				10,7	
24.	Ludność korzystająca z wodociągów (ogółem):	tys.	NTS 2	US w Łodzi	2 289,8	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II i VI
	- w tym na wsi				720,9	
	Ludność korzystająca z wodociągów w % ludności ogółem:	%			88,8	
	- w tym na wsi				79,0	
25.	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności:	%	NTS 2	US w Łodzi	64,2	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II
	- w tym na wsi				10,1	
26.	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane:	%	NTS 2	US w Łodzi	6,3	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II
	- na km ² powierzchni				90,3	
	- w % ścieków wymagających oczyszczania					
27.	Udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów wytworzonych (z wyłączeniem komunalnych)	%	NTS 2	US w Łodzi	73,9	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II
28.	Odpady komunalne zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca	kg	NTS 2	US w Łodzi	248	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II
29.	Ilość energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (moc zainstalowana)	MW		ARE	14,77	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II
30.	Udział produkcji energii z OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	NTS 2	GUS (Ochrona Środowiska)	0,3	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II
31.	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w % powierzchni ogólnej	%	NTS 2	US w Łodzi	16,4	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II
32.	Powierzchnia zrekultywowanych i zagospodarowanych terenów poprzemysłowych i innych zdegradowanych do ogółem	%	NTS 2	US w Łodzi	1,1	kontekst dla wskaźników Osi Priorytowej II

Lp.	Zmienna/Wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny (NTS)	Źródło	Wartość wskaźnika (2005 r.)	Uwagi
						towej II i VI
33.	Emisja CO ₂	kt	NTS 2	US w Łodzi	37 305	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej II

ZAŁĄCZNIK IV: GŁÓWNE GRUPY BENEFICJENTÓW

Główne grupy beneficjentów

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną,
- administracja rządowa,
- parki narodowe i krajobrazowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,
- jednostki naukowe,
- instytucje kultury,
- szkoły wyższe,
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej),
- partnerzy społeczni i gospodarczy,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- instytucje otoczenia biznesu,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe
- TBS,
- spółki wodne,
- przedsiębiorcy.

ZAŁĄCZNIK V: SŁOWNICZEK POJĘĆ I SKRÓTÓW

Aglomeracja - zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (D.U nr 115, poz. 1229 z późn. zm.), art. 43 ust. 2 - teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych.

Analiza SWOT - metoda pozwalająca przeanalizować atuty i słabości regionu wobec szans i zagrożeń stwarzanych przez otoczenie. Skrót SWOT pochodzi od pierwszych liter angielskich słów: *strengths* (mocne strony), *weaknesses* (słabe strony), *opportunities* (szanse), *threats* (zagrożenia).

Audyt - ogół działań, poprzez które uzyskuje się niezależną ocenę funkcjonowania instytucji, legalności, gospodarności, celowości, rzetelności; audyt jest zazwyczaj wykonywany przez odrębną komórkę, podporządkowaną bezpośrednio kierownikowi instytucji lub przez podmiot zewnętrzny.

BAT – (Best Available Techniques) Najlepsze dostępne technologie

Beneficjent - operator, podmiot lub przedsiębiorstwo, publiczne lub prywatne, odpowiedzialne za inicjowanie lub inicjujące i wykonujące przedsięwzięcia. W ramach programów pomocy objętych art. 87 traktatu, beneficjentami mogą być przedsiębiorstwa publiczne lub prywatne, realizujące indywidualny projekt i będące odbiorcami pomocy publicznej.

Biomasa - podatne na rozkład biologiczny frakcje produktów, odpady i pozostałości przemysłu rolnego (łącznie z substancjami roślinnymi i zwierzęcymi), leśnictwa i związanych z nim gałęzi gospodarki, jak również podatne na rozkład biologiczny frakcje odpadów przemysłowych i miejskich.

Business process offshoring - sektor usług, w którym międzynarodowe koncerny zlecają realizację wybranych działań wspierających przedsiębiorstwo tańszemu firmom zagranicznym w celu redukcji kosztów, np. usługi księgowo-finansowe (*back-office*), usługi typu *call-centers*.

B+R - badania (B) + rozwój (R), działalność badawczo-rozwojowa służąca zmniejszaniu różnic technologicznych między regionami i tworzeniu lepszych warunków równej konkurencji.

Cele polityki strukturalnej - cele służące osiągnięciu spójności społeczno-gospodarczej Unii Europejskiej. W latach 2007 - 2013 są to:

- cel 1 – konwergencja,
- cel 2 – konkurencyjność i zatrudnienie w regionach,
- cel 3 – współpraca terytorialna.

Centra zaawansowanych technologii - konsorcja naukowe, składające się z jednostek naukowych prowadzących badania o uznanym poziomie światowym oraz z innych podmiotów, działających na rzecz badań naukowych i prac rozwojowych, rozwoju innowacji i wdrożeń.

Cross-financing (zasada elastycznego, krzyżowego finansowania) - zasada mająca na celu ułatwienie wdrażania jednofunduszkowych programów operacyjnych, polegająca na finansowaniu działań, które należą do obszaru interwencji innego funduszu strukturalnego, zgodnie z art. 33 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006. Zasada ta stosuje się jedynie do działań, które są zarówno niezbędne dla pomyślnej realizacji projektu lub grupy projektów, jak i bezpośrednio powiązane z projektem lub grupą projektów. Udział środków możliwych do objęcia zasadą jest ograniczony do 10% na poziomie osi priorytetowej.

Dialog społeczny - forma debaty o interesach społecznych, w której partnerami są organy rządowe i samorządowe państwa, organy samorządu zawodowego, związki zawodowe, organizacje pracodawców oraz inne organizacje społeczne i przedstawicielstwa środowisk zawodowych i twórczych.

Diagnoza Województwa Łódzkiego - dokument przygotowany przez zespół naukowców Uniwersytetu Łódzkiego pod kierownictwem prof. dr hab. Aleksandry Jewtuchowicz, na potrzeby aktualizacji oraz opracowania Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020.

Dokumenty programowe (operacyjne) - dokumenty w postaci programów, opracowywane na potrzeby wydatkowania środków wstępnie przyznanych (alokowanych) danemu obszarowi lub sektorowi przez Komisję Europejską w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Określają w szczególności cele i główne kierunki wydatkowania środków na podstawie analizy aktualnej sytuacji i trendów rozwojowych danego obszaru lub sektora, kryteria i sposoby realizacji projektów, osoby i instytucje odpowiedzialne za wykonanie określonych zadań oraz szacowaną wielkość i rozbićcie środków z uwzględnieniem współfinansowania ze wszystkich źródeł budżetowych.

Duże projekty - projekty, których koszt realizacji został określony na poziomie 25 mln euro (sektor ochrony środowiska) i 50 mln euro dla pozostałych sektorów. Projekty takie są przekazywane do KE w celu potwierdzenia przez nią wysokości wkładu funduszu.

EBI - Europejski Bank Inwestycyjny - bank powołany na mocy Traktatu Rzymskiego mający służyć finansowaniu rozwoju gospodarczego wspólnoty. Podstawowym zadaniem EBI jest równoważenie i stabilizacja wspólnego rynku poprzez udzielanie pożyczek i gwarancji kredytów, przyznawanych przez inne banki, które następnie są wykorzystywane we wszystkich sektorach gospodarczych (przede wszystkim w telekomunikacji, transporcie, przemyśle, energetyce oraz ochronie środowiska).

Efektywność wykorzystania środków - kryterium ewaluacyjne porównujące wielkość nakładów na rzecz realizacji programu (np. finansowych, administracyjnych, ludzkich) z rzeczywistymi osiągnięciami programu na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania.

EFI - Europejski Fundusz Inwestycyjny powołano w 1994 roku, by służył pomocą małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP). Jego większościowym udziałowcem jest Europejski Bank Inwestycyjny. Bank wraz z Europejskim Funduszem Inwestycyjnym tworzą Grupę EBI.

e-learning - nauczanie na odległość z wykorzystaniem technik komputerowych i Internetu.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) – jeden z funduszy strukturalnych, którego zadaniem jest zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionów należących do Unii Europejskiej. EFRR współfinansuje realizację celów 1, 2 i 3 polityki spójności UE. W szczególności fundusz ten udziela wsparcia inwestycjom produkcyjnym, rozwojowi infrastruktury, lokalnym inicjatywom rozwojowym oraz małym i średnim przedsiębiorstwom.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) - jeden z funduszy, zaproponowany przez Komisję Europejską w ramach obecnie prowadzonej debaty w sprawie kształtu polityki strukturalnej UE w latach 2007-2013, którego celem będzie wspieranie rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Europejski Fundusz Społeczny (EFS) - fundusz strukturalny, który służy osiągnięciu spójności gospodarczej i społecznej oraz wysokiego poziomu zatrudnienia w Unii Europejskiej poprzez finansowanie działań w ramach pięciu obszarów wsparcia: aktywna polityka rynku pracy, przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, kształcenie ustawiczne, adaptacyjność i rozwój przedsiębiorczości, wyrównywanie szans kobiet na rynku pracy.

Eutrofizacja - wzbogacanie się zbiorników wodnych w substancje odżywcze — pierwiastki biogenne, głównie azot i fosfor, a także potas i sód, powodujące nadmierną produkcję biomasy glonów, co objawia się tzw. zakwitem glonów.

Ewaluacja (ocena) programu - oszacowanie oddziaływania pomocy strukturalnej wspólnoty w odniesieniu do celów oraz analiza jej wpływu na specyficzne problemy strukturalne.

FP – Fundusz Pracy

Fundusz Poręczeń Unijnych - fundusz powołany na mocy ustawy z 16 kwietnia 2004 r., którego celem działania jest wspieranie polskich podmiotów i samorządów w procesie absorpcji środków Unii Europejskiej.

Fundusze strukturalne - zasób finansowy UE umożliwiający pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów członkowskich drogą interwencji w kluczowych sektorach i regionach (poprawa struktury). Na fundusze strukturalne w okresie programowania 2007 - 2013 składają się Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejski Fundusz Społeczny (EFS).

Fundusz Spójności (kohezji) - instrument ekonomiczno-polityczny Komisji Europejskiej nie należący do funduszy strukturalnych i wdrażany na poziomie wybranych państw, a nie regionów. Jego celem jest ułatwienie integracji słabiej rozwiniętych krajów poprzez budowę m.in. wielkich sieci transportowych oraz obiektów infrastruktury ochrony środowiska o dużym obszarze oddziaływania.

Gospodarka oparta na wiedzy - gospodarka, która cechuje się szybkim rozwojem dziedzin związanych z przetwarzaniem informacji i rozwojem nauki, głównie gałęzi przemysłu zaliczanych do tzw. wysokiej techniki, a także technik i usług społeczeństwa informacyjnego.

Infrastruktura otoczenia biznesu - wszelkie instytucje ułatwiające funkcjonowanie przedsiębiorstw, w tym: jednostki systemu finansowo-ubezpieczeniowego, organizacje ułatwiające nawiązywanie kontaktów gospodarczych, wspierające rozwój gospodarczy etc.

Innowacyjność - zdolność przedsiębiorstw do tworzenia i wdrażania innowacji oraz faktyczna umiejętność wprowadzania nowych i zmodernizowanych wyrobów, nowych lub zmienionych procesów technologicznych lub organizacyjno-technicznych.

Instytucja Wdrażająca - podmiot publiczny lub prywatny, odpowiedzialny za realizację działania w ramach programu operacyjnego na podstawie umowy z instytucją pośredniczącą.

Instytucja Zarządzająca - instytucja lub organ publiczny lub prywatny, wyznaczony przez państwo członkowskie na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym, lub też państwo członkowskie, o ile samo sprawuje funkcje zarządzania pomocą, odpowiedzialny za sterowanie i nadzorowanie procesu realizacji określonego dokumentu.

KE - Komisja Europejska.

Klaster gospodarczy - geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, zakładów działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (np. uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych).

Komitet Monitorujący - podmiot powoływany dla każdego programu operacyjnego przez państwo członkowskie w porozumieniu z Instytucją Zarządzającą zgodnie z art. 63 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 w celu zapewnienia skuteczności i jakości realizacji programu operacyjnego. Jego szczegółowe zadania określa art. 65 ww. rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006.

Know-how - z ang. „wiedzieć jak”, zbiór informacji, wiedza dotycząca nowych technologii, nowych sposobów produkcji zarządzania etc.

Konkurencyjność regionu - zespół cech decydujących o atrakcyjności regionu z punktu widzenia lokowania inwestycji lub jako miejsca zamieszkania.

Kontrakt wojewódzki - umowa między rządem a władzami samorządowymi, w ramach której województwa otrzymują określone środki z budżetu państwa na realizację inwestycji, m.in. z zakresu infrastruktury drogowej, systemu ochrony zdrowia, bazy oświatowo-wychowawczej, infrastruktury sportowej, turystyczno-wypoczynkowej oraz kulturalnej.

Kryteria wyboru projektów - określony zestaw wymogów formalnych i merytorycznych, które muszą spełnić projekty, aby uzyskać dofinansowanie ze środków pomocowych.

ŁOM - Łódzki Obszar Metropolitalny - obejmuje powiaty łódzki grodzki, łódzki wschodni, brzeziński, pabianicki i zgierski.

Modernizacja obiektu budowlanego – przebudowa oraz taka rozbudowa lub nadbudowa obiektu budowlanego która podnosi standard obiektu i nie polega wyłącznie na odtworzeniu stanu pierwotnego.

Monitorowanie efektów wdrażania - monitorowanie postępu realizacji programów i projektów poprzez system wskaźników określonych w dokumentach programowych.

MŚP - małe i średnie przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 2 załącznika I do rozporządzenia Komisji (WE) nr 70/2001 z dnia 12.01.2007 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw (Dz. U. WE L 10 z 13.01.2001, str. 33; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 8, t. 2, str. 141), w brzmieniu nadanym Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 364/2004 z dnia 25.02.2004 r. zmieniającym rozporządzenie Komisji (WE) nr 70/2001 i rozszerzającym jego zakres w celu włączenia pomocy dla badań i rozwoju (Dz. U. L 63 z 28.02.2004, str. 22; Dz. U. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 8, t. 3, str. 64).

NSRO - Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności) - dokument strategiczny, określający osie priorytetowe i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007-13.

NFOŚiGW - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Obszar metropolitalny - obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośrednio otoczenia, ustalony w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Odnawialne źródła energii (OZE) - źródła energii, których zasoby same się odnawiają i z tego powodu są praktycznie niewyczerpalne (np. energia spadku wody, energia słoneczna, energia wiatru, biomasy, pływów morskich, energia geotermiczna).

Okres programowania - wieloletni okres, na który zaplanowany jest budżet wspólnoty europejskiej.

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

PO ROW - Program Operacyjny Rozwój Obszarów Wiejskich.

POŚ - Prognoza Oddziaływania na Środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013.

Oś priorytetowa - jedna z osi priorytetowych strategii ujętej w programie operacyjnym, rozumianym jako grupa działań wzajemnie powiązanych, realizujących mierzalne cele szczegółowe.

Program operacyjny - dokument złożony przez państwo członkowskie i przyjęty przez Komisję Europejską jako część Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, określający strategię rozwoju, wykorzystującą spójny zestaw osi priorytetowych, do osiągnięcia których będzie się dążyć za pomocą funduszu lub jak w przypadku celu konwergencji – Funduszu Spójności i EFRR.

Przedsięwzięcie - projekt lub grupa projektów wybranych przez instytucję zarządzającą danym programem operacyjnym lub na jej odpowiedzialność, zgodnie z kryteriami ustanowionymi przez komitet monitorujący, i realizowanych przez jednego lub więcej beneficjentów, umożliwiających osiągnięcie celów osi priorytetowej związanego z danymi projektami.

Region - jednostka terytorialna, posiadająca reprezentację polityczną pochodzącą z wyboru, wspólną interesów gospodarczych oraz więź społeczną opartą na poczuciu wspólnej tożsamości, bezpośrednio podporządkowana szczeblowi centralnemu.

Regionalny Program Operacyjny (RPO) - program przygotowany i zarządzany przez zarząd województwa, służący realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (Narodowej Strategii Spój-

ności), składający się ze spójnego zestawienia osi priorytetowych operacyjnych prowadzących do podniesienia konkurencyjności i zrównoważonego rozwoju danego regionu.

Regionalny system osadniczy - sieć ośrodków osadniczych powiązanych wzajemnie, integrujących się z największym miastem - stolicą regionu, umożliwiających racjonalną obsługę obywateli, tworzących wyraźnie wyodrębniony w strukturze przestrzennej kraju obszar funkcjonalno-społeczno-gospodarczy.

Rewitalizacja - działania prowadzone w ramach zarządzanych przez sektor publiczny programów i projektów na przestrzeniach zurbanizowanych, terenach poprzemysłowych i pomilitarnych, prowadzące do poprawy warunków życia, ochrony i zachowania zasobów oraz nadania im nowych funkcji ekonomicznych i społecznych.

Rezultaty - bezpośrednie i natychmiastowe efekty zrealizowanego programu lub projektu. Rezultaty dostarczają informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia programu lub projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.

Rozwój regionalny - wzrost potencjału gospodarczego regionów oraz trwała poprawa ich konkurencyjności i poziomu życia mieszkańców, co przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

Rozwój zrównoważony - rozwój społeczno-ekonomiczny, zachowujący cechy trwałości w długim okresie oraz nie działający destrukcyjnie na środowisko, w którym zachodzi.

Równoważna liczba mieszkańców - ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych wyrażony jako wskaźnik pięciodobowego zapotrzebowania na tlen w ilości 60 g tlenu na dobę.

Regionalny System Informacji Przestrzennej (RSIP) - system informatyczny umożliwiający pozyskiwanie, zarządzanie i analizowanie dużych zbiorów danych przestrzennych opisanych atrybutami. System Informacji Przestrzennej (SIP), nazywany również GIS (Geographic Information System), to jak najszerzej pojęty zbiór informacji o obiektach znajdujących się pod, na oraz nad powierzchnią ziemi, odwzorowanych w geodezyjnym układzie współrzędnych.

RPO WŁ – Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013

Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady - Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 - Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 - Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Sieci transeuropejskie TEN (Trans European Networks) - sieć infrastruktury obejmująca połączenia transportowe (TEN-T), energetyczne (TEN-E) i telekomunikacyjne w ramach Unii Europejskiej.

SRWŁ - Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020

Strategia Lizbońska - program społeczno-gospodarczy Unii Europejskiej, który ma na celu stworzenie do 2010 r. na terytorium Europy najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki na świecie, opartej na wiedzy, zdolnej do długotrwałego rozwoju, tworzącej większą liczbę lepszych miejsc pracy oraz charakteryzującej się większą spójnością społeczną.

SWW – Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Spójności Gospodarczej, Społecznej i Terytorialnej na lata 2007-2013 [Decyzja Rady z dnia 6 października 2006r. w sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla spójności (2006/702/WE)] (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L291 z 21.10.2006)

Synergia - współdziałanie, kooperacja czynników, skuteczniejsza niż suma ich oddzielnych działań.

Transport intermodalny - przewóz ładunków przy użyciu co najmniej dwóch różnych gałęzi transportu (np. transport samochodowy i kolejowy, kolejowy i morski etc.).

UE - Unia Europejska.

WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Wniosek - standardowy formularz składany przez beneficjenta w celu uzyskania wsparcia ze środków pomocowych. Zakres informacji zawartych we wniosku obejmuje m.in.: informacje o podmiocie zgłaszającym wniosek, informacje na temat projektu, charakterystykę działań podejmowanych podczas realizacji projektu, planowane rezultaty i wydatki, wymagane dokumenty w formie załączników.

Wskaźniki produktu - wskaźniki odnoszące się do działalności. Liczone są w jednostkach materialnych lub monetarnych (np. długość zbudowanej drogi, ilość firm, które uzyskały pomoc).

Wskaźniki rezultatu - wskaźniki odpowiadające bezpośrednio z natychmiastowych efektów wynikających z programu. Dostarczają one informacji o zmianach np. zachowania, pojemności lub wykonania, dotyczących beneficjentów. Takie wskaźniki mogą przybierać formę wskaźników materialnych (skrócenie czasu podróży, liczba skutecznie przeszkolonych, liczba wypadków drogowych itp.) lub finansowych (zwiększenie się środków finansowych sektora prywatnego, zmniejszenie kosztów transportu).

Wydatki kwalifikowalne - ogół kosztów, które kwalifikują się do refundacji ze środków funduszy strukturalnych lub Funduszu Spójności.